

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๓ เรื่อง

ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ
Strategies for community relations relations
in the Buddhist way of life

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

กระบวนการสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ
The process of building community relations in the Buddhist way

โดย

ดร.สุกานดา จันทวารีย์

นายณภวคันต์ อังگان

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761028

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๓ เรื่อง

ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ
Strategies for community relations relations
in the Buddhist way of life

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

กระบวนการสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ

The process of building community relations in the Buddhist way

โดย

ดร.สุกานดา จันทวารีย์

นายณภวคันธ์ อังگان

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761028

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Sub – Research Report 3

Strategies for community relations relations
in the Buddhist way of life

Under Research Program

The process of building community relations in the Buddhist way

By

Dr.Sukanda chantawaree

Mr.naphawasan Angkan

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Roi Et Buddhist college

B.E. 2018

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610761028

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย : ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ
ผู้วิจัย : ดร.สุกานดา จันทวารีย์, นายณภวศันต์ อังกาน
ส่วนงาน : วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ : ๒๕๖๑
ทุนอุดหนุนการวิจัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย เรื่อง “ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ” มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษายุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ เพื่อวิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสอบถาม สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มย่อย

ผลการวิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ ได้ส่งเสริมการนำหลักธรรม คำสอนทางศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผน ส่งเสริมคุณธรรมของชุมชน ส่งเสริมให้คนในชุมชนรักชาติ ๕ ในวันพระ และวันสำคัญทางศาสนา มีความ ยั่งยืนหมั่นเพียร ประหยัดซื่อสัตย์สุจริต เสียสละอดทน ไม่ทะเลาะวิวาท และลด ละเลิก อบายมุข และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดกิจกรรมทางศาสนา/อบรมคุณธรรมจริยธรรมในวันสำคัญของชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ จัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเข้าวัดในวันพระ ตามประเพณีความเชื่อ พัฒนา สมรรถนะการบริหารจัดการดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมแก่บุคลากร และองค์กรเครือข่าย โดยจัด อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร (๑)สร้างค่านิยมและจิตสำนึกให้คนใน ชุมชนมีคุณธรรมจริยธรรมภายใต้หลักธรรมทางศาสนา และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อรณรงค์ ส่งเสริมให้คนในชุมชนยึดมั่นในหลักธรรมทางศาสนาที่ตนเคารพนับถือ และน้อมนาปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกายและจิตใจ (๒) นำทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนนำอัตลักษณ์ ของชุมชน ทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ความหลากหลายทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมา เสริมสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนและเสริมสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน

Research Title: Strategies for driving the Buddhist Sub-district Constitution of the Administrative Organization Local in Roi Et Province

Researchers: Dr.Sukanda chantawaree, Mr.Naphawasan Angkan

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya Roi-Et Buddhist College

Fiscal Year: 2018

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya

Abstract

The research study on "Strategies for Performing Buddhist Community Relations Practices" aims to study the strategies for creating community relations in Buddhist ways. To study the operational process of the Buddhist community relations strategy To analyze the strategic results of the Buddhist community relations practices in Roi Et Province Is a qualitative research Data were collected by asking questions, interviewing, and discussing with small groups.

The result of the research shows that Strategies for community relations relations in the Buddhist way of life Promoting the application of religious doctrines and practices in daily life Collaborate with communities and related agencies to create a plan to promote the morality of the community Encourage people in the community to keep 5 precepts on holy days and important religious days. With diligence Saving, honesty, sacrifice, patience, no quarrel and reduce and stop abuses and related agencies, organize religious activities / training on morality and ethics on important days of the nation, religion and the King. Make a project to improve the quality of life in the temple on the Buddha's day According to tradition Develop the capacity, management, operation, driving the moral community for personnel And network organization By providing training on knowledge transfer of moral communities with energetic powers (1) Creating

values and consciousness for people in the community to have morality and ethics under religious principles. And the philosophy of the sufficiency economy To campaign to encourage people in the community to adhere to religious principles they respect And embracing the philosophy of the sufficiency economy in His Majesty the King Adapted to improve the quality of life both physically and mentally. (2) Bring local cultural capital to strengthen the community To encourage people in the community to adopt the identity of the community Cultural capital Local wisdom Diversity in resources and the environment helps to increase economic value for the community and increase income for the people in the community.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยดีตามวัตถุประสงค์ก็เพราะได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่ได้ส่งเสริมการวิจัยเพื่อประยุกต์หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบของกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสถาบันทางสังคม ขอขอบคุณเจ้าของพื้นที่การวิจัยที่เมตตาอนุเคราะห์ให้คณะผู้วิจัยได้ศึกษาพุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อศึกษาพุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินการพุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ เพื่อวิเคราะห์ผลพุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด และส่งเสริมเพื่อการเรียนรู้และอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน

ขอขอบคุณกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ และผู้ร่วมเสวนาทุกท่าน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการให้ข้อมูลหรือแบ่งปันประสบการณ์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาพุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของประชาชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด

คุณงามความดีและประโยชน์ที่จะพึงเกิดมีขึ้นจากการศึกษาวิจัยด้วยความมุ่งมั่นเสียสละทั้งกำลังกายและกำลังสติปัญญาของคณะผู้วิจัย ขออุทิศบูชาคุณบูรพาจารย์ที่ได้สืบทอดพระพุทธศาสนา มาจนถึงปัจจุบัน ทำให้พุทธศาสนิกชนได้นับถือ ศึกษาและปฏิบัติตาม และได้มีที่พึงทางใจอันประเสริฐ เข้าใจโลกและชีวิต สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความสงบสุข

ดร.สุกานดา จันทวารีย์

๒ กันยายน ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๔
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย.....	๔
๑.๔ นิยามศัพท์.....	๕
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๖
๑.๖ กรอบแนวคิด.....	๖
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๗
๒.๑ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับยุทธศาสตร์.....	๗
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน.....	๑๗
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน.....	๒๘
๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีของการมีส่วนร่วม.....	๓๗
๒.๕ แนวคิดการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ.....	๔๐
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๕๓

บทที่ ๓	วิธีการดำเนินการวิจัย.....	๕๙
๓.๑	รูปแบบการวิจัย.....	๕๙
๓.๒	กลุ่มเป้าหมาย.....	๖๐
๓.๓	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๖๑
๓.๔	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๖๒
๓.๕	การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๖๓
บทที่ ๔	ผลการวิจัย.....	๖๔
๔.๑	ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ	๖๔
๔.๑.๑.	วิธีการ.....	๖๖
๔.๑.๒.	เป้าหมาย.....	๖๗
๔.๑.๓.	ภารกิจของชุมชน.....	๖๘
๔.๑.๔.	การลงมือปฏิบัติ.....	๖๘
๔.๑.๕.	กลยุทธ์.....	๖๙
๔.๒	กระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ.....	๗๑
๔.๒.๑.	การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision).....	๗๑
๔.๒.๒.	การกำหนดภารกิจ (Mission).....	๗๒
๔.๒.๓.	การกำหนดเป้าประสงค์ขององค์การ (Corporate Goal).....	๗๓
๔.๒.๔.	กำหนดยุทธวิธี (Tactics) หรือแผนงานในการปฏิบัติ.....	๗๔
๔.๒.๕.	การกำหนดยุทธศาสตร์ (Strategy).....	๗๕
๔.๓	วิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ	
ในจังหวัดร้อยเอ็ด.....		๗๘
๔.๔	องค์ความรู้จากการวิจัย.....	๘๓

บทที่ ๕	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๘๖
๕.๑	สรุปผลการวิจัย.....	๘๖
๕.๒	อภิปรายผล.....	๘๘
๕.๓	ข้อเสนอแนะ.....	๙๒
บรรณานุกรม.....		๙๓
ภาคผนวก	ก เครื่องมือวิจัย.....	๑๐๐
ภาคผนวก	ข หนังสือเชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิ, ผู้ให้ข้อมูล.....	๑๐๔
ภาคผนวก	ค ภาพถ่ายการลงพื้นที่วิจัย, ภาพการสัมภาษณ์.....	๑๐๗
ภาคผนวก	ง การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์.....	๑๑๓
ภาคผนวก	จ แบบสรุปประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการวิจัยผลิต ผลลัพธ์ และ ผลกระทบจากงานวิจัย.....	๑๑๖
ประวัติคณะผู้วิจัย.....		๑๒๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในชุมชนวิถีชีวิตสาธารณะที่เข้มแข็งนั้น คนในชุมชนมักไม่พึ่งพาสถาบันของรัฐ แม้ว่าสถาบันดังกล่าวจะดีและมีประสิทธิภาพ แต่ในชุมชนที่ไม่มีชีวิตสาธารณะนั้น คนในชุมชนมักจะพึ่งพาสถาบันของรัฐ ส่งผลให้รัฐมีภาระรับผิดชอบชุมชนในทุกด้าน จนไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ทั้งหมดและนำมาซึ่งความไร้ประสิทธิภาพในที่สุด ในเมืองที่ชีวิตสาธารณะเข้มแข็งนั้น ความสัมพันธ์ของคนไม่ว่าจะเป็นสัมพันธ์ในรูปองค์กรหรือเครือข่าย ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มักเป็นความสัมพันธ์ต่อกันในแนวระนาบ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มักก่อให้เกิดความ ซื่อสัตย์และไว้วางใจต่อกัน แต่ในเมืองที่ค่อนข้างไร้ชีวิตสาธารณะนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ระหว่างคนกับสถาบันทางสังคมมักเป็นความสัมพันธ์ในแนวตั้ง ที่ทั้งสองเอื้อประโยชน์ต่อกัน แต่ฝ่ายหนึ่งต้องพึ่งพาอีกฝ่าย ความสัมพันธ์ทั้งสองแบบต่างก่อให้เกิดการสื่อสาร แต่ข้อมูลที่ไหลตามช่องความสัมพันธ์ในแนวตั้ง มักเป็นข้อมูลที่เชื่อได้น้อย และความสัมพันธ์กันในแนวระนาบ (เท่าเทียม) นำไปสู่เมืองที่มีระบบการปกครองที่ดีและเศรษฐกิจมีพลัง ความสัมพันธ์ในแนวตั้ง ก่อให้เกิดการปกครองแบบมาเฟียและทำให้เศรษฐกิจของเมืองล้าหลัง^๑

ประเทศไทยภายใต้กระบวนการพัฒนามีแนวโน้มที่จะรับวัฒนธรรม ความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของต่างประเทศเข้ามาพัฒนา ประเทศมากยิ่งขึ้นตามลำดับ จนอาจกล่าวได้ว่าสังคมไทยในปัจจุบันถูกครอบงำด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ทางความคิด และภูมิปัญญาตะวันตกจนตกเป็นทาสของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม วัตถุนิยมและบริโภคนิยม ตลอดจนกระแสความทันสมัยที่มาจากโลกตะวันตกและมีอิทธิพลครอบคลุมทั่วโลก คนไทยและสังคมไทยได้ถูกกระแสเหล่านี้ผลักดันให้ปรับเปลี่ยนความคิด คุณค่า และความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตจนก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ พร้อมกับ สถานการณ์ต่าง ๆ ของโลกที่ผันแปรไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งล้วนมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน จึงเป็นเหตุให้ “สังคมมี ปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน” ชุมชนเป็นสังคม ขนาดกลางที่เชื่อมโยงสังคมขนาดเล็ก คือ บ้าน โรงเรียน กับสังคมใหญ่ คือ ประเทศชาติ และโลก ชุมชนมีทั้งบุคคล องค์กรความรู้และ สถานที่ที่สามารถให้การศึกษา ในการพัฒนาคน ให้

^๑ กীরติ กมลประเทืองกร, การจัดการชุมชน, ชุมชนเข้มแข็ง, วิถีพุทธ, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ (บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม, ๒๕๕๙) หน้า ๙๖

เป็นผู้ที่มีคุณภาพชุมชนหรือท้องถิ่นจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ตามสภาพจริงที่เป็นอยู่ ในสังคมนั้น ๆ จะมีวิถีชีวิตตามสภาพของแต่ละท้องถิ่นสามารถนำเอาทรัพยากรใน ท้องถิ่นนั้น ๆ มาใช้ได้อย่างมีคุณค่า เกิดประโยชน์ และรู้จักวิธีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ให้คงอยู่กับชุมชน สิ่งที่มีคุณค่าต่อการดำรงวิถีชีวิตที่แท้จริง นั่นคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่ได้ สัมผัสจาก ประสบการณ์ของคนในชุมชนมาเป็นเวลานาน มีการเชื่อมโยงศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน มีการ ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งด้วยวิธีการที่ง่ายและเหมาะสมตามสภาพของแต่ละท้องถิ่นหาก พิจารณาอย่างรอบด้านแล้ว พบว่า ชุมชนในยุคปัจจุบันมีความอ่อนแอ เนื่องจากขาดวัฒนธรรมในความมี น้ำใจ ความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความรักความหวงแหนในชุมชนน้อยลง เกิดการ เปลี่ยนแปลงในชุมชนทุก ๆ ด้าน รวมทั้ง สภาพปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย การแก้ไข ปัญหาเหล่านั้นทำ ได้ยากขึ้น ศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้หายไป ชุมชนจึงขาดรากฐานในการพัฒนาตนเอง แต่ในทาง ตรงข้ามชุมชนที่มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองได้อาศัยวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมความเชื่อและใช้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นใน ชุมชน มีจิตวิญญาณผูกพันกัน มีความรักใคร่ สามัคคีช่วยเหลือ แบ่งปันกันสามารถควบคุม และจัดการปัญหาท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาของ ตนเองในด้านต่าง ๆ เป็นชุมชนที่ เข้มแข็ง พร้อมรับผลกระทบจากภายนอกได้ (อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์, ๒๕๔๐ อ้างถึงใน กิรติ กมลประทีปองกร)^๒ การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนววิถีพุทธ นับเป็นบทบาทที่สำคัญอีกครั้งหนึ่งที่ แสดงถึงความพยายามนำแนวคิดที่เคยมีมาแต่อดีตซึ่งศาสนาเคยให้ผู้คนมาแล้ว เพราะวัดในอดีต ไม่ได้สอน เรื่องจิตใจอย่างเดียว หากแต่ยังอำนวยความสะดวกทางวัตถุแก่บุคคล เช่น เป็นแหล่งสมบัติกลางแก่ชุมชน สามารถหยิบยืมมาใช้ได้ ในด้านสังคมนั้นวัดยังเป็นสถานที่พบปะ ประชุม สังสรรค์ ในคราวที่มีงาน เทศกาลต่าง ๆ นอกจากนั้น พิธีกรรมต่าง ๆ ยังสามารถหล่อหลอมจิตใจของชาวบ้านทุกคนเป็นหนึ่ง เดียวกันได้ แม้กระทั่งยามมีข้าศึกศัตรู เข้ามารุกราน ยังได้อาศัยพระผู้ทรงวิทยาคม เป็นเป็นศูนย์รวมจิตใจ ให้มีความกล้าหาญ ปกป้องถิ่นกำเนิดของตน สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่อยู่ในความทรงจำของผู้คนที่ผ่านวัยมาไม่ น้อย กว่า ๔๐ - ๕๐ ปี คำว่า ชุมชนวิถีพุทธ จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ทุกคนมองเห็นว่าน่าจะเป็นทางออกหนึ่ง ของสังคมไทย ดังนั้นจึงต้องมีการเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ให้ยึดวิถีพุทธมาใช้ในการดำเนินชีวิต คือ การบริโภคเพื่อ บำบัดความทุกข์เวทนาเกิด จากทางสรีระภาพหรือความจำเป็นทางชีวภาพ เพราะถ้าหากไม่ได้รับการ บำบัด ร่างกายไม่สามารถดำรงอยู่ได้ปัญญาก็ไม่สามารถเกิดได้ เพราะปัญญาเป็นสิ่งที่ช่วยระงับกามสุขได้ อย่างแท้จริง เมื่อปัญญาเกิดมนุษย์ก็จะสามารถบรรลุไปถึงขั้นความสุขในระดับที่ถือ ว่าเป็นระดับความสุขที่

^๒ อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์, ระบบการศึกษากับชุมชน : กรอบความคิดและข้อเสนอเพื่อ การวิจัย , (กรุงเทพมหานคร : แปลนพริ้นตัง, ๒๕๔๐)

ไม่จำเป็นต้องบริโภค แล้ว เช่น ความสุขจากการมีความเมตตา กรุณาผู้อื่น หรือความสุขจากการช่วยเหลือผู้อื่น ให้ความทุกข์ของเขาบรรเทาลง^๓

ยุคโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลให้สังคมโลกมีลักษณะเป็นพลวัตที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอทั้งด้าน ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี ความคิด เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมือง หรือที่เราเรียกว่า “กระแสโลกาภิวัตน์” (Globalization) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว สำหรับประเทศไทยนั้นได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการพัฒนายุทธศาสตร์ของไทย ๖ ด้าน คือ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาท้องถิ่น ยุทธศาสตร์ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารงาน ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการองค์กร ที่มีความสำคัญในการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และมุ่งให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนมาเป็นบูรณาการแบบองค์รวม เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ของประเทศ การกำหนดยุทธศาสตร์การปฏิบัติงาน ชุมชนสัมพันธ์ตามแนวหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงน่าจะเป็นกระบวนการเสริมสร้างให้ชุมชนมีการรวมตัวอย่างเข้มแข็ง ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการร่วมคิดร่วมเรียนรู้สู่การปฏิบัติ มีการจัดการองค์ความรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย ตามภูมิสังคมที่เหมาะสมสอดคล้องกับการ ดำเนินชีวิตบนฐานทรัพยากร ภูมิปัญญา และ วิถีวัฒนธรรมชุมชน ด้วยความรอบคอบและ ระมัดระวัง มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรัก ความเอื้ออาทร มีความสามัคคี เสียสละ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเองและผู้อื่น จึงเป็นการอัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็น หลักในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อมุ่งไปสู่ความสุขที่เกิดจากความสมดุล ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี สามารถพึ่งตนเองได้ ชุมชนสามารถบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคมทุนทาง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างมีดุลยภาพสอดคล้องเชื่อมโยงกับ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมชุมชนตามวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชน ทั้งนี้ การรวมตัวกันในลักษณะของการสร้างเครือข่ายจะเป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเองกับชุมชนอื่น จะเป็นการพึ่งพาและร่วมมือจนสามารถช่วยเหลือป้องกันและแก้ไขปัญหาที่ยากและสลับซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่มีความเป็นองค์รวม เกี่ยวพันกันทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชน ส่วนงานภาครัฐและเอกชน

^๓ไชยรัตน์ เจริญสินโอสถ, วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาษา, ๒๕๔๓), หน้า ๒๒๗

จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะดำเนินการในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนและการสร้างเครือข่ายชุมชนสัมพันธ์ตามวิถีพระพุทธโดยบูรณาการตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งอันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ **ขอบเขตด้านเนื้อหา** มุ่งเน้นการศึกษาแนวคิด หลักการ และเสนอยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ โดยศึกษาหลักการและแนวปฏิบัติงานเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ กระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ วิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ จากคัมภีร์และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ที่มุ่งเน้นการศึกษาแนวคิด หลักการ กระบวนการ และยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ

๑.๓.๒ **ขอบเขตด้านพื้นที่** กำหนดพื้นที่การวิจัยยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด ดังนี้

- ๑) บ้านหนองบัว ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
- ๒) บ้านโคกใหญ่คำปลากั้ง ตำบลแวง อำเภอโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๓.๓ **ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มเป้าหมายสำหรับการวิจัย ดังนี้ ประชาชนในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เฉพาะผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญใน การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ ประกอบด้วย

- ๑) ประชาชนทั่วไป/แกนนำกลุ่มชุมชน จำนวน ๑๕ คน
- ๒) ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๕ คน
- ๓) ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรีเทศบาลแวง นายกเทศมนตรีเทศบาลช้างเผือก สมาชิกสภาเทศบาล จำนวน ๖ คน
- ๔) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนตามแผนพัฒนาชุมชน ได้แก่ ปลัดเทศบาล นักวิเคราะห์นโยบายและแผน นักพัฒนาชุมชน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๒ คน

๕) นักวิชาการ จำนวน ๒ คน

๖) พระสงฆ์ จำนวน ๒ รูป

๑.๓.๔.ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เริ่มตั้งแต่ วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๖๑ – ๓๐ กันยายน พ.ศ.๒๕๖๒ ใช้ระยะเวลาในการทำวิจัยทั้งสิ้น ๑๒ เดือน

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะ

ยุทธศาสตร์ หมายถึง วิธีการ เป้าหมาย ภารกิจของชุมชน การลงมือปฏิบัติ และกลยุทธ์ รูปแบบของการวางแผนในการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อพัฒนาตนเองไปสู่วัตถุประสงค์ใหม่ในอนาคตได้เหมาะสม กับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับการกระจายอำนาจในการบริหารยุคปัจจุบัน การวางแผนเตรียม กระบวนการที่จะทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในอนาคต เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ด้วยวิธีการที่กำหนดไว้

การปฏิบัติงาน หมายถึง ภารกิจหน้าที่ที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่ปฏิบัติงานให้เป็นไป ตามภารกิจหน้าที่ตามที่ได้กำหนดไว้เฉพาะตำแหน่งนั้น ๆ และบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ นำความรู้ ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม อย่างมีศาสตร์และศิลป์

ชุมชนสัมพันธ์ หมายถึง ส่วนหนึ่งของการประชาสัมพันธ์ขององค์การธุรกิจที่จะต้องมีการ วางแผน และกระทำอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นกิจกรรมที่จะช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา สุขอนามัย ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนสภาพแวดล้อมของชุมชนให้ดียิ่งขึ้น โดยการ จัดกิจกรรมดังกล่าวจะต้องกระทำร่วมกับประชาชนในชุมชน ซึ่งชุมชนจะได้รับประโยชน์ในแง่ของ การมี สิ่งแวดล้อมที่ดี ทำให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

วิถีพุทธ หมายถึง การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ชุมชนก็สามารถดูแลไปได้ โดยง่าย คนในชุมชนสามัคคีกันการใช้งบประมาณรายจ่ายก็ไม่สูญเสียจากการทุจริตคดโกง ไม่มีการ ทะเลาะ บาดหมาง ทำร้ายร่างกายกัน อีกทั้งทำให้ผลการพัฒนาก็ออกมาดีถ้ายึดหลักธรรมเพื่อความสำเร็จ ในงานนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาควบคุมในสิ่งที่เป็นต้นตอของปัญหาสังคม ทั้งหมดนั่นก็คือการควบคุมด้านจิตใจดังนั้นการที่ผู้พัฒนาหรือผู้ถูกพัฒนานำหลักธรรมไปใช้แล้วการพัฒนา ย่อมเป็นไปได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน และสงบสุข อีกทั้งยังครบทุกแง่มุม

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

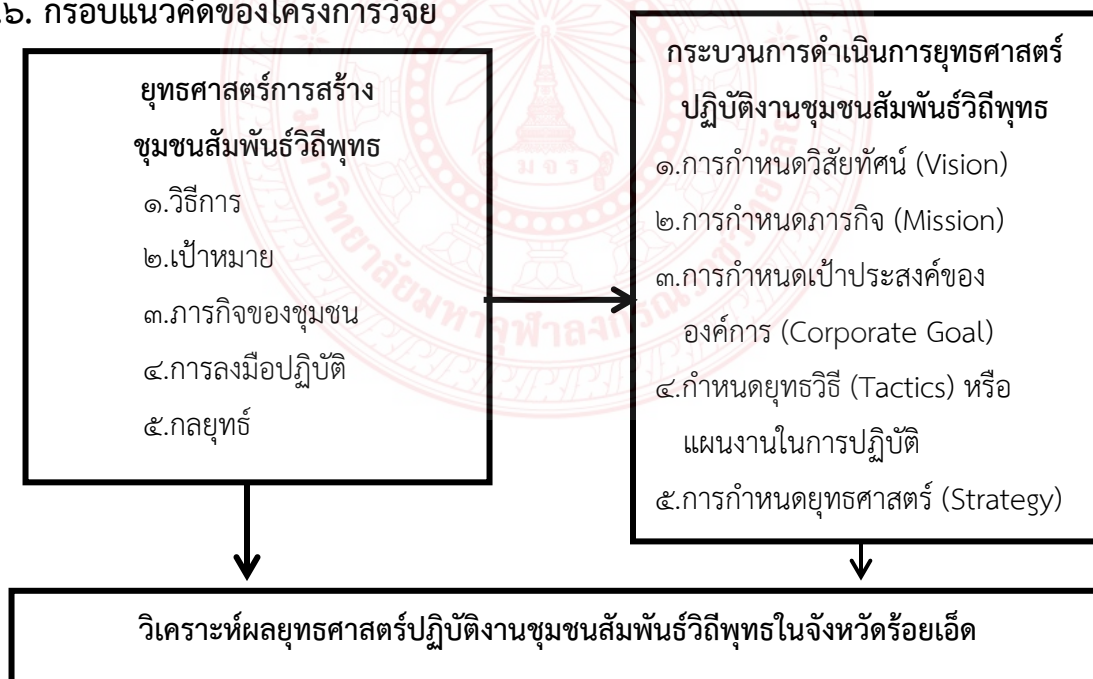
๑.๖.๑ ประโยชน์เชิงพื้นที่

- ๑) ได้ทราบยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด
- ๒) ได้ทราบกระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ
- ๓) ได้ทราบการวิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๖.๓ ประโยชน์เชิงวิชาการ

- ๑) เพื่อทราบถึง กระบวนการ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการสร้างภาคีเครือข่ายชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ
- ๒) ได้องค์ความรู้ด้านยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ เกี่ยวกับการสร้างภาคีเครือข่ายชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธให้เกิดประสิทธิภาพ

๑.๖. กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

บทที่ ๒

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับยุทธศาสตร์

๒.๑.๑ ความหมายของยุทธศาสตร์

แผนยุทธศาสตร์หรือแผนกลยุทธ์ เป็นเทคนิคที่เดิมทางการทหารใช้อยู่ มีหลักฐานของตำราพิชัยสงคราม “ซุนวู” ของจีนได้รวบรวมหลักการวางยุทธศาสตร์ทางทหารไว้ นักวางแผนธุรกิจภาคเอกชนได้ประยุกต์แนวคิดวิธีการของแผนกลยุทธ์มาใช้ในการแข่งขันทางธุรกิจ ต่อมานักวางแผนภาครัฐได้นำแนวทางปฏิบัติของภาคเอกชนมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้การบริหารภาครัฐสามารถปรับกลไกได้ทันยุคสมัย โดยคำนึงถึงการสนองความต้องการของประชาชนหรือลูกค้าเป็นหลัก ซึ่ง สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน กล่าวว่า ปัจจุบันในการบริหารของราชการนิยมใช้การวางแผนกลยุทธ์ Strategic Planning มาใช้ในการบริหารงานอย่างแพร่หลายและส่วนใหญ่นิยมเรียกว่า แผนยุทธศาสตร์ ซึ่งยุทธศาสตร์ (Strategic) คือ กระบวนการกำหนดทิศทางขององค์กร เพื่อทำหน้าที่ให้ได้ผลสมบูรณ์ตามพันธกิจ^๔

ยุทธศาสตร์ (strategy) หรือ กลยุทธ์ เป็นศัพท์ที่มีกำเนิดในทางทหาร หมายถึง แผนการปฏิบัติซึ่งวางเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์จำเพาะ กลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ในทางทหารนั้นแตกต่างจาก ยุทธวิธี ซึ่งว่าด้วยการดำเนินการรบปะทะ (engagement) ขณะที่ยุทธศาสตร์นั้น ว่าด้วยวิธีการ เชื่อมโยงการรบปะทะต่าง ๆ เข้าด้วยกัน คำถามที่ว่า “จะสู้รบอย่างไร” เป็นปัญหาทางยุทธวิธี แต่ข้อกำหนดและเงื่อนไขซึ่งมีการสู้รบกันและความเหมาะสมในการสู้รบกันนั้นเป็นปัญหาทาง ยุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสงคราม (warfare) สี่ระดับ ได้แก่ วัตถุประสงค์ทางการเมืองหรือ ยุทธศาสตร์หลัก, ยุทธศาสตร์ปฏิบัติการ และยุทธวิธี นักคิดคนหนึ่งนิยามยุทธศาสตร์ไว้ว่าเป็นวิถีอย่างครอบคลุมในอันที่จะพยายามปฏิบัติเพื่อ ผลเบื้องต้นปลายทางการเมือง รวมทั้งการขมขู่หรือการใช้กำลังอย่างแท้จริง ในวิชาชีพวิธีแห่งเจตจำนง ซึ่งจำต้องมี

^๔ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองหลักสูตรการบริหารงาน : การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่. นนทบุรี : สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน, ๒๕๕๖, หน้า ๑๐-๑๑.

อย่างน้อยสองฝ่ายในความขัดแย้งหนึ่งๆ ฝ่ายเหล่านี้มีปฏิสัมพันธ์กัน และดังนั้น ยุทธศาสตร์ จะประสบความสำเร็จน้อยครั้งหากไม่แสดงความสามารถในการดัดแปลง^๕

ยุทธศาสตร์หรือ Strategy มาจากภาษากรีก คือ Strategos ซึ่งเป็นคำที่มีรากคำศัพท์มาจากคำว่า Stratos ที่มีความหมายว่า กองทัพ และคำว่า Ago หมายถึงการนำ หรือคำแนะนำ หรือ การเคลื่อนย้ายของผู้นำกองทัพกรีกในสมัยโบราณ ซึ่งเมื่อนำมารวมกันแล้วความหมายของ Strategy คือ วิธีการหรือแนวทางในการนำกองทัพ^๖

Cambridge Learner's Dictionary ภาษาอังกฤษได้อธิบายคำว่า Strategy ไว้ว่า (1) a plan that you use to achieve something (economic/strategy) (2) the act of planning how to achieve something (Military strategy) แปลความได้ว่า (๑) ยุทธศาสตร์ คือ แผนที่ท่าน จะใช้ให้บรรลุเป้าหมายในสิ่งนั้น(ในทางเศรษฐศาสตร์) (๒) ยุทธศาสตร์ คือ การวางแผนเพื่อหาวิธีทาง ให้บรรลุเป้าหมายในการนั้น(ในทางสงคราม)^๗

พจนานุกรมฉบับออนไลน์ของ Merriam-Webster ได้ให้ความหมายไว้ว่า the science and art of employing the political, economic, psychological, and military forces of a nation or group of nations to afford the maximum support to adopted policies in Peace or War. แปลความเป็นภาษาไทยได้ว่า เป็นศาสตร์และศิลปะในการนำ การเมือง เศรษฐกิจ จิตวิทยา และกำลังทางทหาร ของประเทศหรือกลุ่มที่มุ่งไปสู่การกำหนดนโยบายในภาวะสงครามหรือ สันติภาพ^๘

และพจนานุกรมฉบับออนไลน์ของ Merriam-Webster ได้ให้ความหมายไว้ว่า a careful plan or method for achieving a particular goal usually over a long period of time. : the

^๕ Beatrice Heuser, **The Evolution of Strategy: Thinking War from Antiquity to the Present**, Cambridge University: Cambridge University Press Inc. 2010), p. 27.

^๖ Henry George Liddell, Robert Scott “στρατηγία”, A Greek-English Lexicon, on Perseus Digital Library, Gregory Crane, Editor in Chief, Tufts University. 2008, แหล่งที่มา: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/searchresult>. 6, July, 2561.

^๗ Colin McIntosh, **Cambridge Learner's Dictionary, 4th ed**, (Cambridge University: Cambridge press Inc, 2021), p. 708.

^๘ Merriam-Webster พจนานุกรมฉบับออนไลน์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.merriamwebster.com/dictionary/strategy>. 6 July, 2561.

skill of making or carrying out plans to achieve a goal. แปลความเป็นภาษาไทยได้ว่า เป็นแผนที่ดี หรือวิธีการที่ทำให้ประสบความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายอย่างรอบคอบในระยะยาวโดยส่วนรวม^๙

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ให้ความหมาย คำว่า ยุทธศาสตร์ว่า วิชาว่าด้วยการพัฒนาและการใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ จิตวิทยา และกำลังรบทางทหารตาม ความจำเป็นทั้งในยามสงบและยามสงคราม^{๑๐}

ยุทธศาสตร์มีลักษณะที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ยุทธศาสตร์อาจเป็นศาสตร์หากพิจารณา ในแง่ ของกระบวนการ ที่มีลักษณะที่สามารถลำดับได้ เป็นเหตุเป็นผล มีเป้าหมาย มีความกว้างขวาง มีการ แยกแยะ และสามารถรับรู้ได้ และยุทธศาสตร์เป็นศิลปะ เนื่องจากเป็นการแก้โจทย์ปัญหาที่ ซับซ้อน ที่ต้อง ใช้จินตนาการ ความคิด ทักษะ ความรอบรู้ เพื่อแปลงสภาวะการณ์ที่รับรู้และ สภาวะการณ์ที่คาดคะเน นำมา จัดเรียง ผสมผสาน อย่างเหมาะสมเพื่อค้นคว้าหาวิธีการดำเนินการต่อ ปัญหา^{๑๑}

กล่าวได้ว่า ยุทธศาสตร์ มีความหมายเชิงกว้างว่า วิธีการ เป้าหมาย ภารกิจของชุมชน การลง มือปฏิบัติ และกลยุทธ์ รูปแบบของการวางแผนในการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อพัฒนาตนเองไปสู่วัตถุประสงค์ ใหม่ในอนาคตได้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับการกระจายอำนาจในการบริหารยุค ปัจจุบัน การวางแผนเตรียมกระบวนการที่จะทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในอนาคต เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ที่ตั้งไว้ด้วยวิธีการที่กำหนดไว้

๒.๑.๒. ความสำคัญของการวางแผนยุทธศาสตร์

ได้มีผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของการวางแผนยุทธศาสตร์ ดังนี้

พัศตร์ผจง วัฒนสิทธิ์ และพลู เตชะรินทร์ กล่าวถึงความสำคัญของการวางแผน ยุทธศาสตร์ หรือแผนกลยุทธ์ ไว้ว่า เนื่องจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้นรวมทั้ง ลักษณะขององค์กรที่ จะต้องเปลี่ยนแปลงไปในอนาคต และเงื่อนไขการแข่งขันใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นทำให้ ปัจจัยหรือสาเหตุของ ความสำเร็จขององค์กรธุรกิจที่เคยมีมาในอดีตที่จะเริ่มเปลี่ยนแปลงไป อาทิเช่น การมีกำลังผลิตขนาดใหญ่ แต่ไม่สามารถปรับปรุงการผลิตให้เปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการที่ เปลี่ยนไปของลูกค้าเป้าหมาย คือ ความสามารถขององค์กรในการขยายตัวเข้าไปในอุตสาหกรรมต่าง ๆ จะไม่ใช่สาเหตุสำคัญของความสำเร็จ

^๙ เรื่อ ง เต ย ว กั น [อ อ น โ ล น] , แ หล ง ที่ ม า : <http://www.merriamwebster.com/dictionary/strategy>, 6, July, 2561.

^{๑๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๗๕๙.

^{๑๑} วิสันติ สระศรีดา, พันเอก, **ทฤษฎีทางยุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: กองศึกษา กรมยุทธศึกษาทหารบก, ๒๕๕๗), หน้า ๑๐

ขององค์กรธุรกิจอีกต่อไป ดังนั้น ผู้บริหารขององค์กรธุรกิจเอง จำเป็นต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง อยู่ตลอดเวลา เนื่องจากแนวคิดหรือวิธีการในการบริหาร แบบเดิม ๆ ย่อมไม่สามารถนำพาองค์กรไปสู่ ความสำเร็จได้เหมือนในอดีต ผู้บริหารในยุคโลกใหม่ จะต้องให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วต่อการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จากสาเหตุดังกล่าว ทำให้การศึกษาใน ด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์มีความสำคัญ ต่อผู้บริหารยุคใหม่^{๑๒}

สำนักงานคณะกรรมการประณศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการวางแผน ยุทธศาสตร์ไว้ว่า

๑. การวางแผนยุทธศาสตร์เป็นรูปแบบการวางแผนที่ช่วยให้หน่วยงานพัฒนาตนเองได้ ทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม เพราะการวางแผนกลยุทธ์ให้ความสำคัญกับการศึกษา วิเคราะห์บริบท และสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงานเป็นประเด็นสำคัญ

๒. การวางแผนยุทธศาสตร์เป็นรูปแบบการวางแผนที่ช่วยให้หน่วยงานภาครัฐในทุก ระดับมีความเป็นตัวเอามากขึ้น รับผิดชอบต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของตนเองมากขึ้น ทั้งนี้เพราะ การวางแผนกลยุทธ์เป็นการวางแผนขององค์กร โดยองค์กรและเพื่อองค์กรไม่ใช่เป็นการวางแผนที่ต้อง กระทำตามที่หน่วยเหนือสั่งการ

๓. การวางแผนยุทธศาสตร์เป็นรูปแบบการวางแผนที่สอดรับการกระจายอำนาจซึ่ง เป็นกระแสหลักในการบริหารภาครัฐในปัจจุบัน และสอดคล้องกับที่สำนักงานคณะกรรมการ ข้าราชการ พลเรือน ให้เตรียมออกระเบียบกำหนดให้หน่วยงานภาครัฐทุกระดับมีการจัดทำแผนกลยุทธ์ใช้เป็น เครื่องมือในการพัฒนางานสู่มิติใหม่ของการปฏิรูประบบราชการ

๔. การวางแผนยุทธศาสตร์เป็นเงื่อนไขหนึ่งของการจัดระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้น ผลงาน (Performance – Based Budgeting) ซึ่งสำนักงบประมาณกำหนดให้ส่วนราชการและหน่วยงาน ในสังกัด จัดทำก่อนที่จะกระจายอำนาจด้านงบประมาณโดยการจัดสรรงบประมาณเป็นเงินก้อนลงไป ในหน่วยงาน

๕. การวางแผนยุทธศาสตร์เป็นการวางแผนที่ให้ความสำคัญต่อการกำหนด “กล ยุทธ์” ที่ได้มาจากการคิดวิเคราะห์แบบใหม่ ๆ ที่ไม่ผูกติดอยู่กับปัญหาเก่าในอดีตไม่เอาข้อจำกัดทางด้าน ทรัพยากร และงบประมาณมาเป็นข้ออ้าง ดังนั้น การวางแผนกลยุทธ์เป็นการวางแผนแบบท้าทาย

^{๑๒} พักตร์ผจง วัฒนสินทร์และพสุ เตชะรินทร์, การจัดการเชิงกลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ

ความสามารถ เป็นรูปแบบการวางแผนที่ช่วยให้เกิดการริเริ่มสร้างสรรค์ทางเลือกใหม่ ได้ด้วยตนเองเป็นการวางแผนพัฒนาที่ยั่งยืน^{๑๓}

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการวางแผนกลยุทธ์คือรูปแบบของการวางแผนในการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อพัฒนาตนเองไปสู่วัตถุประสงค์ใหม่ในอนาคตได้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับการกระจายอำนาจในการบริหารยุคปัจจุบัน

๒.๑.๓.องค์ประกอบของแผนยุทธศาสตร์

การวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิบัติภารกิจใด ๆ ขององค์การหรือหน่วยงานจะแวดล้อมด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๒ ลักษณะ คือ องค์ประกอบภายนอกแผน ซึ่งหมายถึงสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ อันอยู่ภายนอกแต่มีผลกระทบต่อการวางแผน เช่น สภาพสังคม ภาวะทางการเมืองระเบียบและกฎหมายของสังคม และองค์ประกอบภายในแผน หมายถึงส่วนต่าง ๆ ของแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งมีส่วนประกอบที่เป็นไปตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้

๑. เป้าหมายขององค์การ (Organizational Goals) ซึ่งเป็นส่วนที่แสดงให้ทราบว่า องค์การหรือหน่วยงานจะต้องดำเนินงานไปตามทิศทางใด มีแนวทางในการปฏิบัติอย่างไร

๒. ภารกิจขององค์การ (Missions) เป็นส่วนหนึ่งที่แสดงถึงขอบข่ายของกิจกรรมว่า หน่วยงานหรือองค์การจะต้องอะไรบ้าง

๓. ยุทธศาสตร์หรือยุทธวิธี (Strategies) เป็นส่วนที่แสดงให้ทราบว่าองค์การจะเลือกวิธีการใดในการปฏิบัติภารกิจหรือหน่วยงานต้องการ

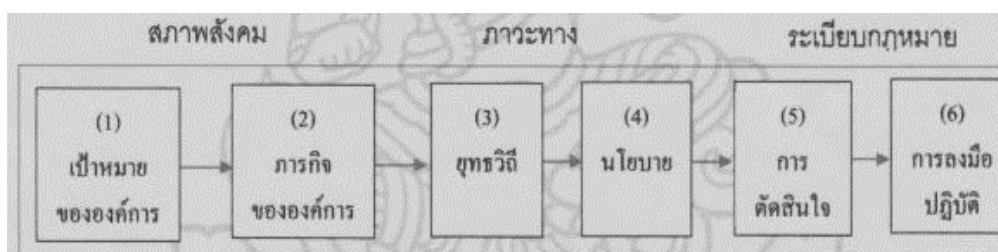
๔. นโยบาย (Policies) เป็นส่วนที่แสดงถึงข้อเสนอแนะในการนำไปสู่เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่องค์การหรือหน่วยงานต้องการ

๕. การตัดสินใจ (Decisions) เป็นส่วนที่แสดงถึงทางเลือกที่จะต้องใช้ในการปฏิบัติงาน

๖. การลงมือปฏิบัติ (Actions) เป็นส่วนที่แสดงถึงการปฏิบัติจริงหรือลงมือทำจริงในการปฏิบัติงาน^{๑๔}

^{๑๓} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. การวางแผนกลยุทธ์จัดการศึกษาภาคบังคับ ๙ ปี (กรุงเทพมหานคร : กรมศาสนา, ๒๕๔๓), ๓๓.

^{๑๔} ที่มา : Massie and Douglas, *Managing : A Contemporary introduction* (Englewood Cliffs : Prentice – Hall, ๑๙๘๑), ๒๒๗.

แผนภูมิภาพที่ ๑ องค์ประกอบของยุทธศาสตร์

ที่มา : Massie and Douglas, Managing : A Contemporary introduction (Englewood Cliffs : Prentice – Hall,1981), 227.

สรุป องค์ประกอบของยุทธศาสตร์ประกอบด้วยพื้นฐาน ๕ ประการ คือ

- ๑) การกำหนดทิศทาง (Direction Setting)
- ๒) การประเมินองค์การและสภาพแวดล้อม (Environment Scanning)
- ๓) การกำหนดยุทธศาสตร์ (Strategy Formulation)
- ๔) การดำเนินยุทธศาสตร์ (Strategy Implementation)
- ๕) การประเมินผลและ การควบคุม (Evaluation and Control)

๒.๑.๔.กระบวนการในการวางแผนยุทธศาสตร์

วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ และคณะ กล่าวถึงกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์นั้นมีขั้นตอนดังนี้

๑. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย
 ๑. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน (Internal Environment)
 ๒. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (External Environment)
๒. การจัดวางทิศทางขององค์กร ซึ่งประกอบด้วย
 ๑. การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision)
 ๒. การกำหนดภารกิจ (Mission)
 ๓. การกำหนดเป้าประสงค์ขององค์กร (Corporate Goal)
 ๔. การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives)
 ๕. การกำหนดดัชนีชี้วัดผลงาน ระดับองค์กร (Organization's Key Performance Indicators, KPIs)
 ๖. การกำหนดยุทธศาสตร์ (Strategy)

๓. การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ เป็นการดำเนินการเพื่อให้ยุทธศาสตร์ที่ได้ถูกกำหนดขึ้น มีความเป็นรูปธรรม ปฏิบัติได้จริง อันจะนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าประสงค์ขององค์การ โดยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์นั้น ประกอบด้วย

๑. การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคามขององค์การ หรือที่มักนิยมเรียกกันว่า การทำสวอต-อณาไลซิส (SWOT Analysis) อันประกอบไปด้วยการวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) การวิเคราะห์จุดอ่อน (Weakness) การวิเคราะห์โอกาส (Opportunities) และการวิเคราะห์ภัยคุกคาม (Threats) ขององค์การ

๒. การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์

๓. การกำหนดวัตถุประสงค์ในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ พร้อมทั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบและหน่วยงานสนับสนุน

๔. การกำหนดดัชนีชี้วัดผลงานระดับองค์การและระดับหน่วยงาน

๕. กำหนดยุทธวิธี (Tactics) หรือแผนงานในการปฏิบัติ

๖. การกำหนดเป้าหมาย (Targets) ของแต่ละกิจกรรม (Activities) พร้อมกับดัชนีชี้วัดผลงานระดับแผนปฏิบัติการ (Action Plan's KPIs)^{๑๕}

สรุป ทิศทางหรือแนวทางปฏิบัติตามพันธกิจและภารกิจ (Mission) ให้สัมฤทธิ์ผลตามวิสัยทัศน์ (Vision) และเป้าประสงค์ขององค์การ (Corporate Goal) แผนยุทธศาสตร์ที่ได้นั้น จะต้องถูกกำหนดขึ้นตามวิสัยทัศน์ขององค์การ อันเป็นผลผลิตทางความคิดร่วมกันของสมาชิกในองค์การที่ได้ทำงานร่วมกันหรือจะทำงานร่วมกัน โดยวิสัยทัศน์นี้เป็นความเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นจุดหมายปลายทางที่องค์การประสงค์จะไปให้ถึง และวิสัยทัศน์นี้มีการแปลงออกมาเป็นวัตถุประสงค์ (Objective) ที่เป็นรูปธรรม และสามารถวัดได้

๒.๑.๕. ประโยชน์ของการวางแผนยุทธศาสตร์

การวางแผนกลยุทธ์หรือการวางแผนยุทธศาสตร์ เป็นเครื่องมือที่สำคัญของผู้บริหารในการปรับเปลี่ยนองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อม เพื่อช่วยให้องค์กรสามารถอยู่รอดและเจริญเติบโตต่อไป โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ที่สภาพการดำเนินงานและการแข่งขันมีความรุนแรงมากขึ้น ลูกค้ายุคใหม่มีความต้องการและคาดหวังสูงขึ้น รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงมีแนวโน้มที่จะเป็นไปอย่าง

^{๑๕} วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ และคณะ, การวางแผนกลยุทธ์ : ศิลปะการกำหนดแผนองค์การสู่ความเป็นเลิศ (กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่นฯ), หน้า ๗๙.

ต่อเนื่อง ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้จะพบได้ทั่วไปในโลกธุรกิจและภาคราชการ และประโยชน์ของการวางแผนกลยุทธ์

กรมสามัญศึกษา กล่าวว่า

๑. ช่วยทำให้ผู้บริหารของแต่ละหน่วยงานหันมาให้ความสนใจอย่างแท้จริงในเรื่องขององค์กรมากขึ้น

๒. กระตุ้นให้ผู้บริหารทราบถึงปัญหาอุปสรรค ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น และเตรียมหามาตรการรองรับไว้ล่วงหน้าอันเป็นการลดความเสี่ยง และความเสียหายที่จะเกิดขึ้นต่อองค์กร

๓. ช่วยทำให้ผู้บริหารเกิดความเข้าใจในธรรมชาติของการดำเนินงานอย่างชัดเจนขึ้น และมองเห็นภาพของการพัฒนางานในอนาคต

๔. ช่วยระบุถึงในโอกาสและช่องทางในการดำเนินงานในอนาคตให้การปรับเปลี่ยนทิศทางและภารกิจขององค์กรเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม

๕. ช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์ แผนงาน/โครงการ และการใช้ทรัพยากรขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๖. ช่วยสร้างความเข้าใจในที่จะต้องร่วมกันระหว่างสมาชิกขององค์กรและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับทิศทางและการดำเนินงาน ตลอดจนความคาดหวังต่าง ๆ

๗. ช่วยก่อให้เกิดการประสานงานและบูรณาการทางด้านความคิดการดำเนินงาน กิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นการผนึกกำลังภายในองค์กร^{๑๖}

พวงรัตน์ เกสรแพทย์ ได้สรุปประโยชน์ของการวางแผนกลยุทธ์ว่า

๑. องค์กรต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านความต้องการที่ไม่คงที่ ดังนั้นการวางแผนกลยุทธ์สามารถช่วยให้ผู้บริหารทราบถึงปัญหา อุปสรรคตลอดจนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และเตรียมหาวิธีการลดความเสี่ยง

๒. องค์กรไม่สามารถคาดการณ์สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผลต่อการอยู่รอดขององค์กร ดังนั้น การวางแผนกลยุทธ์สามารถช่วยทำให้การใช้ทรัพยากรขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

^{๑๖} กรมสามัญศึกษา, การวางแผนกลยุทธ์ (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๔๕), ๗.

๓. การแข่งขันมีความรุนแรงและมากขึ้นโดยลำดับ ดังนั้น องค์กรต้องค้นหาแนวทางที่ดีที่สุดที่จะตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ การวางแผนกลยุทธ์สามารถช่วยค้นหาวิธีการแก้ปัญหา และช่วยให้เกิดการปรับเปลี่ยนทิศทางภารกิจขององค์กรให้เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม

๔. เมื่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนหาวิธีการที่ดีที่สุดสำหรับองค์กรและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เกิดการประสานงานและบูรณาการทางด้านความคิดและนามาสู่การทำแผนไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จร่วมกัน^{๑๗}

สรุปประโยชน์ของการวางแผนยุทธศาสตร์ได้ว่า การวางแผนกลยุทธ์เป็นเครื่องมือที่สำคัญของผู้บริหารผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคน ในการปรับเปลี่ยนองค์กรให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมเพื่อให้งานบรรลุถึงวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด

๒.๑.๖. แนวทางการแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติงาน

แนวทางในการบรรลุจุดหมายของหน่วยงาน ดังนั้นจุดหมายจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการจัดทำยุทธศาสตร์ โดยผู้จัดทำจำเป็นต้องกำหนด จุดหมายของหน่วยงานให้ชัดเจน เพื่อให้ยุทธศาสตร์ที่ได้ออกมา นั้นตรงตามความต้องการ และดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้องโดยมีขั้นตอนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ดังนี้

๑. กำหนดพันธกิจ (mission)

พันธกิจ หมายถึง กรอบ หรือขอบเขตการดำเนินงานของหน่วยงาน การกำหนดพันธกิจสามารถทำได้โดยนาภารกิจ (หรือหน้าที่ความรับผิดชอบ) แต่ละข้อที่หน่วยงานได้รับมอบหมายตั้งแต่แรก ก่อตั้งมาเป็นแนวทางซึ่งต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าพันธกิจแต่ละข้อมีความหมายครอบคลุมขอบเขตแค่ไหน และแต่ละข้อมีความแตกต่างกันอย่างไร เพื่อให้การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในขั้นตอนต่อไปเป็นไปอย่างสะดวกและถูกต้อง

๒. กำหนดวิสัยทัศน์ (vision)

วิสัยทัศน์ หมายถึง ทิศทางขององค์กร หรือสิ่งที่เราต้องการให้หน่วยงานเป็นภายในกรอบระยะเวลาหนึ่ง ๆ เช่น ๕ ปี ๑๐ ปี โดยการจัดทำวิสัยทัศน์ของหน่วยงาน ควรกระทำเมื่อเราได้กำหนดพันธกิจของหน่วยงานเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จากนั้นจึงนำพันธกิจทั้งหมด มาพิจารณาในภาพรวมว่าหน่วยงานจะต้องดำเนินการในเรื่องใดบ้าง และเพื่อให้หน่วยงานสามารถบรรลุพันธกิจได้ครบถ้วนทุกข้อหน่วยงาน ต้องมีความเป็นเลิศในด้านใด หรือควรมุ่งเน้น ไปในทิศทางใด

๓. การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ (strategy issue)

^{๑๗} พวงรัตน์ เกศาแพทย์, การวางแผนกลยุทธ์สำหรับการจัดการศึกษา, กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๓, หน้า ๒๕.

ประเด็นยุทธศาสตร์ หมายถึง ประเด็นหลักที่ต้องคำนึงถึง ต้องพัฒนา ต้องมุ่งเน้นประเด็นยุทธศาสตร์นี้ สามารถทำได้โดยการนำพันธกิจแต่ละข้อ มาพิจารณาว่าในพันธกิจแต่ละข้อนั้นหน่วยงานต้องการดำเนินการในประเด็นใดเป็นพิเศษ และหลังจากได้ดำเนินการดังกล่าวเป็นที่เรียบร้อยแล้วต้องการให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงในทิศทางใด ทั้งนี้ในการจัดทำประเด็นยุทธศาสตร์ของแต่ละหน่วยงานนั้นจำเป็นต้องอย่างยิ่ง ที่จะต้องนำแผนบริหารราชการแผ่นดินของกระทรวงต้นสังกัดมาเป็นหลักประกอบการพิจารณาด้วย

๔. การกำหนดเป้าประสงค์ (goal) ของแผนยุทธศาสตร์

เป้าประสงค์ หมายถึง สิ่งที่หน่วยงานปรารถนาจะบรรลุ โดยต้องนำประเด็นยุทธศาสตร์มาพิจารณาว่าหากสามารถดำเนินการจนประสบความสำเร็จตามประเด็นยุทธศาสตร์แต่ละข้อแล้วใครเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ และได้รับประโยชน์อย่างไร ยกตัวอย่าง เช่น เป้าประสงค์ บริหารจัด การภาคอุตสาหกรรมให้อยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืน จากตัวอย่างนี้ผู้ได้รับประโยชน์ คือภาคอุตสาหกรรม ชุมชนที่อยู่รอบข้างภาคอุตสาหกรรม และส่วนราชการ

๕. การสร้างตัวชี้วัด (Key Performance Identification) หมายถึง สิ่งที่จะเป็นตัวบ่งชี้ว่าหน่วยงานสามารถปฏิบัติงานบรรลุเป้าประสงค์ที่วางไว้ให้หรือไม่ โดยจะต้องพิจารณาหาปัจจัยที่เป็นตัวบ่งชี้การทำงาน และต้องใช้ถ้อยที่ชัดเจนทั้งในแง่ของคำจำกัดความและการระบุขอบเขต เช่น “ร้อยละของสถานประกอบการที่ปฏิบัติตามถูกต้องตามกฎหมาย ” โดยตัวชี้วัดนี้จะถูกนำมาใช้เป็นหลักในการกำหนดค่าเป้าหมายในลำดับต่อไป

๖. การกำหนดค่าเป้าหมาย (target)

ค่าเป้าหมาย หมายถึง ตัวเลข หรือค่าของตัวชี้วัดความสำเร็จ ที่หน่วยงานต้องการบรรลุขั้นตอนนี้เป็นขั้น ตอนของการกำหนด หรือระบุว่า ในแผนงานนั้น ๆ หน่วยงานต้องการทำอะไร ให้ได้เป็นจำนวนเท่าไร และภายในกรอบระยะเวลาเท่าใด จึงจะถือว่า บรรลุเป้าหมาย เช่น จำนวนสถานประกอบการที่ปฏิบัติตามถูกต้องตามกฎหมายต้องมี ๓,๐๐๐ ราย ภายในระยะเวลา ๑ ปี เป็นต้น

๗. การกำหนดกลยุทธ์ (strategy)

กลยุทธ์ หมายถึง สิ่งที่หน่วยงานจะดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ โดยกลยุทธ์นี้จะกำหนดขึ้นจากการพิจารณาปัจจัย แห่งความสำเร็จเป็นสำคัญ กล่าวคือ ต้องพิจารณาว่า ในการที่จะบรรลุเป้าประสงค์ข้อหนึ่งๆ นั้น มีปัจจัย ไตบ้างที่มีผลต่อความสำเร็จ และเราจำเป็นต้องหาอย่างไรจึงจะไปสู่จุดนั้นได้^{๑๘}

^{๑๘} คู่มือการปฏิบัติงาน, การบริหารยุทธศาสตร์สำนัก/กอง : สำนักบริหารยุทธศาสตร์, (ม.ป.ป.),

สรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์เป็นศาสตร์และศิลปะในการนำพาดำเนินการหรือหน่วยงาน ไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ โดยใช้ทรัพยากรมนุษย์หรือบุคลากรทั้งหมดที่มีคุณภาพเป็นกำลัง อย่างไรก็ตามปัจจุบัน เรื่องที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์เป็นเรื่องงานและหนุ ที่ความรับผิดชอบต้องผลักดันให้เป้าหมายและยุทธศาสตร์ ดังกล่าวบังเกิดผลในทางปฏิบัติ ดังนั้นแนวทางการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ต้องกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และตัวชี้วัด ที่ชัด เจน เป็นต้น เป็นตัวกำหนดไปสู่การปฏิบัติต่อไปการบรรลุวัตถุประสงค์ ไปอย่างมั่นคงและมีทิศทาง เพราะแผนและนโยบาย

๒.๒.แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน

๒.๒.๑.ความหมายของการปฏิบัติงาน

จากการศึกษาเอกสารปรากฏว่า มีนักวิชาการได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติงานไว้ ดังนี้ พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึง การปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ไม่ว่าเป็นอาชีพการงานประเภทใด สรุปได้ว่า หน้าที่หรืออาชีพเป็นสิ่ง จ เป็นอย่างหนึ่งในการที่จะเข้าถึงธรรม การที่จะรู้จักโลกหรือสิ่งทั้งหลายทั้งปวงดี ว่าอะไรเป็นอะไร จ ต้องมีการทำหน้าที่ของตนโดยเฉพาะ เช่น อาชีพให้ลุล่วงไปได้ด้วยดีเสียก่อน การที่คนหนึ่งท หน้าที่โดยตรงของตนโดยไม่มีมลทินต่างพร้อย ย่อมเป็นการเพียงพอที่จะทำให้รู้จักว่าอะไรเป็นอะไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก็จักรู้จักชีวิตจิตใจตนเองว่าหมายความว่าอย่างไร เป็นสิ่งที่ควรยึดถือ หลงใหลเพียงไร เป็นต้น ถ้าหากว่าไม่ได้ทำอะไรจริง ๆ จังๆ ให้ดีที่สุด ให้ถูกต้องตามอุดมคติของอาชีพหรือของหน้าที่นั้น ๆ แล้ว มันยังน้อยเกินไปสำหรับที่จะรู้จักตัวเอง รู้จักโลก รู้จักกิเลส รู้จักทุกข์ และรู้จักความดับทุกข์ เป็นต้น^{๑๙}

กิตติพันธ์ รุจิรกุล กล่าวว่า การปฏิบัติงานในองค์การหรือหน่วยงานต่าง ๆ นอกจากจะมีการแบ่งระดับการปฏิบัติงานแล้วยังต้องมีการแบ่งส่นปันส่วนงานที่จะต้องปฏิบัติออกเป็นหน่วยงานย่อย ๆ ซึ่งมีหัวหน้าหน่วยหรือผู้นำหน่วยเป็นผู้รับผิดชอบงานตามลักษณะหน้าที่ของตนที่แตกต่างกัน ในการปฏิบัติงานที่ต่างชนิด ต่างหน้าที่ ก็เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การหรือหน่วยงานนั้น ซึ่งจะทำให้ผู้นำ มีความสนใจ มีทักษะ มีความรู้ มีทัศนคติและมีบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนแตกต่างกันไป^{๒๐}

^{๑๙} พุทธทาสภิกขุ, คู่มือมนุษย์ (ฉบับสมบูรณ์), (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๒๕๓.

^{๒๐} กิตติพันธ์ รุจิรกุล, พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส พรินต์ติ้งเฮ้าส์, ๒๕๒๙),

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ กล่าวว่า การปฏิบัติงาน จำเป็นต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ศาสตร์ คือ การศึกษาหาความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ทักษะ เทคนิควิธีทำงานต่าง ๆ ศิลป์ คือ การที่จะนำเอาความรู้ หลักการและทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับคน สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนขอบเขตจำกัดของทรัพยากรให้เป็นไปตามบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของตำแหน่งงานต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นในหน่วยงาน^{๒๑}

สรุปได้ว่า การปฏิบัติงาน หมายถึง ภารกิจหน้าที่ที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่ปฏิบัติงานให้เป็นไปตามภารกิจหน้าที่ตามที่ได้กำหนดไว้เฉพาะตำแหน่งนั้น ๆ และบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ นำความรู้ ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม อย่างมีศาสตร์และศิลป์ในบทบาทหน้าที่นั้น ๆ

๒.๒.๒. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน

ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารงานวิชาการ และตำรา งานวิจัย ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ดังต่อไปนี้

การปฏิบัติงานจำเป็นต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ศาสตร์ คือ การศึกษาหาความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ทักษะ เทคนิควิธีทำงานต่าง ๆ ศิลป์ คือ การที่จะนำเอาความรู้ หลักการและทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับคน สถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนขอบเขตจำกัดของทรัพยากรให้เป็นไปตามบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของตำแหน่งงานต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นในหน่วยงาน^{๒๒}

การปฏิบัติงานของแต่ละคนมีความสามารถในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน ทั้งสติปัญญา สมรรถภาพทำงานร่างกายที่บุคคลได้รับการถ่ายทอดทางพันธุกรรมจากยีนในโครโมโซม และด้านสิ่งแวดล้อมจากการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้น พฤติกรรมการทำงานจึงแตกต่างกันไป และทำให้ประสพผลสำเร็จแตกต่างกันการปฏิบัติงาน เป็นปฏิกริยาหรือกิจกรรมทุกชน^{๒๓}

^{๒๑} นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, **หลักการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๑๑๕-๑๑๖

^{๒๒} นพพงษ์บุญจิตราดุลย์, **หลักการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๑๑๕-๑๑๖.

^{๒๓} ชม ภูมิภาค, **การศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๑๐

บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของหัวหน้าหน่วยงาน ซึ่งหัวหน้าหน่วยงานจะต้องเป็นผู้ที่มีหน้าที่ที่จะทำให้ภารกิจทั้งหมดบรรลุผลสำเร็จอย่างสมบูรณ์โดยจะต้องรับผิดชอบต่อผลงานที่ตนควบคุมบังคับบัญชาถึงแม้งานนั้นจะมีได้กระทำด้วยตนเองก็ตาม^{๒๔}

ประสิทธิภาพขององค์การจะดีหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของผู้นำในองค์การและลักษณะพฤติกรรมปทัสถาน ในองค์การ (Organization Norm) จะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับอิทธิพลทำงานความประพฤติปฏิบัติงานของหัวหน้าหน่วยงาน^{๒๕}

การปฏิบัติจะมีหัวหน้างานซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งต่อหน่วยงาน ต่อผู้บังคับบัญชาระดับสูงและผู้ใต้บังคับบัญชาและต่อผลงานเป็นสวนรวม ดังนั้น คุณภาพและลักษณะของหัวหน้าหน่วยงานจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคุณภาพขององค์กร รวมทั้งมีผลสะท้อนต่อผลงาน และวิธีปฏิบัติงานขององค์การเป็นอันมาก๓แรงจูงใจของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความต้องการของบุคคลและความต้องการนี้เป็นผลของทำงานสภาพกาย (Physical Condition) และสภาพของสังคมที่ บุคคลอาศัยอยู่ (Social Condition)สวนความสามารถของมนุษย์เป็นผลมาจากสิ่งสำคัญ ๓ ประการคือ ความสามารถทางสมอง ประสบการณ์การศึกษา และการฝึกอบรม^{๒๖}

หัวหน้าหน่วยงานเป็นผู้ที่มีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบตนเองและผู้อื่น ได้แก่ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาและขอที่สำคัญที่สุดคือจะต้องให้งานที่รับผิดชอบบรรลุผลตรงตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานทั้งนี้ ในการทำงานของมนุษย์ (Job Performance) ขึ้นอยู่กับสิ่งสำคัญสองประการ คือ แรงจูงใจ (Motivation) และความสามารถ (Ability)^{๒๗}

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่อิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของบุคคล (Individual Performance Factors) และ ลักษณะของบุคคล (Individual Attributes) ประกอบด้วย

๑) ลักษณะประชากร (Demographic Characteristics) เป็นตัวแปรที่ช่วยให้เห็นถึงภูมิหลังของบุคคล เช่น เพศ อายุ เชื้อชาติสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม สถานที่อยู่อาศัยขนาดของครอบครัว

^{๒๔} บัญชา แก้วเกตุทอง, **ผู้นำการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้ว, ๒๕๒๓), หน้า ๑๒๒

^{๒๕} ไพบูลย์ ช่างเรียน และสมปราษฎย์ จอมเทศ, **การจัดองค์การและการปฏิบัติงาน**, (กรุงเทพมหานคร: แพร่วิทยา, ๒๕๑๙), หน้า ๗๓.

^{๒๖} เสถียร เหลืองอราม, **การจัดองค์การและการปฏิบัติงาน**, (กรุงเทพมหานคร : แพร่ พินทยา, ๒๕๑๙), หน้า ๗๓.

^{๒๗} เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, **พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๑๓๑-๑๓๒.

ตลอดจนสิ่งอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน อย่างไรก็ตามลักษณะประชากรอย่างเดียวยังไม่เป็นเครื่องชี้วัดที่ดีที่จะแสดงถึงผลการปฏิบัติงานที่ดีทั้งนี้ยังมีสิ่งที่เกี่ยวข้อง คือ ความรู้ความสามารถและหรือลักษณะทางจิตวิทยา

๒) ความรู้ความสามารถ (Competency Characteristics) นับว่าเป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญในการพิจารณาเลือกคนเพื่อมาปฏิบัติงาน ความรู้ความสามารถเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่สามารถกระตุ้นให้เกิดความพยายามในการทำงาน เป็นแรงจูงใจขั้นต้นที่มีผลกระทบต่อไหวพริบของบุคคลที่เอาชนะสิ่งแวดล้อมได้บุคคลที่รู้สึกว่ามีความรู้ความสามารถในงานของเขาสามารถคาดได้ว่าเขาจะทำงานอย่างจริงจัง ดังนั้นความรู้ความสามารถแบ่งได้ ๒ ด้าน คือ ด้านกายภาพ (Physical Competency) และด้านสมอง (Mental Competency) ซึ่งบ่อยครั้งได้ใช้ผลการเรียนเป็นเครื่องชี้วัดถึงแนวโน้มของความรู้ความสามารถด้านสมองและการปฏิบัติงาน

๓) ลักษณะทางจิตวิทยา (Psychological Characteristics) เป็นการแสดงแนวโน้มของพฤติกรรมแต่ละบุคคลที่จะเกิดขึ้น และมีอิทธิพลค่อนข้างถาวรต่อพฤติกรรมลักษณะทางจิตวิทยาเหล่านี้ เช่น ทศนคติการรับรู้ความต้องการและบุคลิกภาพ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของคุณลักษณะของบุคคลเหล่านี้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติและความจำเป็นแต่ละงาน ซึ่งเชอร์เมอร์ฮอร์น (Scheimer horn) เน้นว่าคุณลักษณะของบุคคลจะต้องมีความเหมาะสมกับความจำเป็นของแต่ละงานเพื่อที่จะนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานที่ต้องการ และความพยายามในการทำงาน (Work Effect) คุณลักษณะของบุคคลที่มีความเหมาะสมกับความจำเป็นของงานนั้น ยังไม่สามารถที่จะทำให้บุคคลมีผลการปฏิบัติงานในระดับที่สูง ทั้งนี้ยังมีตัวแปรหนึ่งที่สำคัญและต้องมีก็คือความพยายามในการทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงความปรารถนาที่จะปฏิบัติงานนั้นคือ ต้องมีแรงจูงใจที่จะทำงาน (Motivation to Work) เป็นแรงผลักดันภายในตัวบุคคลที่มีผลโดยตรงและคงไว้ซึ่งความพยายามในการทำงาน คนที่มีแรงจูงใจในระดับสูงจะทำงานอย่างจริงจังแรงจูงใจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยกำหนดความพยายามในการทำงาน

๔) การสนับสนุนจากองค์กร (Organization Support) ในการปฏิบัติงานของบุคคลจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์กรที่ปฏิบัติอยู่บุคคลผู้ที่มีลักษณะตรงกับความต้องการของงานและได้รับการจูงใจในระดับสูง อาจจะไม่เป็นผู้ปฏิบัติงานที่ดีหากได้รับการสนับสนุนที่ไม่เพียงพอจากหน่วยงานหรือที่เรียกว่า ขอบจำกัดสถานการณ์ (Situational Constraint) เช่น ขาดเวลาที่จะทำงาน งบประมาณเครื่องมือเครื่องใช้และวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับงานไม่ชัดเจน ระดับความคาดหวังของผลการปฏิบัติงานที่ไม่เหมาะสม ขาดอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานขาดการช่วยเหลือจากผู้ที่เกี่ยวข้องและขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ไม่ยืดหยุ่น เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อ

ต่อการปฏิบัติงานของบุคคล^{๒๘}

^{๒๘} อรุณ รักธรรม, **หลักมนุษยสัมพันธ์และการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗),

การปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ของคนเรา ไม่ว่าจะอาชีพการงานประเภทใด สิ่งที่เราเรียกว่า หน้าที่ หรืออาชีพนั้น ถ้าถือตามหลักของธรรมะ หรือว่าถือเอาธรรมเป็นหลักสำหรับมองก็อาจกล่าวได้ว่าหน้าที่ หรืออาชีพนั้นเองเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในการที่คนเราจะเข้าถึงธรรม การที่จะรู้จักโลกหรือสิ่งทั้งหลายทั้งปวงก็ดี วาอะไรเป็นอะไร จำต้องมีการทำสิ่งซึ่งเป็นหน้าที่ของตนให้ลุล่วงไปด้วยดีเสียก่อนการที่คนเราคนหนึ่งๆ ทำหน้าที่ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของตน เช่น อาชีพ ให้ลุล่วงไปด้วยดี ไม่มีมลทินต่างพรอย นั่นแหละยอมเป็นการเพียงพอที่จะทำให้รู้จักวาอะไรเป็นอะไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็จะรู้จักชีวิตจิตใจของคนเรานี้ว่า หมายความว่าอย่างไร เป็นสิ่งที่ควรยึดถือหลงไหลเพียงไรเป็นต้น ถ้าหากว่าเราไม่ได้ทำอะไรจริงๆ จังๆ หนักที่สุด ใหญ่ถูกต้องตามอุดมคติของอาชีพหรือหน้าที่นั้นๆ แลว มันยังน้อยเกินไปสำหรับที่จะรู้จักตัวเอง รู้จักโลก รู้จักกิเลส รู้จักทุกข์ และรู้จักความดับทุกข์ เป็นต้น^{๒๙}

การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานนี้ ความจริงก็เป็นเรื่องที่มีชื่อแบบสมัยใหม่ ถ้าจะจับเข้ากับหลักธรรมะ ก็ยังนึกไม่ชัด คำว่า “ประสิทธิภาพ” นี้แปลวาอะไรดี คำว่า ประสิทธิภาพ ก็หาตัวศัพท์ในภาษาบาลีได้อยู่ แต่ก็ไม่ใช่เป็นคำแบบดั้งเดิมที่ใช่ คือ เอารูปศัพท์มาประกอบกัน คำว่า สิทธิ ก็แปลว่าความสำเร็จ ถ้าเติม ‘ป’ เขาไปข้างหน้าก็เป็น ‘ปสิทธิ’ แปลว่าความสำเร็จทั่ว แล้วก็มีการหรือภาวะเข้าไปภาวะแห่งความสำเร็จทั่วหรือภาวะที่ทำให้สำเร็จผลอย่างใดอะไรทำนองนี้ แต่นี่ก็เป็นการพูดเชื่อมโยงไปทางภาษาบาลีนิดหน่อยเท่านั้นเอง ความเป็นจริงความหมายต่างๆ ไปก็เข้าใจกันอยู่แล้วอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วว่าเรื่องที่พูดต่อไปนี่ คือ เรื่องประสิทธิภาพในการทำงาน จึงอยากจะโยงเรื่องประสิทธิภาพนี้ไปถึงพระพุทธเจ้า พูดถึงประสิทธิภาพการทำงานของพระพุทธเจ้า เพราะตอนนี้จะพูดถึงธรรมะของพระองค์ที่ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานก็ต้องแสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้านั้น ทรงมีประสิทธิภาพในการทำงานมาก ชีวิตของพระองค์เป็นตัวอยางของการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อพระองค์มีประสิทธิภาพในการทำงานแล้ว คำสั่งสอนของพระองค์ที่ว่า จะช่วยให้มีประสิทธิภาพในการทำงานนั้น จึงจะน่าเชื่อจริงเพราะฉะนั้น จะเริ่มดวยขอความที่แสดงว่าพระพุทธเจ้าทรงมีประสิทธิภาพในการทำงาน ในแง่ที่เป็นประวัติของพระองค์เองอย่างไรก่อน หรือว่าพระพุทธเจ้าตรัสไว้เกี่ยวกับผลสำเร็จแห่งงานของพระองค์อย่างไร^{๓๐}

การทำงานที่ประหยัดได้ผลงานที่รวดเร็ว มีคุณภาพ คุณค่ากับการใช้ทรัพยากรในด้านการเงิน คน อุปกรณ์ และเวลา ดังนั้น ประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งซึ่งสามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ และสามารถวัดได้โดย

หน้า ๒๘๐.

^{๒๙} พุทธศาสนิกฯ แขวงสวนโมกขพลาราม, คู่มือมนุษย์ (ฉบับสมบูรณ์), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๙), หน้า ๒๓๗ – ๒๓๘.

^{๓๐} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันสื่อธรรม จัดพิมพ์เผยแพร่เนื่องในวโรกาสขึ้นปีใหม่พุทธศักราช ๒๕๔๖), หน้า ๑.

ในทางปฏิบัติจะวัดประสิทธิภาพจากปัจจัยนำเข้า กระบวนการ หรือผลผลิตที่ออกมา โดยวัดอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างประกอบกัน ดังนั้น ประสิทธิภาพจึงสามารถมองได้ในแง่มุมต่างๆ ดังนี้

๑) ประสิทธิภาพในแง่มุมของค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนการผลิต (Input) เช่นการใช้ทรัพยากรทั้งเงิน คน วัสดุ เทคโนโลยีที่มีอยู่อย่างประหยัด คุ่มคาและเกิดการสูญเสียจนน้อยที่สุด

๒) ประสิทธิภาพในแง่มุมของกระบวนการการบริหาร (Process) เช่นการทำงานที่ถูกต้องที่ได้มาตรฐาน รวดเร็ว และใช้เทคนิคที่สะดวกสบายกว่าเดิม

๓) ประสิทธิภาพในแง่มุมของผลลัพธ์ เช่น การทำงานที่มีคุณภาพ เกิดประโยชน์ต่อสังคมเกิดผลกำไร ทันทเวลา ผู้ปฏิบัติงานมีจิตสำนึกที่ดีต่อการทำงาน และบริการ เป็นที่น่าพอใจของลูกค้า^{๓๑}

๒.๒.๒. ทฤษฎีการปฏิบัติงาน

Maslow ได้กล่าวถึงทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs Theory) เป็นทฤษฎีดั้งเดิมเกี่ยวกับการจูงใจที่ มาสโลว์ ได้เสนอไว้ สารสำคัญของทฤษฎีนี้เน้นเรื่องความต้องการของมนุษย์ มนุษย์ทุกคนนั้นมีความต้องการอยู่ตลอดเวลา อย่างไม่สิ้นสุด และเป็นความต้องการที่เป็นกลุ่มเบ้นชุดที่มีการจัดลำดับไวเป็นลำดับขั้น ความต้องการระดับขั้นที่ต่ำที่สุดต่างๆ ประกอบด้วย

ขั้นที่ ๑ ความต้องการพื้นฐานทำงานกายภาพ

ขั้นที่ ๒ ความต้องการในความปลอดภัยและความมั่นคง

ขั้นที่ ๓ ความต้องการในการทำงานสังคม

ขั้นที่ ๔ ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องและเป็นที่ยอมรับ

ขั้นที่ ๕ ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จสูงสุด^{๓๒}

ทฤษฎี ๒ องค์ประกอบ หรืออาจเรียกว่า ทฤษฎี ๒ ปัจจัย Herzberg ได้ตั้งข้อสมมติฐานว่า มีองค์ประกอบ ๒ ประเภท ที่มีผลต่อการจูงใจในการทำงานตามประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ดังนี้

๑) องค์ประกอบภายนอก (Extrinsic factor) ได้แก่

- ค่าจ้างหรือเงินเดือน

- เงื่อนไขของการทำงาน

^{๓๑} สำนักงานข้าราชการพลเรือน, อางใน ธุนันธ พานิชโยทัย, การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการทำงานของกรมส่งเสริมการเกษตร พ.ศ. ๒๕๓๘, (กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๔๑), หน้า ๓๒.

^{๓๒} A.M. Maslow, Eupsychian Management, (Home Wood, Illinois : Richard D, Irwin and the Dorsey Press, ๑๙๖๕), P. ๑๕.

- ความมั่นคงของงาน
- ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชา

กลุ่มปัจจัยดังกล่าวข้างต้นเป็นกลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความไม่พอใจในงาน เรียกว่า ปัจจัยอนามัย (Hygienic factor) หมายถึง การป้องกันความไม่พอใจ ส่งผลให้องค์กรดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) องค์ประกอบภายใน ได้แก่

- ความสำเร็จ
- ความเป็นที่ยอมรับ และความรัก
- ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน
- ความก้าวหน้าส่วนตัว
- ความรับผิดชอบ^{๓๓}

ทฤษฎีการเสมอภาค โดยมีรากเหง้ามาจากทฤษฎีความไม่สอดคล้องของประชาชน (Cognitive Dissonance Theory) และทฤษฎีแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) ทฤษฎีเสมอภาคนี้กล่าวว่าการทุ่มเทในการปฏิบัติงานและความพึงพอใจเป็นเรื่องของความเสมอภาค หรือความไม่เสมอภาค ซึ่งบุคคลรับรู้ในสถานการณ์ของการทำงานหนึ่งๆ ความเสมอภาคจะมีอยู่ก็ต่อเมื่อบุคคลรับรู้สัดส่วนของผลตอบแทนที่ตนได้จากองค์กรกับสิ่งที่เขาทุ่มเทให้กับองค์กร เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับสัดส่วนของผลตอบแทนที่มีผู้อื่นได้จากองค์กรกับสิ่งที่ผู้อื่นทุ่มเทให้องค์กรนั้นเท่ากัน^{๓๔}

ปัจจัยตามความต้องการเบเนอิกประกอบที่สำคัญในการปฏิบัติงาน ทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกพอใจมากหรือน้อย ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพตามเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้ องค์ประกอบที่มีปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ได้แก่

- ๑) การปกครองบังคับบัญชา
- ๒) เงินเดือน
- ๓) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้บังคับบัญชา
- ๔) ความสำเร็จในการทำงาน
- ๕) การยอมรับทำงานสังคม

^{๓๓} F. Herzberg, Work and the Nature of Man, (New York : The World Publishing Co., ๑๙๖๖) P. ๖ .

^{๓๔} J.S. Adams, Toward an understanding of inequity, (Journal of Abnormal & Social Psychology, November ๑๙๖๓), p. ๑๑๗ - ๑๑๘.

- ๖) ลักษณะงาน
- ๗) ความรับผิดชอบ
- ๘) โอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงาน^{๓๕}

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนั้น มีหลายปัจจัยซึ่งส่งผลให้งานเกิดความสำเร็จ และเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลที่ดีตามมา เกิดความก้าวหน้ากับตนเองและ องค์กรโดยมีขั้นตอน ตั้งแต่ การวางแผน การกำหนดตำแหน่งงานให้เหมาะกับบุคคล มีการประเมิน มีการการปฏิบัติงานใดๆ จะทำให้ สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์นั้น จะต้องทำด้วยใจรัก ไม่ใช่ทำแบบไม่เต็มใจ เพราะถ้าทำด้วยใจรักแล้วย่อม มีใจตั้งมั่น มีความรอบคอบเนื่องจากทำมาจากความต้องการของตนเอง ซึ่งจะติดกับการทำงาน เพราะมี เหตุอื่นมาบังคับให้ทำ โดยเฉพาะทำให้มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องเพิ่มความมุ่งมั่นเอาใจใส่เป็นพิเศษ อีกด้วย เพราะการปฏิบัติงาน หมายถึงภารกิจหน้าที่ที่ถูกกำหนดขึ้นมาควบคู่กับตำแหน่งทางสังคมในสถาบัน ซึ่งบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ดำรงตำแหน่งใดก็ตามต้องปฏิบัติงานให้เป็นไปตามภารกิจหน้าที่ตามที่ได้กำหนด ไว้อย่างเฉพาะตำแหน่งนั้นๆและบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนั้นๆ ต้องนำความรู้ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์หรือมโนทัศน์ของตนเองที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานให้เหมาะสมตามสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมอย่างมีศาสตร์และศิลป์ในบทบาทหน้าที่

๒.๒.๓. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรปฏิบัติงาน

๑) ปัจจัยด้านลักษณะประชากร เศรษฐกิจ สังคม ประกอบด้วย

๑.๑) เพศ ความแตกต่างของเพศนั้นส่งผลถึงการมีพฤติกรรมต่าง ๆ ลักษณะของเพศ ชายมีการเริ่มสร้างสรรค์วิเคราะห์แยกแยะ มีความมั่นใจในตนเองมากกว่าเพศหญิงแต่เพศชายก็จะ समयอม หรือจำนนต่อกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ได้น้อยกว่าเพศหญิง เพศหญิงมีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มากกว่าเพศชาย นอกจากนี้ความแตกต่างทางเพศทำให้ความสนใจด้านงานแตกต่างกันและเพศหญิงมีความอดทนที่จะทำงานที่ต้องใช้ฝีมือ และมีความละเอียดอ่อนมากกว่าเพศชาย^{๓๖}

๑.๒) อายุ เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้มีความแตกต่างในเรื่องของความคิดเห็นแล พฤติกรรม เนื่องจากคนในวัยต่าง ๆ กันย่อมมีความต้องการแตกต่างกัน สมศักดิ์ ศรีสันติสุข ได้กล่าวว่า “ในทฤษฎีการเปลี่ยนทางสังคม และวัฒนธรรมเกี่ยวกับเรื่องอายุ ในเรื่องการยอมรับสิ่งใหม่ๆ ไว้ว่า กลุ่มคน

^{๓๕} V. Gilmer, B. Haller and Other, Industrial Psychology, (New York : McGraw Hill, ๑๙๖๗), P. ๘๐.

^{๓๖} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, จิตวิทยาการบริหารบุคคล, (กรุงเทพมหานคร: สหมิตรออฟเซต, ๒๕๓๕), หน้า ๙๒.

ที่มีอายุระหว่าง ๒๐-๒๕ ปี จะมีการรับสิ่งใหม่ๆ ได้เร็วกว่ากลุ่มคนที่มีอายุเกิน ๕๐ปี ขึ้นไป” และปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้กล่าวอีกว่า “อายุแม้จะมีผลต่อการทำงานไม่เด่นชัด แต่อายุจะเกี่ยวข้องกับระยะเวลาและประสบการณ์ในการทำงานผู้ที่มีอายุมากมักจะมีประสบการณ์ในการทำงานนานด้วย จากการศึกษาดังกล่าว อาจสรุปได้ว่าอายุเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่”^{๓๓๗}

๑.๓) สถานภาพการสมรสเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนเรามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบุคคลที่แต่งงานแล้วสภาวะเศรษฐกิจของครอบครัวรวมทั้งนิสัยของคู่ครองจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลนั้น บุคคลที่ไม่ประสบความสำเร็จในการครองชีวิตคู่ มีปัญหาเกี่ยวกับบุตร จะทำให้เป็นผู้มีอารมณ์หงุดหงิดง่ายและนำอารมณ์หงุดหงิดนั้นมาใช้ในที่ทำงาน จากการศึกษาของ วันเพ็ญตั้งสะสม พบว่า “สถานภาพสมรสมีผลในการจำแนกผลการปฏิบัติงานสาธารณสุขมูลฐานของหัวหน้าสถานีอนามัย ผู้ที่มีสถานภาพโสดทำงานได้ดีกว่าผู้ที่มีสถานภาพสมรสอื่น ๆ เจ้าหน้าที่ที่ไม่มีพันธะทางครอบครัวจะสามารถปฏิบัติงานได้คล่องตัวกว่า”^{๓๓๘}

๑.๔) วุฒิการศึกษา การศึกษาเป็นปัจจัยช่วยให้คนมีประสิทธิภาพ และสามารถปรับตัวเอาชนะสิ่งแวดล้อมได้ บุคคลที่ได้รับการศึกษาสูงย่อมมีสติปัญญาในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลมีความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้ถูกต้องมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ การศึกษาจึงมีส่วนช่วยให้บุคคลปฏิบัติงานได้ดีจากการศึกษาดังกล่าวทำให้ทราบว่า วุฒิการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่^{๓๓๙}

๑.๕) ฐานะทางเศรษฐกิจฐานะทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญมากต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โดยผู้ที่มีฐานะเศรษฐกิจดีจะมีเวลาสำหรับการทำงาน และมีความคล่องตัวในการปฏิบัติงานมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจตกต่ำ จากข้อมูลดังกล่าวพอที่จะสรุปได้ว่า ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นตัวแปรอีกตัวหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่^{๓๔๐}

^{๓๓๗} สมศักดิ์ ศรีสันติสุข,สังคมวิทยาผู้สูงอายุ : ความเป็นจริงและการคาดการณ์ในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๒๙.

^{๓๓๘} วันเพ็ญ ตั้งสะสม, อิทธิพลของสถานภาพส่วนบุคคล ความสามารถในการปฏิบัติงานและภาวะผู้นำที่มีต่อการจำแนกผลการปฏิบัติงานสาธารณสุขมูลฐาน ของหัวหน้าสถานีอนามัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๕), หน้า ๑๑๘

^{๓๓๙} โปเราะ ไตรติลลันนท์, พัฒนาความคิด พัฒนาค้น พัฒนาคุณภาพชีวิตจังหวัดฉะเชิงเทรา, (ฉะเชิงเทรา:สาธารณสุขจังหวัดฉะเชิงเทรา, ๒๕๔๑), หน้า ๔๓.

^{๓๔๐} วันเพ็ญ ตั้งสะสม, อิทธิพลของสถานภาพส่วนบุคคล ความสามารถในการปฏิบัติงานและภาวะผู้นำที่มีต่อการจำแนกผลการปฏิบัติงานสาธารณสุขมูลฐาน ของหัวหน้าสถานีอนามัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๕), หน้า ๑๑๙.

๒) ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากองค์การ

๒.๑) การสนับสนุนจากผู้บริหารเทศบาล ผู้บังคับบัญชาถือเป็นตัวแทนขององค์การ และเป็นจุดรวมแห่งพลังร่วมของบุคคลในองค์การ ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาจึงเป็นเสมือนหลักชัยในการดำเนินงาน โดยเฉพาะต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและต่อผลงานขององค์การ ซึ่งมีภาระหน้าที่คือเป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงานที่อยู่ในความรับผิดชอบ เป็นผู้ที่ช่วยส่งเสริมสร้างให้ปริมาณคุณภาพของงานได้รับผลสูงสุด เป็นผู้สอนแนะนำการทำงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นผู้ติดต่อประสานงานในองค์การ เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ และเป็นผู้สั่งงานและควบคุมงาน การศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของตนคำนึงถึงการ จัดหางบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์เพิ่มเติม การสนับสนุนด้านกำลังคนอันน่าจะส่งผลต่อความสามารถปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น^{๔๑}

๒.๒) การได้รับการสนับสนุนงบประมาณ งบประมาณเป็นปัจจัยที่ความสำคัญประการหนึ่งต่อการบริหารเพื่อเป็นค่าจ้างแก่กำลังคนที่มีความรู้ความสามารถ และยังเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการจัดซื้ออุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการดำเนินงานของหน่วยงานเปรียบเสมือนน้ำมันหล่อลื่นที่ช่วยให้กลไกอื่น ๆ ในระบบบริหารมีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่แหล่งที่มาของหน่วยงานราชการมาจากงบประมาณแผ่นดิน นอกจากนี้อาจเป็นเงินรายได้ เงินช่วยเหลือจากต่างประเทศและเงินบริจาค การศึกษา การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของตน จึงต้องคำนึงถึงการได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ อันน่าจะส่งผลให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น^{๔๒}

๒.๓) การได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ วัสดุอุปกรณ์ นับว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญ และจำเป็นต่อการบริหารเพื่อให้เป็นไปตามแผนและบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เนื่องจากการดำเนินไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ได้ การศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ จึงต้องคำนึงถึงการได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ อันน่าจะส่งผลให้สามารถปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น^{๔๓}

๓) ปัจจัยด้านการปฏิบัติงาน

๓.๑) อายุราชการและระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในตำแหน่ง ความสามารถในการปฏิบัติงานของมนุษย์มาจากสิ่งสำคัญ ๓ ประการ คือ ความสามารถทางสมอง ประสบการณ์การศึกษาและ

^{๔๑} สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๗), หน้า ๒๑๑.

^{๔๒} ทองหล่อ เดชไทย, เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารสาธารณสุขทั่วไปมหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช, (กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๑๘-๑๙.

^{๔๓} ทองหล่อ เดชไทย, เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารสาธารณสุขทั่วไปมหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช, (กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๒๐.

การอบรม การมีประสบการณ์ได้ก็ตามย่อมทำให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานได้ดี แต่จำนวนปีที่เคยทำงานมา ไม่ได้เป็นเครื่องประกันว่าคนที่ทำงานนานกว่าจะมีประสบการณ์มากกว่าคนที่ทำงานน้อยกว่า ทั้งนี้เพราะแต่ละวันที่ทำงานย่อมมีประสบการณ์ต่างกัน^{๔๔} ประสบการณ์จากสิ่งที่พบเห็นที่แตกต่างกันมีผลต่อการใช้เกณฑ์ในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ และคนที่มีความสามารถในการทำงานเป็นเวลานานย่อมได้เปรียบในด้านความชำนาญงาน^{๔๕}

๓.๒) การฝึกอบรมและการศึกษาการอบรมถือเป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคคล และเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เป็นการสอนให้คนได้เรียนรู้และเข้าใจถึงหลักวิทยาการและวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องทันสมัยและเหมาะสม ซึ่งเป็นการสร้างเสริมคุณวุฒิและสมรรถภาพในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น และช่วยให้เข้าใจในบทบาทของตนเอง และงานต่าง ๆ ที่ต้องคอยปฏิบัติ^{๔๖} ทั้งช่วยให้ปฏิบัติงานได้เข้าใจชัดเจนถึงบทบาทของตนเอง และงานต่าง ๆ ที่ต้องปฏิบัติ การศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้คนมีประสิทธิภาพ และสามารถปรับตัวเอาชนะสิ่งแวดล้อมได้ บุคคลที่ได้รับการศึกษาสูงย่อมมีสติปัญญาในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล มีความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ได้ถูกต้องมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาดำ^{๔๗}

พรรณราย ทรัพย์ะประภา ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหรือตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลมีดังต่อไปนี้

๑) ตัวแปรด้านบุคคล ซึ่งหมายถึง คุณลักษณะหรือข้อเท็จจริงที่เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล ซึ่งลักษณะเหล่านี้จะนำมาซึ่งการกระทำการบางชนิดที่เป็นลักษณะพฤติกรรมเฉพาะของตนเอง ความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล จะมีผลทำให้พฤติกรรมของแต่ละบุคคลแตกต่างกันไป ซึ่งตัวแปรด้านนี้ ได้แก่ ความถนัดในด้านต่าง ๆ ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะบุคลิกภาพ ความสนใจและแรงจูงใจ อายุและเพศ การศึกษาและประสบการณ์ ดังนั้น ตัวแปรต่าง ๆ ที่กล่าวมาจะมีผลที่ทำให้บุคคลมีความต้องการที่จะแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

^{๔๔} เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๑๓๒.

^{๔๕} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, จิตวิทยาการบริหารบุคคล, (กรุงเทพมหานคร: สหมิตรออฟเซต, ๒๕๓๕), หน้า ๘๓.

^{๔๖} อุทัย หิรัญโต, การปกครองท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๓), หน้า ๑๕.

^{๔๗} สุรชาติ ฌ หนองคาย, “ศักยภาพของข้าราชการ” ,วารสารดำรงราชานุภาพ, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๘ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๔๙) : ๕.

๒) ตัวแปรด้านสถานการณ์ คือ เงื่อนไข ของสถานการณ์หรือลักษณะของสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลเหล่านี้ เงื่อนไขบางอย่างอยู่ภายใต้การรับรู้ของบุคคลแต่บางอย่างก็อยู่นอกเหนือจากการรับรู้ ซึ่งตัวแปรแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๒.๑) ตัวแปรทางกายภาพและงาน คือ ลักษณะการทำงานรวมถึงสถานที่ทำงานที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของแต่ละบุคคล ซึ่งตัวแปรทางกายภาพและงาน ได้แก่ วิธีการทำงาน แบบและสภาพของเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงาน สถานที่ทำงาน และการจัดสถานที่ และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

๒.๒) ตัวแปรทางองค์การและสังคม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่อยู่ไกลจากสภาพการทำงานมากที่สุด และมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานน้อยที่สุด แต่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจของพนักงานมาก ซึ่งตัวแปรทางองค์การและสังคมมีดังต่อไปนี้ คือ ลักษณะขององค์การชนิดของเครื่องล่อใจ ชนิดของการฝึกอบรมและการบังคับบัญชา และสภาพแวดล้อมทางสังคม^{๔๘}

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน คือ องค์ประกอบหรือตัวแปรที่ส่งผลหรือก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยมีองค์ประกอบหรือตัวแปรที่สำคัญแบ่งเป็น ๒ ประการ ได้แก่ ปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการทำงาน ประสบการณ์ในการทำงาน บุคลิกภาพ ชนิดของงาน ปริมาณงาน คุณภาพของงาน บุคลากรทำงานได้เหมาะสมกับตำแหน่ง ทักษะความชำนาญงาน สถานที่ปฏิบัติงาน ความมั่นคง รายได้ ผู้ร่วมงาน การบริหารการจัดการ

๒.๓. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน

๒.๓.๑. ความหมายของชุมชน

ชุมชนในที่นี้ตรงกับคำว่า Community ในภาษาอังกฤษซึ่งตามความหมายที่คนทั่ว ๆ ไปเข้าใจหมายถึงการที่คนมาอยู่ร่วมกันหรือมาชุมนุมกันในสถานที่ใดที่หนึ่งหรือในบริเวณต่าง ๆ เพื่อทำกิจกรรมกันในระหว่างกลุ่มคนในสถานที่นั้น ๆ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมีความเอื้ออาทรต่อกันจาก ความหมายนี้เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่ายังไม่ชัดเจนพอเป็นความหมายที่มีขอบเขตกว้างมากนักสังคม

^{๔๘} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ, ๒๕๓๕), หน้า ๑๔๓.

วิทยาที่มีชื่อเสียงหลายท่านได้พยายามศึกษาพฤติกรรมหรือการกระทำของคนที่อยู่รวมกันเป็นพวกๆแล้ว จึงสรุปความหมายของคำว่าชุมชนไว้ต่าง ๆ^{๔๙} ดังนี้

ชุมชน (Community) เป็นการจัดองค์กรทางสังคมรูปแบบหนึ่ง โดยทั่วไปจะให้ความหมายไว้ ๒ ลักษณะ ลักษณะแรก หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่รวมกันตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ เช่น ชุมชนหมู่บ้าน ชุมชนแออัด เป็นต้นลักษณะที่สองหมายถึงกลุ่มคนที่รวมตัวกัน ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่งเพื่อทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกันโดยมีโครงสร้างและวัตถุประสงค์การดำเนินงานของสมาชิกที่ชัดเจนและต่อเนื่อง เช่น ชุมชน นักวิชาการ ชุมชนศาสนา เป็นต้น โดยสมาชิกในชุมชนทั้งสองจะมีความตระหนักในเอกลักษณ์ของชุมชน และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน^{๕๐}

ชุมชน (Community) เป็นกลุ่มจำเพาะของประชากรซึ่งส่วนมากอาศัยอยู่ภายใต้พื้นที่ภูมิศาสตร์ที่มีขอบเขตแน่ชัด มีวัฒนธรรมมีค่านิยมและธรรมเนียมปฏิบัติร่วมกัน โดยถูกจัดเข้าอยู่ในโครงสร้างของสังคมบนพื้นฐานของสัมพันธภาพที่ชุมชนได้พัฒนาร่วมกันมาในช่วงเวลาหนึ่ง สมาชิกของชุมชนได้รับการรับรองเอกลักษณ์ของตนทั้งในส่วนตัวและสังคม ในเรื่องความเชื่อถือค่านิยมและธรรมเนียมปฏิบัติ ทั้งที่พัฒนามาโดยชุมชนตั้งแต่อดีตกาลและที่อาจจะได้รับการปรับเปลี่ยนในอนาคต พวกเขาได้แสดงให้เห็นถึงความรับรู้ในเอกลักษณ์ร่วมของกลุ่มและความต้องการพื้นฐานที่มีร่วมกัน รวมทั้งเจตจำนงในการได้มาซึ่งความต้องการนั้น ในสังคมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่พัฒนาแล้วปัจเจกบุคคลอาจจะไม่ได้เป็นสมาชิกของชุมชนเดียวหรือชุมชนใดชุมชนหนึ่งอย่างเด่นชัด หากอาจจะรักษาความเป็นสมาชิกภาพของหลายชุมชนบนพื้นฐานการจำแนกอันหลากหลาย เช่น ภูมิศาสตร์ อาชีพ ความสนใจทางสังคม และการพักผ่อนหย่อนใจ^{๕๑} ความหมายของชุมชนไว้ว่า เป็นการที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกันมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำรวมถึงการติดต่อสื่อสารกันด้วย ชุมชนควรมีลักษณะ ๔ ประการ

๑. มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน
๒. มีความเอื้ออาทรต่อกัน
๓. มีการกระทำร่วมกัน

^{๔๙} รศ.ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชนและการพัฒนาชุมชน,[ออนไลน์],แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/300149/>[๒๙ ก.ย. ๖๑]

^{๕๐} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, ชุมชนนิยม : ฝ่าวิกฤตชุมชนล่มสลาย, กรุงเทพมหานคร : บริษัท ชัคเชสมีเดียจำกัด, ๒๕๔๔, หน้า ๑๙.

^{๕๑} พิสมัย จันทวิมล, นิยามศัพท์ส่งเสริมสุขภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, โครงการตำราสำนักพิมพ์สถาบันระบบสาธารณสุขนนทบุรี, ๒๕๔๑ หน้า ๒๑.

๔. มีการเรียนรู้ในการกระทำร่วมกัน

และสิ่งที่จะเกิดตามมาจากองค์ประกอบดังกล่าว ๒ ประการ คือ ความมีจิตวิญญาณ ความเป็นผู้นำตามธรรมชาติและการจัดการซึ่งเป็นผลพวงจากกระบวนการร่วมคิดร่วมทำ^{๕๒}

สรุปได้ว่า ชุมชน หมายถึง การอยู่ร่วมกันของคน ภายใต้พื้นที่ที่มีขอบเขตชัดเจน มีวัฒนธรรม มีค่านิยม ธรรมเนียมปฏิบัติร่วมกัน มีความสัมพันธ์มีวัตถุประสงค์ มีความเอื้ออาทรและเรียนรู้ร่วมกันในการใช้ชีวิตในสังคมมีมิติจิตต่อกัน และพัฒนาการสืบเนื่องสืบต่อกันมา ซึ่งการที่จะอยู่ร่วมกันนั้นต้องมีกฎกติกาในการอยู่ร่วมกัน เพื่อที่จะขจัดปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นได้หรือแม้มีกฎและก็ยังฝืนก็มี แต่เพื่อที่จะให้สังคมหรือชุมชนนั้น ๆ มีความสงบสุขก็ต้องมีการร่วมด้วยช่วยกันของคนในสังคมเพื่อเป็นการรู้จักสามัคคีของคนในสังคมให้สังคมเข้มแข็ง

๒.๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของชุมชน

ชุมชน เป็นคำสั้น ๆ และดูเหมือนจะมีความหมายที่เข้าใจได้ง่ายๆ นั่นคือ ที่ซึ่งมีประชาชนมาชุมชนกันอยู่ ซึ่งอาจจะเป็นการถาวรหรือไม่ถาวรก็ได้แต่อย่างไรก็ตามเมื่อมีการพิจารณากันอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในกรณีที่จะต้องลงไปทำงานในชุมชนจริง ๆ แล้วบุคคลในอาชีพต่าง ๆ หรือผู้ที่อยู่ในแวดวงของวิชาการแขนงต่าง ๆ ก็ต้องพบกับปัญหาในอันที่จะข้องเกี่ยวกับคำว่า ชุมชนให้ได้ความหมายที่ชัดเจนและครอบคลุมอย่างเพียงพอต่อการที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการทำงานชุมชนและเท่าที่ผ่านมาก็พบว่าชุมชนในทัศนะของบุคคลต่างอาชีพหรือนักวิชาการต่างสาขาวิชา ก็อาจจะมองชุมชนไปในลักษณะที่แตกต่างกันไป แล้วแต่จุดมุ่งหมายในการนำไปใช้ประโยชน์ของแต่ละบุคคลสำหรับงานพัฒนาชุมชนซึ่งก็คือเป็นสาขาวิชาแขนงหนึ่งที่มีลักษณะแตกต่างไปจากสาขาวิชาแขนงอื่น ๆ อยู่บ้าง จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่ทัศนะในการมองชุมชนอาจจะแตกต่างไปจากที่ผู้อื่นมองในบางประเด็นแต่ในอีกมุมหนึ่งก็อาจจะกล่าวได้ว่า เนื่องจากงานพัฒนาชุมชนมีลักษณะที่เป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) คือได้นำศาสตร์ในสาขาอื่น ๆ ประเด็นอาจจะมีความคล้ายคลึงกับบุคคลในสาขาอื่น ๆ มองอย่างไรก็ตามเนื่องจากงานพัฒนาชุมชนเป็นวิทยาการที่มีความชัดเจนในปรัชญาเป้าหมายหลักการและวิธีการของตนเอง ดังนั้นในการมองชุมชนของผู้ที่จะลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่จึงน่าจะควรมองในลักษณะที่เอื้อหรือเป็นประโยชน์ต่อการทำงานให้ได้มากที่สุด ด้วยเหตุนี้ในการศึกษาคำว่า ชุมชนในทัศนะของงานพัฒนาชุมชนและอาจรวมไปถึงในทัศนะอื่น ๆ ด้วยนี้จึงมุ่งที่จะตอบคำถามว่า ชุมชนในความหมายทั่วไปคืออะไรและชุมชนในความหมายของงานพัฒนาชุมชนควรจะหมายถึงอะไร นอกจากนี้การศึกษาตรงนี้ยังอาจจะมุ่งแสวงหาคำตอบที่นอกเหนือไปจาก

^{๕๒} ประเวศ วะสี, *บนเส้นทางใหม่การส่งเสริมสุขภาพพอภิวัตน์ชีวิตและสังคม*, กรุงเทพมหานคร :

ความหมายดังกล่าวนี้ อีก เช่น มีทฤษฎีหรือความเชื่ออะไรบางอย่างที่เกี่ยวกับการอธิบายและทำความเข้าใจในแง่มุมมองต่าง ๆ ให้กับคำว่าชุมชนเหล่านี้เป็นต้น

๒.๓.๓. ประเภทของชุมชน

ในการจัดแบ่งประเภทต่าง ๆ ของชุมชนนั้น ได้มีผู้ศึกษาและพยายามจัดแบ่งชุมชนออกเป็นประเภทต่าง ๆ หลายประเภทด้วยกันเช่น Arthur Dunham และ Karlin ได้พยายามจัดประเภทของชุมชนตามจำนวนประชากร โดยระบุว่าจะต้องมีประชากรจำนวนเท่าใดจึงจะเรียกได้ว่า หมู่บ้านเล็ก ๆ (Hamlet) หรือ (Village) เมืองเล็ก ๆ (Town) เมือง (City) เมืองใหญ่ (Large City) หรือมหานคร (Metropolis) เหล่านี้เป็นต้น หรือ Arthur Dunham และ Ohlsan ได้จัดแบ่งชุมชนพื้นฐานทางเศรษฐกิจ โดยแบ่งชุมชนให้แตกต่างกันออกไปจากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นอีก เช่น Mcrensie ได้จำแนกชุมชนโดยอาศัยหลักเกณฑ์ทางด้านนิเวศวิทยามีการแบ่งชุมชนบริการขั้นต้น ซึ่งโดยปกติจะเป็นชุมชนเล็ก ๆ และมีผลผลิตเป็นวัตถุดิบหลักชุมชนการค้าจะเป็นชุมชนที่รับสินค้าจากชุมชนบริการขั้นต้นและในขณะเดียวกันก็จำหน่ายสินค้าให้แก่ชุมชนบริการขั้นต้น ด้วยชุมชนอุตสาหกรรมและชุมชนประเภทพิเศษเหล่านี้เป็นต้นประเภทของชุมชนต่าง ๆ ชุมชนอาจแบ่งออกได้เป็น ๕ ประเภทด้วยกันคือ

๑. ชุมชนที่แบ่งตามจำนวนประชากร ดังที่กล่าวมาแล้วว่า Arthur Dunham และ Karlin ได้แบ่งชุมชนตามจำนวนประชากรและสำหรับประเทศไทยเองก็มีการแบ่งชุมชนออกตามจำนวนประชากรเช่นกัน โดยมี พ.ร.บ. ลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งระบุว่า

๑.๑ หมู่บ้านจะต้องมีจำนวนประชากร ๒๐๐ คน หรือมีการสร้างบ้านเรือนไม่ต่ำกว่า ๕ หลังคาเรือน

๑.๒ ตำบลจะต้องมีหมู่บ้าน ๒๐ หมู่บ้านรวมกันหรือมีประชากรประมาณ ๒,๐๐๐ คนขึ้นไป

๑.๓ อำเภอต้องมีท้องที่หลาย ๆ ตำบลภายใต้การปกครองเดียวกัน หรือมีประชากรตั้งแต่ ๑๐,๐๐๐ คนขึ้นไป

ชุมชนเป็นสถานที่รวมกันอยู่ของบุคคลเพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์เพื่อให้มีชีวิตและคนในชุมชนดี เพื่อจัดการคุ้มครองชีวิตอันนำไปสู่การพัฒนาหรือความเปลี่ยนแปลงที่ดีจากการศึกษาเอกสารพบว่า มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนไว้หลายท่านดังนี้ ชุมชน คือกลุ่มคนพวกหนึ่งที่มาอยู่รวมกันโดยคนเหล่านี้ถือว่าตนมีความผูกพันอยู่กับอาณาบริเวณแห่งนั้น มีความยึดเหนี่ยวกันเป็นปึกแผ่นมั่นคง มีการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ หลายด้านด้วยกลุ่มต่าง ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เช่น ครอบครัวหลาย ๆ ครอบครัว โรงเรียน วัด ร้านค้า โรงงาน ฯลฯ รวมกันเป็นหมู่บ้านเป็นเมือง แต่

กระนั้นก็ตามแม้ว่าชุมชนจะมีกิจกรรมต่าง ๆ หลายด้านและสามารถตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตของสมาชิกได้ แต่ชุมชนก็ยังเป็นย่อยของสังคมที่ต้องขึ้นอยู่กับอำนาจรัฐ^{๕๓} ชุมชน หมายถึงกลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัวละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือเรียกเป็นอย่างอื่นมีความเกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพัน เอื้ออาทรกันภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกัน ร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป็นเป้าหมายร่วมกัน^{๕๔} สถานที่และกลุ่มคนที่บุคคลรู้จักเป็นอย่างดี รู้ทั้งข้อดีและข้อเสียของชุมชนเป็นทั้งส่วนหนึ่งของระบบราชการและระบบส่วนบุคคล^{๕๕} หมู่คณะซึ่งดำเนินวิถีชีวิตร่วมกันในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยมิได้มีเป้าหมายหรือตกลงดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกันแต่มีสายสัมพันธ์ระหว่างกันตามธรรมชาติ^{๕๖}

๒.๓.๔. องค์ประกอบที่สำคัญของชุมชน

ภายใต้กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและยุทธศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น บัณฑิต อ่อนคำ และวิริยา น้อยวงศ์ยางค์ ได้พยายามศึกษาเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการจัดการกับปัญหาและการพัฒนา ได้พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการพัฒนาโดยเน้นชุมชน^{๕๗} ดังนี้ได้แก่

- ๑) ภูมิปัญญาและความรู้สืบสานและประยุกต์ให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก
- ๒) องค์กรชุมชนและกลุ่มผู้นำที่มีคุณธรรมและภูมิปัญญา รวมถึงการจัดตั้งกลุ่มและจัดระเบียบให้ชุมชน
- ๓) เวทีการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงและการบูรณาการจากภายนอก

^{๕๓} จำนง อติวัฒนสิทธิ์และคณะ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๓.

^{๕๔} สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๔.(กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒.

^{๕๕} Peter Cook, An Ideal City. In R. Middleton (ed.) 1996. The Idea of the City..Massachusetts: MIT Press. (1996), pp. 212-221.

^{๕๖} กิตติศักดิ์ ปรกติ, สิทธิของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน, (กรุงเทพฯ : มิสเตอร์ก็อปปี, ๒๕๕๐), หน้า ๙

^{๕๗} บัณฑิต อ่อนคำ และวิริยา น้อยวงศ์, ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชนบท: ประสบการณ์ของประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: สาขาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๓๔.

อนек นาคะบุตร ได้สรุปว่า ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถจัดการกับทรัพยากรดิน น้ำป่าของชุมชนได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ คือ^{๕๘}

๑) ภูมิปัญญาความรู้ที่สืบสานและประยุกต์ได้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก

๒) องค์กรชุมชนและกลุ่มผู้นำที่มีคุณธรรมและภูมิปัญญา

๓) เวทีการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่เท่ากันต่อการเปลี่ยนแปลงและการบูรณาการจากภายนอก

ประเวศ วะสี เสนอไว้ว่า ความเข้มแข็งของชุมชนเปรียบประดุจภูมิคุ้มกันทางสังคม ซึ่งมี ส่วนประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ เข้ามาผนวกกัน ได้แก่ (๑) ธรรมะ (๒) การเรียนรู้(๓) การจัดการองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบทั้ง ๓ นั้น มีพลังมาก กล่าวคือ ธรรมะ การเรียนรู้และการจัดการ แต่ละองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่งยังไม่เพียงพอที่จะเผชิญกับความยากของปัญหา แต่เมื่อทั้ง ๓ ด้านเข้ามาผนวกกัน ศักยภาพอันสูงส่งจึงเกิดขึ้น การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการ กล่าวคือ เรื่องความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจชุมชนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่ออนาคตของประเทศ ควรที่ทุกฝ่ายในสังคมจะศึกษาให้เข้าใจและรณรงค์เคลื่อนไหวให้เกิดเป็นทิศทางและกระแสสังคมจะขับเคลื่อนนโยบายและการกระทำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจชุมชนทรัพยากรทั้งของรัฐและเอกชน มีมากเกินไปที่จะสนับสนุนให้ชุมชนและเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง แต่ทรัพยากรเหล่านี้ใช้ไปอย่างกระจุกกระจายเป็นระบบและไม่มีจุดรวมที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน การใช้ทรัพยากรอย่างเป็นระบบจะสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจชุมชน ประเวศ วะสีได้เสนอแนวทางปฏิบัติไว้ดังนี้

๑. สำรวจชุมชนและเครือข่าย
๒. ส่งเสริมและขยายตัวของเครือข่ายชุมชน
๓. สร้างศูนย์วิชาการเบ็ดเสร็จ
๔. เชื่อมต่อการค้าขาย
๕. สื่อเพื่อสังคม
๖. ปรับวิธีการงบประมาณและตั้งกองทุนเพื่อชุมชน
๗. ออกกฎหมาย
๘. การฝึกอบรม

^{๕๘} อนек นาคะบุตร, คนกับดิน ป่าน้ำ จุดเปลี่ยนแปลงแห่งความคิด, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๓๖), หน้า ๖.

๙. การวิจัยและประเมินผล

คณะอนุกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตภายใต้ คณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติได้กำหนดกรอบองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งไว้ว่าจะต้องประกอบด้วย

- บุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการหรือไม่ก็ตาม
- มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์สาธารณะและของสมาชิก
- มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รักษาเอื้ออาทรต่อกัน และมีความรักท้องถิ่น รักชุมชน
- มีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ
- มีการระดมใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ
- มีการเรียนรู้เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายและติดต่อสื่อสารกันหลายรูปแบบ
- มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง
- มีการจัดการบริหารกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี
- มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดกันตลอดไป

สรุปได้ว่า องค์กรประกอบสำคัญชุมชน มีหลากหลายแนวคิด หลายระดับ ซึ่งเริ่มจากกลุ่ม องค์กรชุมชน หรือองค์กรชาวบ้าน ที่อาจมุ่งประโยชน์เฉพาะกลุ่มมาสู่ลักษณะความร่วมมือที่หลากหลาย เป็น “พหุภาคีหรือประชาคม” ที่เคลื่อนย้ายการมุ่งผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มมาสู่ภาคสาธารณะและมีความ เป็นเจ้าของพื้นที่หรือกิจกรรมมากยิ่งขึ้น และท้ายสุดมีการนำเสนอภาคสังคมชุมชนในอุดมคติคือ “แนวคิด ประชาสังคม” ที่มุ่งการพัฒนาสู่ภาคสังคมโดยรวมหรือภาคสาธารณะอย่างไรก็ตามส่วนที่มีความคล้ายคลึง กันของแนวคิดทั้งสามคือ ศักยภาพในการพึ่งพาตนเองอุดมการณ์ร่วม และความร่วมมือเพื่อมุ่งพัฒนาสู่ คุณภาพชีวิตที่ดี

๒.๓.๕. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนสัมพันธ์

งานชุมชนสัมพันธ์ (community relations) คือ การทำนุบำรุงชุมชนให้ชุมชนอยู่ดีมีสุขด้วย องค์กรของเรา และที่สำคัญคือ อย่าไปทำลายสิ่งแวดล้อมของชุมชน อย่าไปสร้างอันตรายให้กับชุมชน อย่า ไปทำลายรูปแบบการดำเนินชีวิตของเขา และถ้าหากองค์กรทำอะไร ที่เป็นปัญหาของชุมชน ไม่ควรใช้คำว่า “ทดแทน” ถ้าต้องรื้อศาลของเขาก็ต้องสร้างศาลใหม่ทดแทนถ้าไปซื้อที่ดินเขามาสร้างโรงงาน ทำให้ชาวนา ตกงานมากมายเราก็จ้างเขามาทำงาน ในโรงงานของเราเป็นการทดแทน หรือองค์กรไปไล่ที่อยู่ของชุมชน ก็

ต้องหาที่อยู่ใหม่ให้เขา หากอาชีพให้โดยอาจจะแจกพืชผักเพื่อให้เขาสามารถเลี้ยงชีพได้หรือหาอาชีพทดแทนให้ถ้าเขามีพืชผักออกมามากแล้วขายไม่ได้เราก็กองตั้งสหกรณ์ให้ เป็นต้น^{๕๙}

ประจวบ อินฮืด กล่าวว่า สถาบันหรือองค์กรกับประชาชนจะอยู่โดดเดี่ยวไม่ได้ประชาชนไม่สามารถดำรงชีพอย่างสะดวกสบายเมื่อขาดสถาบันฉันใด สถาบันหรือองค์กรก็ไม่สามารถตั้งอยู่ได้หากขาดการสนับสนุนจากคนในชุมชนฉันนั้น สถาบันธุรกิจเป็นผู้สร้างงานให้ชุมชน ชุมชนก็ตอบแทนด้วยการให้แรงงาน ทำให้มีการลงทุน สนับสนุนการซื้อสินค้า ฯลฯ และเมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นหน้าที่ที่สถาบันหรือองค์กรธุรกิจตระหนักถึงความรับผิดชอบที่พึงมีต่อชุมชน ไม่เพียงแต่การให้งานทำแต่จะต้องเข้าไปช่วยเหลือ สนับสนุนชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น สนับสนุนการศึกษา สาธารณสุข การกีฬา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ฯลฯ หรือเรียกว่า “ชุมชนสัมพันธ์” นั่นเอง^{๖๐}

สรุปได้ว่า จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนสัมพันธ์จะเห็นได้ว่า ชุมชนสัมพันธ์ คือ ส่วนหนึ่งของการประชาสัมพันธ์ขององค์การธุรกิจที่จะต้องมีการวางแผน และกระทำอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นกิจกรรมที่จะช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา สุขอนามัยศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนสภาพแวดล้อมของชุมชนให้ดียิ่งขึ้น โดยการจัดกิจกรรมดังกล่าวจะต้องกระทำร่วมกับประชาชนในชุมชน ซึ่งชุมชนจะได้รับประโยชน์ในแง่ของ การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ทำให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ส่วนองค์การธุรกิจก็ได้รับความเอื้อมใสศรัทธา สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างราบรื่น และประสบความสำเร็จ

๒.๓.๖. วัตถุประสงค์ของชุมชนสัมพันธ์

วิรัช ลภีรัตนกุล ได้กล่าวถึงโครงการประชาสัมพันธ์ชุมชนหรือชุมชนสัมพันธ์ ว่ามีวัตถุประสงค์ที่สำคัญๆ ดังนี้

๑. เพื่อชี้แจงเรื่องราว ข่าวสารขององค์กรให้ชุมชนทราบ
๒. เพื่อชี้แจงและตอบโต้ต่อข้อวิพากษ์วิจารณ์จากกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ภายในชุมชนซึ่งอาจจะวิพากษ์วิจารณ์ด้วยความเข้าใจผิด หรืออาจได้รับข่าวสารการบอกเล่าอย่างผิด ๆ ในเรื่องราวขององค์กร
๓. เพื่อแสดงถึงความสำคัญขององค์กรที่มีต่อชุมชนในฐานะที่ผู้สร้างสรรค์ความเจริญให้กับชุมชนในท้องถิ่น รวมทั้งเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนนั้น

^{๕๙} เสรี วงษ์มณฑา, การประชาสัมพันธ์ : ทฤษฎีเชิงปฏิบัติ, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์, ๒๕๔๒, หน้า ๘๓.

^{๖๐} ประจวบ อินฮืด, “ความรับผิดชอบต่อสังคม : เบื้องต้นและท้ายสุดของงานประชาสัมพันธ์ธุรกิจ” โลกของการประชาสัมพันธ์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิณเนศ, ๒๕๒๗), หน้า ๗๒.

๔. เพื่อค้นหาและสดับรับฟังว่า ประชาชนในชุมชนมีความคิดเห็นหรือพูดคนถึงนโยบาย และการดำเนินงานขององค์กรอย่างไรบ้าง

๕. เพื่อส่งเสริมสวัสดิการของชุมชน

๖. เพื่อสร้างความสัมพันธ์สนธิสนมกับประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้นำท้องถิ่น

๗. เพื่อให้ความร่วมมือกับสถานศึกษา ได้แก่ โรงเรียนในชุมชนนั้น ด้วยการมอบเงินสิ่งของ อุปกรณ์การศึกษา ฯลฯ

๘. เพื่อแสดงบทบาทความเป็นผู้นำด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม

๙. เพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัยของชุมชน

๑๐. เพื่อส่งเสริมด้านการกีฬา

๑๑. เพื่อร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในชุมชน ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน และเกิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

๑๒. เพื่อแสดงบทบาทการเป็นพลเมืองดีเป็นนายจ้างที่ดีเป็นองค์กรที่มีประโยชน์ช่วยเหลือกิจการการค้าต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและสังคมโดยรวม ^{๒๑}

รัตนาวดี ศิริทองถาวร ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการทำชุมชนสัมพันธ์ ดังนี้

๑. เพื่อบอกกล่าวชี้แจงข่าวสารและความเคลื่อนไหวขององค์กรให้ชุมชนได้รับทราบ เช่น นโยบายการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน และความช่วยเหลือ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนขององค์กรธุรกิจนั้น

๒. เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีกับชุมชน โดยแสดงให้ชุมชนเห็นว่าองค์กรธุรกิจได้บำเพ็ญตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เป็นผู้สร้างสรรค์ความเจริญแก่ชุมชน และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน รวมทั้งการขจัดความเข้าใจผิดที่เกิดขึ้นกับองค์กร

๓. เพื่อสำรวจและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับองค์กรธุรกิจ ความต้องการของชุมชนในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้้องค์กรธุรกิจจะได้ดำเนินการช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนให้สอดคล้อง และตอบสนองความต้องการของชุมชนได้

๔. เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กรธุรกิจในสายตาของชุมชน เช่น การช่วยส่งเสริมกิจการของชุมชนด้วยการเป็นผู้อุปถัมภ์ (sponsor) ในการจัดทำสื่อโฆษณา หรือประชาสัมพันธ์ของจังหวัด ในการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟของจังหวัดยโสธร เพื่อจูงใจให้ประชาชนมาท่องเที่ยวซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจ

^{๒๑} วิรัช ฤทธิรัตนกุล, การประชาสัมพันธ์ขนาดสมบูรณ์, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐, หน้า ๒.

ของจังหวัดดีขึ้น หรือให้ความสนับสนุนเกี่ยวกับสาธารณกุศลของชุมชนเช่น ช่วยเหลือด้านการศึกษา กีฬา สาธารณสุข ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ

๕. เพื่อแสดงเจตนาารมณ์ขององค์การธุรกิจเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม หรือชุมชน เช่น การแสดงออกถึงความเป็นผู้นำในการประพฤติดีเป็นพลเมืองดีของชุมชน รวมทั้งมีการบำเพ็ญประโยชน์และช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ ของชุมชน ตลอดจนสนับสนุนให้ทุกคนในชุมชนบำเพ็ญตนเป็นพลเมืองดี และทำประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม^{๖๒}

กล่าวโดยสรุปได้ตั้งนี้ว่า การทำโครงการชุมชนสัมพันธ์นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ความรักใคร่ ความศรัทธาเชื่อถือขึ้นในจิตใจของชุมชน เกิดภาพลักษณ์ที่ดีขององค์การธุรกิจ ในสายตาของชุมชน อันจะ นำมาซึ่งแรงสนับสนุนและความร่วมมืออันดีซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินการกิจขององค์กรเป็นไปอย่างราบรื่น อันเป็นปัจจัยสำคัญนำไปสู่ความสำเร็จในที่สุด

๒.๔. แนวคิด ทฤษฎีของการมีส่วนร่วม

๒.๔.๑. ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมได้มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายไว้หลากหลายและแตกต่างกัน ไปตามความเข้าใจและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล เช่น

Cohen and Uphoff กล่าวถึง การมีส่วนร่วมโดยทั่วไปว่าการมีส่วนร่วมในขั้นตอน การตัดสินใจ (Decision making) ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจได้เพียงอย่างเดียว ยังใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับขั้นตอนการปฏิบัติการด้วย เช่น การจัดองค์การ การกำหนดกิจกรรมพัฒนา เป็นต้น การตัดสินใจเกี่ยวข้องกับประชาชน ในเรื่องของผลประโยชน์และการประเมินผลในกิจกรรมการพัฒนาด้วย จะเห็นว่าการตัดสินใจนั้นเกี่ยวข้องเกือบโดยตรงกับการปฏิบัติการ แต่ก็เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วยเหมือนกัน โดยที่ผลประโยชน์นั้นเป็นผลมาจากการปฏิบัติการและผลประโยชน์ก็เป็นตัวกำหนดให้มีการประเมินผล ซึ่งต่างก็ได้รับผลมาจากขั้นตอนการตัดสินใจแล้วทั้งสิ้น นอกจากนี้ก็จะมีผลสะท้อนกลับ จากการประเมินผลและการปฏิบัติการกลับไปสู่การตัดสินใจอีกด้วย ซึ่งแนวคิดนี้มีกรอบพื้นฐานเพื่ออธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วม ๔ รูปแบบ คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน ได้แก่การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจปฏิบัติการ

^{๖๒} รัตน์วดี ศิริทองถาวร, การประชาสัมพันธ์ธุรกิจ (Public Relations for Business) (กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๔๘.

๒.การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ

๓.การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

๔.การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม^{๖๓}

อนุพันธ์ ภูพุกก์ การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ความรู้ และความชำนาญร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม สนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเรียนรู้ร่วมกัน และร่วมรับผลประโยชน์บนความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากความหมายของการมีส่วนร่วมข้างต้น^{๖๔}

ชินรัตน์ สมสืบ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ผู้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนา มีโอกาสและใช้โอกาสมีส่วนร่วมในการแสดงความรู้สึกรับรองความต้องการและประสานสิ่งเหล่านี้ทั้งหมด เพื่อวางแผนดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามสถานที่และวิธีที่ผู้ได้รับประโยชน์คิดไว้ โดยได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานพัฒนาน้อยที่สุด จากนิยามและความหมายของการมีส่วนร่วมดังกล่าว จะเห็นได้ว่า มีความหมายแตกต่างกันตามมุมมอง ตามความเข้าใจและภูมิหลังของแต่ละบุคคล ซึ่งพอจะสรุปได้เป็นสองแนว คือ แนวที่หนึ่ง เป็นการมองการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการที่สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นการมองที่บทบาทโดยให้ความสำคัญกับภาครัฐ แนวที่สอง เป็นการมองที่การปฏิบัติการของประชาชนโดยเน้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม^{๖๕}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่เรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย โดยผ่านกระบวนการที่ส่งเสริม ชักนำสนับสนุนและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมด้วยความสมัครใจโดยมีผลประโยชน์ร่วมกัน

^{๖๓} J.M. Cohen, & N.T. Uphoff, *Participation's Place in Rural Development : Seeking Clarify Through Specificity*. n.p, ๑๙๘๐, p.๑๕๘.

^{๖๔} อนุพันธ์ ภูพุกก์, งานวิจัยสถานโครงการการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายพื้นที่คุ้มครองทางทะเลอันดามัน, (กรุงเทพฯ : กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, ๒๕๕๓), หน้า ๕๔-๕๕.

^{๖๕} ชินรัตน์ สมสืบ, *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท*. (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๙). หน้า ๒๒-๒๓.

๒.๔.๒.องค์ประกอบที่มีส่วนร่วม

จตุรรัตน์ ชมพินธุ์ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ไม่ได้เป็นองค์ประกอบหนึ่ง ของกระบวนการตัดสินใจ กล่าวได้ว่าเป็นการกระทำที่เสียเวลาเปล่าของทุกฝ่ายทั้งขององค์การและ ภาคประชาชน ก่อนที่ผู้ดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมจะชักชวนใคร หรือหน่วยงานใดให้มีส่วนร่วมใน กระบวนการตัดสินใจใด ๆ นั้นจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นใจว่าบุคคลเหล่านั้นได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างเพียงพอ มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็น การโต้แย้งและการ อภิปรายอย่างมีคุณค่าโดยที่ผลของการมีส่วนร่วมของพวกเขาต้องมีประโยชน์ มีอิทธิพลและต้อง ถูกบูรณาการในการตัดสินใจขั้นสุดท้ายอย่างเหมาะสม แนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมของ ประชาชน ๓ ชั้น ได้แก่

ชั้นที่ ๑ การวิเคราะห์การตัดสินใจ ขั้นตอนนี้สำคัญโดยเฉพาะการตัดสินใจว่าใครจำเป็นที่จะ อยู่ในทีมวางแผน เพราะแต่ละขั้นตอนของการวางแผนอาจมีผู้มีส่วนได้เสียเพิ่มเข้ามาในแต่ละระยะที่ แตกต่างกัน ซึ่งหากไม่ครบถ้วนก็จะเกิดปัญหาได้ ขั้นตอนนี้ประกอบด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบ สภาพแวดล้อมของการขบวนการตัดสินใจใด ๆ ที่กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นจะ ถูกจัดทำขึ้น ในขั้นตอนนี้ จะกำหนดองค์ประกอบสำคัญของการมีส่วนร่วม ได้แก่ ขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการมีส่วนร่วมปัจจัย ต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นและความโปร่งใสของกระบวนการและตารางเวลาสำหรับกิจกรรม ต่าง ๆ ของกระบวนการมีส่วนร่วม รวมถึงการ วิเคราะห์ว่าการมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อกระบวนการตัดสินใจนี้หรือไม่ หรือมีความจำเป็นด้วยเหตุผลอื่นเงื่อนไขในการตัดสินใจที่จะดำเนินการมีส่วนร่วมของ ประชาชนได้แก่

๑. การตัดสินใจนั้นมีผลกระทบต่อสาธารณชนในวงกว้าง
๒. การตัดสินใจนั้นส่งผลกระทบต่อในวงกว้างและรุนแรง
๓. การตัดสินใจนั้นส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์บางคนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่เดิม เช่น

การวางผังเมือง

๔. การตัดสินใจนั้นมีเกี่ยวข้องกับประเด็นที่มีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว
๕. ความจำเป็นเพื่อให้มีการสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ

ชั้นที่ ๒ การวางแผนกระบวนการ (Process planning) ขั้นตอนนี้เกี่ยวข้องกับการกำหนด กิจกรรมและเทคนิคการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิเคราะห์ ค้นหาเทคนิคการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม ที่สุดในการประยุกต์ใช้ในการแต่ละขั้นของกระบวนการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอย่าง แท้จริง และการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการมีส่วนร่วมกับ ขั้นตอนการตัดสินใจ รวมถึงการ กำหนดผู้มีส่วนได้เสียหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจนั้น ๆ สถานที่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

ขั้นที่ ๓ การปฏิบัติตามแผนขั้นตอนสุดท้ายนี้เป็นการนำแผนการที่กำหนดไว้ทั้งหมดกิจกรรมการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ไปปฏิบัติจริง และทำการประเมินผลของกิจกรรมมีส่วนร่วมตลอดจนการนำข้อมูลที่ได้จากกิจกรรมตามกระบวนการมีส่วนร่วมนั้นไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง^{๖๖}

สรุปว่า องค์ประกอบการมีส่วนร่วมนั้น คือ การวางแผนอย่างระมัดระวังปรึกษากับหน่วยงานต่าง ๆ อย่างรอบคอบซึ่งการวางแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างรอบคอบ ก็จะสามารถลดระยะเวลาของการดำเนินการที่อาจเกิดข้อผิดพลาดได้ ควรระลึกเสมอว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นศิลปะที่ต้องวางแผนการดำเนินงานอย่างรัดกุมในทุกขั้นตอน

๒.๕. แนวคิดการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ

๒.๕.๑. แนวคิดชุมชนวิถีพุทธ

แนวคิดการพัฒนาชุมชนวิถีพุทธแบบ “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) เป็นแนวคิดที่มุ่งพยายามที่จะนำเอา องค์การ และ/หรือ สถาบันหลักในชุมชนท้องถิ่นมาเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาอันได้แก่ การนำเอาสถาบันที่สำคัญในชุมชน ๓ สถาบัน ได้แก่

๑. สถาบันทางสังคม (บ = บ้าน)
๒. สถาบันศาสนา (ว = วัด)
๓. และ สถาบันการศึกษา (ร = โรงเรียน)

ผนึกกำลังจัดตั้งเป็นองค์กรที่เรียกว่า “บวร” เพื่อนำมารองรับและดำเนินการต่าง ๆ ตามนโยบายของทางราชการ ฉะนั้น คำว่า “บวร” จึงเป็นคำย่อ โดยการ นำเอาพยัญชนะต้นของคำว่าบ้าน วัด โรงเรียน มา บัญญัติเป็นคำใหม่ คือ ซึ่งมีองค์ประกอบของ “บวร” ดังต่อไปนี้

๑. สถาบันทางสังคม (บ้าน) ซึ่งประกอบไปด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน อบต. สาธารณสุขตำบล เกษตรตำบล เป็นต้น รวมทั้งระบบ กลไกในการบริหารที่มาจากรัฐในรูปแบบอื่น ๆ ที่จะ จะ พัฒนาทางด้านสภาพแวดล้อม ทางด้านกายภาพต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านหรือชุมชน

๒. สถาบันศาสนา (วัด) หน่วยทางสังคมอีก หน่วยหนึ่งที่ สำคัญ ยิ่ง ประกอบด้วย เจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา ในอดีตวัดคือศูนย์ รวมของทุก ๆ สิ่งตั้งแต่เกิดจนตาย เกิดก็ไปวัดให้พระตั้ง ชื่อ หากเป็นชายก็จักให้บวชเรียน เขียนอ่าน พอโตหน่อยจะออกเหย้าออกเรือน พระก็เป็นผู้ดูแลทุกข์พนาที่ ให้อีก ไปจนวาระสุดท้ายของชีวิต

^{๖๖} จุฑารัตน์ ชมพันธ์ุ, การวิเคราะห์หลัก “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ใน “The Public Participation Handbook : Making Better Decisions through Citizen Involvement.” (กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๐๒.

๓. สถาบันการศึกษา (โรงเรียน) หน่วยงาน สังคมสุดท้ายที่กล่าวถึง ประกอบด้วย ครูใหญ่อาจารย์ใหญ่ คณะครุภัณฑ์วิชาการ และบุคลากรทางการศึกษา อื่น ๆ ทั้งในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และองค์กร ทางการศึกษาอื่น ๆ

โดยกระบวนการประชาสังคม(บ้าน วัด โรงเรียน) เป็นหน่วยงานสังคมที่มีความสำคัญทั้งหมด วัด มีบ้าน และโรงเรียนให้การอุปถัมภ์ คำชู ทำนุบำรุงพระศาสนา บ้านก็มีวัดคอยให้สะท้อนใจ รวมทั้งจิตวิญญาณและมี โรงเรียนคอยสนับสนุนกิจกรรมในชุมชน โรงเรียน มีวัด ที่ให้การสนับสนุน อบรมสั่งสอนใน ศีลธรรม และมีบ้านที่ คอยให้การสนับสนุนผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยอาจเป็นครูภูมิปัญญา ให้ความรู้ในเรื่องที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้น ๆ และ กรรมการสถานศึกษา ก็มีพระ มีผู้นำชุมชน เป็นส่วนหนึ่ง ในการบริหารงานในโรงเรียน

คำว่า“บวร”คำนี้ไม่ได้เป็น แค่คำพูดสละสลวยคำหนึ่ง แต่เป็นถึงการรวมตัวของ หน่วยงาน สังคมที่สำคัญที่สุด เพื่อความเจริญงอกงาม ปังบอกลถึงวัฒนธรรมอันจะเกิดจากความดีงามของคนทุก คนที่ จะร่วมกันพัฒนาทั้งสาม สิ่งไปพร้อม ๆ กัน ดังนั้น ประชาสังคมแบบ “บวร” จึงเป็นการนำเอา สถาบัน หลักในชุมชนมาเป็นกลไกในการพัฒนา และสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ทำหน้าที่เป็นแกนกลางใน การเชื่อม สัมพันธ์ พัฒนา ตัดสินใจ แก้ปัญหาตนเอง กำหนดแผนแม่บทชุมชนด้วยการร่วมกันคิด สร้าง และ บริหาร จัดการชุมชนของคนในท้องถิ่นที่ร่วมกัน เป็นเจ้าของ อันจะนำไปสู่ “การพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน” ตลอดไป^{๖๗}

จึงทำให้เกิดโครงการชุมชนคุณธรรมจากหลักการดังกล่าว กรมการศาสนาได้น้อมนำหลัก ปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ มาเป็น นโยบายหลักของการดำเนินงานเพื่อให้เกิด “ชุมชนคุณธรรม” โดยกำหนดให้วัด ศาสนสถาน บ้าน(ชุมชน) โรงเรียน ราชการ รวมทั้งองค์กร ทุกเครือข่าย เป็นพลังขับเคลื่อนเปิดพื้นที่ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ปรัชญา ของเศรษฐกิจ พอเพียงของชุมชนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนพึ่งพา ตนเอง พึ่งพากันเอง รวมกลุ่มอย่างมีพลัง ใช้ชีวิตพอมี พอกิน พอใช้ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม

การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมโดยพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) สู่อสังคมน้อมนำที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการที่อยู่ในยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ของรัฐบาลและยังเป็นนโยบายที่สำคัญ ของกระทรวงวัฒนธรรมด้วย กล่าวคือ ในกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า”ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”เพื่อให้ คนไทยมีความสุข สำหรับกระทรวงวัฒนธรรมได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ

^{๖๗} ราเชนทร์ นพฐัฐวงศ์, “กระบวนการประชาสังคม“บวร”หลักในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน”, รายงานวิจัย, (สาขาการจัดการสาธารณะสำหรับผู้บริหารยุคใหม่: มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์, ๒๕๕๙), หน้า ๘.

โดยมีวิสัยทัศน์ “วัฒนธรรมไทยเข้มแข็งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคน สังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างยั่งยืน” โดยเน้นสร้างคนดี สังคมดี มีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งจะมีการเสริมสร้าง “ชุมชนคุณธรรม องค์กรคุณธรรม” ตามนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงวัฒนธรรมที่ต้องการส่งเสริมให้ศาสนามีบทบาทนำในการเทิดทูนสถาบันหลักของชาติ คือชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ตลอดจนส่งเสริมความเข้าใจอันดีและสมานฉันท์ของทุกศาสนา รวมทั้งต้องการสืบสาน สร้างสรรค์ งานด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม โดยใช้ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมเป็นเครื่องหล่อหลอม ยึดเหนี่ยว สร้างคุณค่าทางสังคมและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสถาบันครอบครัวชุมชน สังคมและประเทศชาติให้เกิดความเข้มแข็ง เกิดค่านิยมที่ดีงามในการดำเนินชีวิตอย่างรู้รักสามัคคี และยังสามารถนำทุนทางวัฒนธรรม มาเพิ่มมูลค่าให้เศรษฐกิจชุมชน

ตามสภาพของสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น รวมทั้งเป็น ศูนย์กลางการเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ตลอดจนจัดกิจกรรมทางศาสนา ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการมีส่วนร่วมและความเสียสละของคนในชุมชนนั้น ๆ โดยการขับเคลื่อนให้ชุมชนคุณธรรมก้าวสู่ “สังคมคุณธรรม” ด้วยการยึดมั่นในข้อปฏิบัติหลัก ๓ ประการที่สามารถสัมผัสได้ คือ

๑. ยึดและปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนาของแต่ละศาสนา โดยนำหลักคุณธรรมทางศาสนา มาบูรณาการกับการดำเนินชีวิต เพื่อเป็น แนวทางในการประพฤติปฏิบัติตน เช่น การรักษาศีล ๕ การซื่อสัตย์สุจริต

๒. น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำรัส มาเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมั่นคงบนพื้นฐาน ของการพึ่งพาตนเอง พึ่งพากันเอง ความพอมีพอกิน การรู้จักพอประมาณ และ การคำนึงถึงความมีเหตุผลโดยยึดหลักทางสายกลาง

๓. มีการดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมไทย มีความเอื้ออาทร มีขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดีงามของไทยและมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่น สู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันของคนไทย โดยมุ่งเน้นให้คนไทยมีวินัย และจิตอาสาแนวทางการดำเนินงานชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวร

กระบวนการสร้างสังคมคุณธรรม ภาพรวมของสังคมที่มีคุณธรรม จุดเริ่มต้นจะต้องเริ่มจากแต่ละคน ในครอบครัว ไปถึงคนในชุมชน ในองค์กร/หน่วยงาน และเมื่อคนส่วนใหญ่ เป็นบุคคลที่มีคุณธรรม สังคมก็ย่อมเป็นสังคมคุณธรรม เป็นสังคมสันติ เป็นสังคม ที่พอเพียง และพึ่งตนเองโดยมีข้อปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ดังนี้

๑. บุคคลคุณธรรม : ปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนา ด้วยการรักษาศีล ๕ หรือปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนนับถือส่งผลให้เป็นบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสาธารณะ

๒. ครอบครัวคุณธรรม : ดำเนินชีวิตบนวิถีความพอเพียงภายใต้หลักธรรม ทางศาสนา ส่งผลให้คนในครอบครัวมีความรัก ความอบอุ่น เข้าใจ เคารพ และเกื้อกูลกัน

๓. ชุมชนคุณธรรม : เป็นชุมชนที่เข้มแข็งเกิดจากคนในชุมชนร่วมมือร่วมใจ มีเมตตา เกื้อกูล และสามัคคีปรองดอง ดำเนินชีวิตภายใต้หลักธรรมทางศาสนาที่ตนเคารพ นับถือและปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง

๔. องค์กร/หน่วยงานคุณธรรม : คนในองค์กร หรือ หน่วยงานมีคุณธรรม รวมกลุ่มจัด กิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อสังคม และมีการขยาย เครือข่ายองค์กรคุณธรรมไปยังภาค ส่วนต่าง ๆ

๕. สังคมคุณธรรม : มีคุณธรรม มีความรัก สามัคคี ปรองดอง สมานฉันท์ และเอื้อ ออาทรประเทศชาติ : ชีวิต เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม สมดุล มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน

ดังนั้น ความตึงตังทั้งหลายที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ย่อมเกิดมาจาก การที่บุคคลครอบครัว องค์กร/หน่วยงาน ชุมชนและสังคม มีหลักธรรมเป็น เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และได้ยึดมั่นในหลักธรรมคำ สอนทางศาสนา หากมีมากขึ้น เริ่มตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรหน่วยงาน มีคุณธรรมในทุก ระดับ สังคมนั้นย่อมจะมีคุณธรรม มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน และจะเป็นประเทศ ที่มีความมั่นคง มั่ง คั่ง อย่างยั่งยืน^{๖๘}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวถึง การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นหลัก นำทางในการพัฒนา หรือการพัฒนาชุมชนวิถีพุทธ ไว้อย่างน่าสนใจว่า

ปัจจุบันนี้ได้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่า การที่จะพัฒนา ประเทศให้สำเร็จผลดีบรรลุ จุดหมายที่ต้องการได้อย่างแท้จริงนั้น จะพัฒนาเพียงด้านวัตถุอย่างเดียว เท่านั้นไม่เพียงพอประสบการณ์ ในการพัฒนาตลอดเวลายาวนานที่ผ่านมาได้สอนให้เป็นตระหนัก ว่าการมุ่งพัฒนาวัตถุภายนอกอย่างเดียว นั้น แม้จะระดมทุนลงไปอย่างมากมาย ก็ไม่ทำให้สังคม บรรลุความมั่งคั่งรุ่งเรืองและสันติสุขที่แท้จริงได้ ตามวัตถุประสงค์ กลับสร้างปัญหา อย่างมากมาย เช่น

๑. ปัญหาความยากจน ปรากฏว่ามีคนยากจนเร่ร่อนแค้นแผ่ขยายทั่วไปทั้งในเมืองและ ชนบท การกระจายรายได้ของประชากรไม่ดำเนินไปด้วยดีฐานะทางเศรษฐกิจของคนกลับห่างไกล ล้นมาก ขึ้น

^{๖๘} กรมการศาสนา, แนวทางการดำเนินงานชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลัง “บวร”, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๑๐-๑๕.

๒. ปัญหาด้านสุขภาพ ประชากรขาดแคลนแม้กระทั่งสาธารณสุขขั้นมูลฐาน เกิดโรคระบาด ที่ร้ายแรง นอกจากสุขภาพทางกายไม่ดีแล้ว สุขภาพทางจิตก็เสื่อมโทรมลง ชีวิตคนในถิ่น ที่เรียกว่า เจริญมีลักษณะสับสนวุ่นวาย คนมีทุกข์ใจมากขึ้น เป็นโรคจิตโรคประสาทมากขึ้น

๓. ปัญหาด้านการศึกษา ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาก็ยังอยู่ในภาวะสัมฤทธิ์ผลได้ยาก เกิดความล้มเหลวในการจัดการศึกษา ล่อให้เกิดปัญหามากมายในสังคม เช่น ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ความไม่ซื่อตรง เป็นต้น

๔. ปัญหาทางการเมือง การพัฒนาประชาธิปไตยก้าวหน้าไปได้ไม่มากกว่าถอยหลัง

๕. ปัญหาด้านจริยธรรมคุณธรรม ผู้คนไม่มีระเบียบวินัย เช่น ระเบียบวินัยในการใช้รถใช้ถนน อุบัติเหตุมีสถิติสูงอย่างน่ากลัวยิ่ง เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน จนทำให้คนส่วนมากเกิดความหวาดกลัว อาชญากรรมยังแพร่หลาย คดีปล้น ฆ่า ช่มชู้ ที่ร้ายแรงปรากฏขึ้นบ่อย เป็นต้น

๖. ปัญหาด้านวัฒนธรรม มีความเสื่อมโทรมทางด้านวัฒนธรรม มีค่านิยมที่ไม่พึงปรารถนาและไม่เอื้อต่อการพัฒนา เช่น ค่านิยมบริโภคและความนิยมฟังเพื่อแผ่กระจายทั่วไป

๗. ปัญหาทางเพศและอบายมุข มีปัญหาทางเพศเพิ่มสูง มีอัตราคนถูกข่มขืนสูง อัตราการหย่าร้าง สูงขึ้น อบายมุขระบาดทั่วไป ทั้งในกรุงและชนบทประชากรฝากความหวังไว้กับการพนันในรูปแบบต่าง ๆ และหมกมุ่นจนยากที่จะแก้ไขเยาวชนมากมายทำลายอนาคตของตนเองและก่อปัญหาแก่สังคมโดยเป็นผลสืบเนื่องจากการติดยาเสพติด

๘. ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม มีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงขึ้น ป่าไม้ถูกทำลายไปมาก ต้นน้ำลำธาร ร่อยหรอลง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล แผ่นดินแห้งแล้ง ทำให้ทำการเกษตรยากลำบากมากขึ้น ส่งผลต่อความยากจนแร้นแค้นยิ่งขึ้นไปอีก ประสบปัญหาทางการตลาด มีการเอาัดเอาเปรียบกันมาก เกิดมลภาวะทั้งในดิน ในน้ำ และท้องฟ้า คุกคามต่อชีวิตและสุขภาพของประชากรที่ทุกคนบทรเรียนจากการพัฒนาสอนให้รู้ว่า การพัฒนาจะต้องดำเนินไปอย่างรอบด้านและอย่างทั่วถึง ไม่ใช่มุ่งพัฒนาแต่เพียงด้านใดอย่างเดียว

โดยเฉพาะตัวคนซึ่งเป็นผู้ร่วมในกระบวนการพัฒนาและได้รับผลจากการพัฒนาโดยตรง จะต้องได้รับการพัฒนาเป็นอย่างดี และในการพัฒนาคนนั้นส่วนสำคัญที่สุดก็คือ จิตใจ ดังนั้น ในยุคปัจจุบันงานพัฒนาจึงหันมาให้ความสนใจแก่การพัฒนาจิตใจมากขึ้น การพัฒนาจิตใจนั้น รวมถึงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนสุขภาพจิตโดยทั่วไป การพัฒนาจิตใจ ตลอดจนการพัฒนาคนนั้นเป็นหน้าที่หลักของพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติมาโดยตลอด

โดยเฉพาะในอดีตและแม้ปัจจุบันในชนบทหลายแห่งพระสงฆ์ได้เป็นผู้นำในการพัฒนาและวัดได้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเพราะพระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจและปัญญาของชุมชนและ วัดก็เป็น

ศูนย์กลางของชุมชน เริ่มแต่บทบาทสำคัญที่สุด คือ เป็นศูนย์กลางการศึกษาของประชาชน โดยมีพระสงฆ์ เป็นครู-อาจารย์ ศิลปวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ พัฒนาขึ้นในวัด หรือออกไปจากวัด เมื่อไปอยู่ในชุมชนก็ใช้ ความรู้วิชาการอื่น ๆ ที่ได้ศึกษาจากวัดนั้น เป็นเครื่องนำครอบครัวและชุมชน ในการดำเนินชีวิตและ ประกอบอาชีพการงานให้เจริญก้าวหน้าและอยู่ร่วมค้ำด้วยดี มีความร่มเย็น เป็นสุขควรแก่ความประพฤติ ปฏิบัติ

ต่อมาเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมจากประเทศตะวันตกแพร่หลายเข้ามาและระบบ การต่าง ๆ แบบตะวันตกได้รับการยอมรับ และแนวทางการพัฒนาก็เปลี่ยนแปลงไป วัดก็เห็นห่าง ออกไป จากกระบวนการพัฒนาตามลำดับ โดยเฉพาะเมื่อการพัฒนามุ่งเน้นด้านวัตถุ บทบาทของวัด พระสงฆ์และ พระพุทธศาสนาก็ยิ่งกลางเลือนลง เหลือแต่บทบาทในด้านการเอื้อต่องานพัฒนา เช่น อำนวยสถานที่และ อุปกรณ์ของวัด การให้กำลังใจและคำกล่าวสอนสนับสนุนในคราวชุมนุม อย่างมีพิธีกรรม เป็นต้น

ครั้นมาถึงปัจจุบัน เมื่อแนวโน้มของการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอีก โดยหันมาเน้นการพัฒนา จิตใจและการพัฒนาด้านคนมากขึ้น ก็เป็นโอกาสที่วัดและพระสงฆ์หรือพระพุทธศาสนาทั้งหมด จะได้รับรู้หรือ พินบบทบาทในการพัฒนาและบทบาทของผู้นำในการพัฒนาขึ้นใหม่ โดยปรับตัวปรับวิธีการและปรับบทบาท นั้นให้เข้ากับสภาพปัจจุบันการที่จะนำทางพัฒนาและรับบทบาทต่าง ๆ ในการพัฒนาให้ได้ผลดี จะต้องมีความเข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทที่เหมาะสม และขอบเขต ของการดำเนินบทบาทของวัดและ พระสงฆ์แล้ว สิ่งสำคัญก็คือ จะต้องมียุทธศาสตร์นำทาง สำหรับชี้แนวทางของการพัฒนาอย่างชัดเจน ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาได้แก่ ภาวนา ๔ คือ

๑. กายภาวนา แปลว่า พัฒนากาย ได้แก่ การพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง ไร้โรค มี สุขภาพดี และ ที่สำคัญก็คือ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เริ่มแต่ปัจจัย ๔ เป็นต้น ไปอย่างถูกต้องดีงาม ในทางที่เป็นคุณประโยชน์ เช่น สัมพันธ์กับอาหาร โดยการกิน เพื่อช่วยให้ร่างกายมี กำลัง มีสุขภาพดี ไม่ใช่เพื่อมุ่งความอร่อย อดโล้แสดงฐานะ สัมพันธ์กับ โทรทัศน์ โดยดูเพื่อติดตาม ข่าวสาร แสวงหาความรู้ ส่งเสริมปัญญา มิใช่เพื่อหมกมุ่นในความ สนุกสนานเพลิดเพลิน หรือเอาเป็น เครื่องมือเล่นการพนัน เป็นต้น

๒. ศิลภาวนา แปลว่า พัฒนาศีล หมายถึง การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทาง สังคม ให้เป็นไปด้วยดี เริ่มแต่ไม่ก่อการเบียดเบียน ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นและสังคม ประพฤติในสิ่ง ที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้อื่นต่อสังคม มีระเบียบวินัย ประกอบสัมมาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร แฝงน อบรมกายวาจาของตนให้ประณีต ปราศจากโทษ ก่อคุณประโยชน์และเป็นเครื่องสนับสนุน การแก้อบรม จิตใจยิ่งขึ้นไป

๓. จิตภาวนา แปลว่า พัฒนาจิต คือ พัฒนาจิตใจให้มีคุณสมบัติงามพร้อม ซึ่งอาจแบ่งออก เป็น ๒ ด้าน ดังนี้ คือ

๓.๑ คุณภาพจิต คือให้มีคุณธรรมต่าง ๆ ที่เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม เป็นผู้มีจิตใจสูงละเอียดอ่อน เช่น มีเมตตา มีความรัก ความเป็นมิตร มีกรุณา อยากร่วมมือช่วยเหลือปลดปล่อยความทุกข์ของผู้อื่น มีจาคะ คือมีน้ำใจสูง ละเอียดอ่อน เช่น มีเมตตา มีความรัก ความเป็นมิตร มีกรุณา อยากร่วมมือ ปลดปล่อยความทุกข์ของผู้อื่น มีจาคะ คือมีน้ำใจเผื่อแผ่ มีคารวะ มีความกตัญญูเป็นต้น

๓.๒ สมรรถภาพจิต คือ ให้เป็นจิตที่มีความสามารถ เช่น มีสติ มีวิริยะ คือ ความเพียร มีขันติ คือความอดทน มีสมาธิ คือจิตตั้งมั่นแน่วแน่ มีสัจจะ คือ ความจริงจัง มีอธิฐาน คือ ความเด็ดเดี่ยว แน่นอนต่อจุดมุ่งหมาย เป็นจิตใจที่พร้อมและเหมาะที่จะใช้งานโดยเฉพาะงานทางปัญญา คือการคิดพิจารณาให้เห็นความจริงแจ่มแจ้งชัดเจน

๔. ปัญญาภาวนา แปลว่า พัฒนาปัญญา คือ พัฒนาความรู้ความเข้าใจ ให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง และ ใช้ความรู้แก้ปัญหา ทำให้เกิดสุขได้ เริ่มแต่รู้ เข้าใจศิลปวิทยา เรียนรู้ถูกต้องตามเป็นจริง ไม่บิดเบือน หรือเอนเอียงด้วยอคติ (ความลำเอียง) คติวินิจฉัยใช้ปัญญาโดยบริสุทธิ์ใจ รู้เข้าใจโลกและชีวิตตาม เป็นจริง รู้จักแก้ไขปัญหาและทำการให้สำเร็จตามแนวทางของเหตุปัจจัย ตลอดจนรู้เท่าทันธรรมดาของสังขาร ถึงขั้นที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระหลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์โดยสิ้นเชิง^{๖๔}

๒.๕.๒. การขับเคลื่อนชุมชนผู้นำถือศาสนาพุทธ

ประกาศิต สิริเมโธ (ฐิติปลิตธิกร) ได้แสดงให้เห็นว่า จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนคือ การพัฒนาคนทั้งด้านจิตวิสัยและวัตถุวิสัย เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณภาพดี มีคุณธรรม มีสันติสุข อันส่งผลต่อชุมชนที่เข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมืองและวัฒนธรรมอันดีงามในชุมชนอย่างยั่งยืน^{๖๕}

ครรรชิต พุทธโกษา ให้ความเห็นว่า การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้หรือการพัฒนาที่เน้นให้สมาชิกชุมชนรู้จักคิดวิเคราะห์ด้วยผล และใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหา พัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม แต่สิ่งที่ครรรชิต พุทธโกษา มีความเห็นเพิ่มคือ การสร้างกระบวนการ

^{๖๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๒.

^{๖๕} พระมหาประกาศิต สิริเมโธ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาลัทธิ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๓๐.

เรียนรู้ของชุมชน ควรจะเป็นไปในลักษณะการบูรณาการที่มีการพัฒนาไปพร้อม ๆ กันทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม กระบวนการเรียนรู้ และค่านิยมอันดีงาม จากข้อมูลที่น่ามาพิจารณา ๒ ชั้นข้างต้นนี้ จะเห็นถึงเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนใน ๒ ลักษณะคือ

(๑) การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่รวมไปถึงร่างกายและจิตใจ และ

(๒) การพัฒนาสังคมแวดล้อม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตร่วมกันของคนในชุมชน/สังคม แต่เมื่อแยกออกเป็น ๒ ส่วนบนพื้นฐานของธรรม ๒ ประการในพุทธศาสนาจะแบ่งเป็น

(๑) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางรูปธรรม (Materiality) และ

(๒) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านนามธรรม (Immateriality) เพื่อเป้าหมายคือ “ความสุข” ๒ ประการได้แก่ (๑) ความสุขทางกาย (กายิกสุข) และ (๒) ความสุขทางใจ (เจตสิกสุข)^{๗๑}

สรุปได้ว่า ในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนคือการให้คนในชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา โครงการวิจัยมีมุ่งเน้นที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางรูปธรรม อันเป็นความสุขทางกายภาพ เช่น การพัฒนากองทุนหมู่บ้าน การพัฒนาน้ำ การพัฒนาอาชีพ เป็นต้น ส่วนการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางนามธรรม จะเป็นเพียงผลพลอยได้เท่านั้น เหตุผลอย่างหนึ่งที่ไม่สามารถพัฒนามุ่งคุณภาพชีวิตทางนามธรรมเพราะไม่อาจจะวัดในเชิงตัวเลขได้เท่ากับทางรูปธรรมอย่างไรก็ตาม หากจะมีการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนผู้นับถือศาสนาพุทธ จำเป็นจะต้องอาศัยการบูรณาการอย่างที่ ครรชิต พุทธโกษาเสนอไว้ เพียงแต่มุ่งเน้นที่คุณภาพชีวิตทางด้านนามธรรมควบคู่กับรูปธรรม อันเป็นฐานการพัฒนาที่สำคัญของคุณภาพชีวิตก่อนจะขยายเป็นครอบครัว ชุมชน สังคมเศรษฐกิจ

๒.๕.๓. หลักธรรมที่ใช้ในกระบวนการพัฒนาชุมชนวิถีพุทธ

หลักธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการที่จะใช้ในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามนโยบายที่ได้วางเอาไว้โดยการกำหนดเป้าหมายของสังคมว่าจะเน้นอะไร เช่น กินดี-อยู่ดี-มีสุข เป็นต้น ซึ่งสามารถทำและพัฒนาได้ด้วยการใช้ความเพียรในการสร้างชุมชน สังคม และประเทศให้เข้มแข็ง การแสวงหาปัญญาหรือคบบัณฑิต รวมไปถึงการแสดงถึงเหตุปัจจัยในการสร้างประเทศชาติให้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วด้วยชัยภูมิหรือต้นทุนที่ดีที่มีอยู่แล้ว และสุดท้ายสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นภายในสังคมชุมชนประเทศชาติอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย^{๗๒}

^{๗๑} ครรชิต พุทธโกษา, คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

^{๗๒} ราณีัย พันมูล , อาแว มะแส, “กระบวนการพัฒนาชุมชนวิถีเศรษฐกิจพอเพียง:กรณีศึกษาบ้านนาเวียง อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง”, รายงานวิจัย, (คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๔๕.

๑. ทัศนคติที่มีกตประโยชน์ ๔ เป็นหลักธรรมที่สามารถให้ผลได้ในปัจจุบันทันทีคือสามารถกำหนดเป้าหมายและวางเป็นแนวทางของนโยบายที่ดีได้ว่าจะเน้นให้กับสังคม ประกอบไปด้วย

- ๑.๑ อุฏฐานสัมปทา การถึงพร้อมด้วยความหมั่น ขยันในการประกอบสัมมาอาชีพ
- ๑.๒ อารักขสัมปทา การถึงพร้อมด้วยการรักษา คือรู้จักเก็บออมทรัพย์สินที่หามาได้
- ๑.๓ กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนที่เป็นคนดี
- ๑.๔ สมชีวิตา รู้จักการใช้จ่ายให้มีความพอดีกับรายรับ^{๗๓}

๒. อิทธิบาท ๔ คือหลักธรรมที่นำผู้ปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จผลที่มุ่งหมายมี ๔ ประการ คือ

- ๑.๑ ฉันทะ ความพอใจ ต้องการที่จะกระทำ ใฝ่ใจรักจะกระทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะกระทำให้ได้ผลยิ่งขึ้นไป
- ๑.๒ วิริยะ ความเพียร ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทนเอาธุระไม่ทอดทิ้ง
- ๑.๓ จิตตะ มีความคิด ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่กระทำและกระทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลือนลหายไป
- ๑.๔ วิมังสา มีความคิดไตร่ตรอง ทดลอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อบกพร่องในสิ่งที่กระทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ วิถีแก้ไขปรับปรุง^{๗๔}

๓. พลละ ๕ เป็นหลักธรรมที่สร้างให้สังคม ชุมชนมีความเข้มแข็งจนถึงระดับรากหญ้า มีทั้งหมด ๕ ประการ ประกอบไปด้วย

- ๓.๑ ศรัทธา หลักความเชื่อ ความเชื่อมั่นที่จะสามารถพัฒนาก้าวหน้า หรือเชื่อว่าจะต้องประสบผลสำเร็จอย่างแน่นอน
- ๓.๒ ศील หลักความเป็นปกติ หรือความเป็นธรรมชาติที่เป็นระเบียบของสังคมชุมชนที่เมืองปฏิบัติแล้ว่อมจะสามารถทำให้สังคมสงบร่มเย็น หนักแน่น ได้
- ๓.๓ วิริยะ หลักความมั่น หรือเพียรพยายาม มุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จตามความประสงค์

^{๗๓} พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดรร ธิธรรมโม), **ทฤษฎีรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (พะเยา : หอวัฒนธรรมนิทัศน์วัดศรีโคมค ๑, ๒๕๕๐), หน้า ๒๗-๒๘.

^{๗๔} พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดรร ธิธรรมโม), **ทฤษฎีรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก**, หน้า ๑๒๒

๕. สาราณียธรรม ๖ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน สาราณียธรรม ๖ คือ

๕.๑ เมตตากายกรรม ตั้งเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้า และลับหลัง

๕.๒ เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดีกล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพ นับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๕.๓ เมตตามโนกรรม ตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือตั้งจิตปรารถนาดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดีมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๕.๔ สาธารณโภคีได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ข้อนี้ใช้อุปปฏิวัตตโภคีก็ได้

๕.๕ สีสสามัญญตา มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

๕.๖ ทิฏฐิสามัญญตา มีทิฏฐิงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหาธรรม ๖ ประการนี้มีคุณ คือ เป็น สารณียะ ทำให้เป็นที่ระลึกถึง เป็น ปิยกรรมทำให้เป็นที่รัก เป็น คุรุกรรมทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ความกลมกลืนเข้าหากันเพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคีและเอกภาพ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๖. พรหมวิหาร ๔ (ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดย

๖.๑ เมตตา (ความรักใคร่ ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่เมตตาและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

๖.๒ กรุณา (ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

๖.๓ มุทิตา (ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป

๖.๔ อุเบกขา (ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน^{๗๗}

๗. ไตรสิกขา คือ หลักการสำคัญของการพัฒนามนุษย์การฝึกฝนและพัฒนามนุษย์นั้นทางพุทธศาสนา จัดวางเป็นหลักเรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมี บูรณาการ และให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมี คุณภาพ

๗.๑ ศีล เป็นเรื่องของการฝึกในด้านพฤติกรรม โดย เฉพาะพฤติกรรมเคยชิน เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกศีล ก็คือ วินัย วินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาและการ พัฒนามนุษย์ เพราะว่าวินัยเป็นตัวการจัดเตรียมชีวิตให้ อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนา โดยจัดระเบียบความเป็น อยู่การ ดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม ให้เหมาะสม กับการพัฒนาและให้เอื้อโอกาสในการที่จะพัฒนาเมื่อ ฝึก ได้ผลจนคนมีพฤติกรรมเคยชินที่ดีตามวินัยนั้นแล้วก็ เกิดเป็นศีล ดังนั้น โดยสรุปวินัยจะมาเป็นรูปของการฝึก พฤติกรรมเคยชินที่ดีและการจัดสภาพแวดล้อม ที่จะป้อง กันไม่ให้มีพฤติกรรมที่ไม่ดีและเอื้อต่อการมี พฤติกรรมที่ดี ที่พึงประสงค์การฝึกคนให้คุ้นกับพฤติกรรมที่ดีตลอดจน การจัดระเบียบระบบทั้งหลายทั้ง ปวงในสังคมมนุษย์

๗.๒ สมาธิ เป็นเรื่องของการฝึกในด้านจิต หรือ ระดับจิตใจ ได้แก่การพัฒนาคุณสมบัติ ต่าง ๆ ของจิต ทั้ง ในด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ในด้านความสามารถของ จิต เช่น ความเข้มแข็ง มั่นคง ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ความแน่วแน่มั่นคง ความมีสติ สมาธิ และในด้านความสุข เช่น ความอิมใจ ความร่าเริงเบิกบานใจ ความสดชื่นผ่องใส ความรู้สึกพอใจ พุดสั้นๆ ว่า พัฒนาคูณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพของจิต

๗.๓ ปัญญา เป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาใน ด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความ เชื่อความเห็น ความรู้ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง ตรวจสอบ คิดการต่างๆ สร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่งเน้น การรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือรู้เห็นตามที่มีนเป็น ตลอดจนรู้แจ้งความ

^{๗๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.๘๔๐๐๐.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=๑๖๑ [๑๐ มกราคม ๒๕๖๒].

จริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึง ขั้นรู้เท่าทันธรรมชาติของโลกและชีวิต ที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระ ปลอดภัย ปัญหาไรทุกข์เข้าถึงอิสรภาพโดยสมบูรณ์^{๗๘}

๘. สัจพหัตถ์ ๔ อย่าง ประกอบไปด้วย

- ๘.๑. ทาน มีการเสียสละให้ปัน เจือจานแก่ผู้อื่นเป็นปกติ
- ๘.๒. ปิยวาจา พูดแต่สิ่งที่ดี ที่ไพเราะ พูดวาจาที่เป็นประโยชน์แก่เขา
- ๘.๓. อุตถจริยา ช่วยเหลือการงานของคนอื่น เท่าที่เราจะทำได้
- ๘.๔. สมานัตตา มีความสม่ำเสมอในกิจที่เราทำ อย่างเช่นว่า เคยให้ก็ให้เคยพูดดีก็พูดดี เคยช่วยก็ช่วยตลอดไป รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เราขออย่างไรก็ทำสิ่งนั้นกับผู้อื่น^{๗๙}

๙. ศิล ๕ หลักปฏิบัติขั้นต่ำสุดที่มนุษย์ทุกคนพึงมีเป็นการทำให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

- ๙.๑ เว้นจากปาณาติบาต คือ ไม่ทำลายชีวิต จับเอาสารระว่า ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิต ที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านชีวิตร่างกาย
- ๙.๒ เว้นจากอทินนาทาน คือ ไม่เอาของที่เขามิได้ให้หรือไม่ลักขโมย จับเอาสารระว่า ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์
- ๙.๓ เว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร คือ ไม่ประพฤติผิดในกามทั้งหลาย จับเอาสารระว่า ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านคูครอง บุคคลที่รักหวงแหน ไม่ผิดประเพณีทางเพศ ไม่นอกใจคูครองของตนไม่ทำลายสายตระกูลวงศ์ของผู้อื่น
- ๙.๔ เว้นจากมุสาวาท คือ ไม่พูดเท็จ จับเอาสารระว่า ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่น ด้วยวาจาเท็จโกหกหลอกลวงตัตรอนประโยชน์หรือแกล้งทำลาย
- ๙.๕ เว้นจากสุราเมรัยและของมึนเมาอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท คือ ไม่เสพของมึนเมา จับเอาสารระว่า ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิต ที่ปราศจากความประมาทพลังลาดมัวเมา เนื่องจากการใช้สิ่งเสพติดที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะ^{๘๐}

๑๐. ภาวนา ๔ การเจริญ, การทำให้เป็นให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา

^{๗๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร?**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ:บุญปณิธาน, ๒๕๕๑), หน้า ๔๖-๔๘.

^{๗๙} พระครูวิลาสกาญจนธรรม (เล็ก สุธรรมปญโญ), **วิธีสร้างเสน่ห์**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=๑๕๕๕> [๑๐ มกราคม ๒๕๖๒].

^{๘๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **พุทธธรรมฉบับปรับขยาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๒, (กรุงเทพฯ: สอนองบุญปณิธาน, ๒๕๕๓), หน้า ๗๒๔.

๑๐.๑. กายภาวนา การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกัน เกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

๑๐.๒. สีสภาวนา (การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน

๑๐.๓ จิตภาวนา (การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบานเป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

๑๐.๔ ปัญญาภาวนา (การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาในบาลีที่มา ท่านแสดงภาวนา ๔ นี้ ในรูปที่เป็นคุณบทยของบุคคล จึงเป็น ภาวิตกาย ภาวิตศีล ภาวิตจิต ภาวิตปัญญา (ผู้ได้เจริญกาย ศีล จิต และปัญญาแล้ว) บุคคลที่มีคุณสมบัติชุดนี้ครบถ้วนย่อมเป็นพระอรหันต์^{๕๑}

สรุปได้ว่า การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ชุมชนก็สามารถดูแลไปได้โดยง่าย คนในชุมชนสามัคคีกันการใช้งบประมาณรายจ่ายก็ไม่สูญเสียจากการทุจริตคดโกง ไม่มีการทะเลาะ บาดหมาง ทำร้ายร่างกายกัน อีกทั้งทำให้ผลการพัฒนาก็ออกมาดีถ้ายึดหลักธรรมเพื่อความสำเร็จในงานนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาควบคุมในสิ่งที่เริ่มต้นต่อของปัญหาสังคมทั้งหมดนั้นก็คือการควบคุมด้านจิตใจดังนั้นการที่ผู้พัฒนาหรือผู้ถูกพัฒนานำหลักธรรมไปใช้แล้วการพัฒนาย่อมเป็นไปได้ อย่างมั่นคง ยั่งยืน และสงบสุข อีกทั้งยังครบทุกแง่มุม

๒.๖.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โสทรินทร์ โชคคติวัฒน์ ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ในอาเซียนระหว่างราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ผลการวิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า ผลจากการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ และ Focusgroup ได้มีมติ ๔ ด้านคือ ๑. ด้านศาสนสถาน ศาสนา

^{๕๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.๘๔๐๐๐.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=๓๗ [๑๐ มกราคม ๒๕๖๒]

วัตถุ ศาสนสถาน คือสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วัดวาอาราม โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ศาสนวัตถุ คือ วัตถุมงคลในพระพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูป พระไตรปิฎก ตำราทางพุทธศาสนา ๒. ด้านศาสนธรรม ธรรมคือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธพจน์ เนติปกรณ์ ๓. ด้านศาสนบุคคลคือ พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี ๔. ด้านศาสนพิธี คือด้าน วัฒนธรรมประเพณีพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ไว้อย่างยั่งยืน เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามต้องการ สิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยยุทธศาสตร์ทางการบริหารจัดการมาเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว วัดวาอาราม เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว^{๕๒}

นันทินิษฐ์ สมคิด ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัด จันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ๑. ชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย พบว่า มีการพัฒนาที่เน้นระบบเศรษฐกิจที่ผสมผสานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามักองค์ความรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ยกกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน มีวัฒนธรรมเป็นสิ่งยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง ทำให้เกิดความหวงแหน ภูมิใจที่จะรักษา อนุรักษ์ พัฒนาและต่อยอด เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ และมีการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นความรับผิดชอบต่อสังคม ที่ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คำนึงถึงทางสายกลาง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียน ไม่แสวงหาผลกำไรจนเกินระดับความยั่งยืน เพราะเศรษฐกิจในระดับชุมชนมีลักษณะเป็นองค์รวม มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

๒. กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า ๑) การส่งเสริมการเรียนรู้ มีการลงพื้นที่เพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการของชุมชน ๒) การเสริมสร้างจิตอาสา มีการเคารพความคิดเห็นของกันและกัน มีจิตอาสา ยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงามร่วมกัน ๓) การพัฒนาความร่วมมือ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ สร้างกรอบพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและการสร้างจิตสำนึกให้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน ๔) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้านพื้นที่สีเขียว มีการจัดสรรแบ่งปันประโยชน์อย่างเท่าเทียม และมีการปลูกจิตสำนึกให้หวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ ๕) การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการนำเอาเทคโนโลยีมาพัฒนาชุมชนเพื่อลดต้นทุนการผลิตสินค้าและบริการของชุมชน ๓. แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า ๑) สาราณียธรรม มีการบูรณาการหลักธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน เป็นไปเพื่อสงเคราะห์และความพร้อมเพรียงกัน ๒) การเรียนรู้ มีการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการจัดกิจกรรมที่สร้างการ

^{๕๒} โสทรินทร์ โชคคติวัฒน์, รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต(พระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒).

รับรู้ และความเข้าใจวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีการสร้างกลุ่มการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ๓) เทคโนโลยี มีการประสานการทำงานกับ พหุภาคี โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาช่วยเหลือในการผลิตและการตลาด ๔) เศรษฐกิจ มีการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจด้วยการสร้างงาน สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตและความสุขของประชาชน มากกว่าการเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ ๕) การมีส่วนร่วม เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมความคิด ร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ และ ร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขัน และ ๖) จิตอาสา มีการตระหนักรู้และคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม ยึดมั่นในระบบคุณธรรม จริยธรรม และการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย รู้ถึงขอบเขต สิทธิ เสรีภาพ และมีการปลูกฝังเยาวชนให้มีความพอเพียง มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตอาสา^{๕๓}

พระธิดิวาส ขยวฑุโธ (วัดกวนิชย์) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า ๑. กระบวนการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนมี ๓ ด้าน คือ ๑) การพัฒนาเศรษฐกิจจะมีการร่วมประชุมค้นหาทุนทางวัฒนธรรมประเพณีวิถีพุทธ เพื่อนำมาต่อยอดสร้างจุดขายและแหล่งท่องเที่ยวใหม่เพื่อให้เกิดการสร้างงานแก่ชาวบ้านในชุมชน ๒) การพัฒนาศีลธรรมให้แก่ชุมชนวัดท่าขนุนด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ประชาชนทั่วไปและเยาวชนและส่งเสริมให้การเผยแพร่ธรรมะเข้าถึงง่ายและสะดวกด้วยการใช้สื่อออนไลน์ ๓) การพัฒนาการศึกษาให้ประชาชน โดยการแจกทุนการศึกษาให้นักเรียนนักศึกษาที่เรียนดีแต่ยากจน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนรอบวัด ๒. กิจกรรมการพัฒนาจิตใจและปัญญาของชุมชนนั้นจัดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาศีลธรรมโดยการนำหลักไตรสิกขามาใช้ แบ่งกิจกรรมตามกลุ่มเป้าหมายได้ ๓ กลุ่ม ดังนี้ ๑) กิจกรรมพัฒนาบุคลากรภายในวัดจะมีการฟังเสียงธรรมะเจริญภาวนาวันละ ๔ เวลา ๒) กิจกรรมพัฒนาประชาชนทั่วไป เช่น การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กาจจัดบวชนกขัมมะปฏิบัติธรรม จัดอุปสมบทหมู่ฟรีปีละ ๔ ครั้ง ๓) กิจกรรมเพื่อเยาวชนจะมีการจัดกิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตร ๓. รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธจะเป็นการร่วมมือกันระหว่าง พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่ภาครัฐและชาวบ้าน โดยใช้หลักอริยสัจ ๔ ช่วยให้ชุมชนได้มองเห็นต้นเหตุปัญหา (ทุกข์) ได้แก่ ปัญหาทางเศรษฐกิจ ศีลธรรมและการศึกษา ซึ่งมีที่มา (สมุทัย) จาก การมีคนไร้สัญชาติในพื้นที่ ขาดต้นทุนในการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจร่วมกัน ฐานะยากจนและความห่างไกลจากศาสนา นำไปสู่การหาหนทางในการแก้ปัญหา (มรรค) ได้แก่ การร่วมกับชุมชนหาทุนทางวัฒนธรรมเพื่อนำมาเป็นต้นทุนในการสร้างอาชีพและแจกทุนการศึกษาให้นักเรียน พร้อมทั้งพัฒนาพระสงฆ์ภายในวัดเพื่อให้สามารถสร้างศรัทธาแก่ประชาชน นำสู่การพัฒนาจิตใจและปัญญาของ

^{๕๓} นันทนิษฏ์ สมคิด, แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต(สาขาการพัฒนาสังคม), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒).

ประชาชน ผลสุดท้ายคือทุกข์ของชุมชนสามารถดับลงได้ (นิโรธ) คือ ชาวบ้านมีรายได้มากขึ้น ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาลดลง และชาวบ้านมีความเข้าใจในหลักธรรมมากขึ้น สามารถนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อผลในระยะยาวได้^{๔๔}

กัญจนพรพรหมณ์ จุฬารมณี ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการของหมู่บ้านศาลาเม็ง ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า ๑. การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการ ความเข้มแข็งของชุมชน มีพื้นฐานของควมมีจิตสำนึกที่ต้องการจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยความสามัคคี ชุมชนสามารถที่จะวิเคราะห์ปัญหา และตัดสินใจเลือกนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้สำเร็จพัฒนาไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้ชุมชน มีความสามารถที่พึ่งตนเองได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทุกกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จจะใช้หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน ๕ ระดับ คือ ขั้นการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจน กำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ ขั้นการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้ขั้นการดำเนินงานพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วม บริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก ขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับ ผลประโยชน์อันเกิดจากขาดการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ขั้นการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วม ประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ด้านความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า ชาวบ้านมีความรักความสามัคคี สามารถดำเนินชีวิตอย่างสงบสุข มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นหัวใจหลักของหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็ง ด้านอาชีพ พบว่า มีการสร้างอาชีพให้ชาวบ้านมีการประกอบอาชีพที่สุจริต มีการฝึกอาชีพสงวนของไทยให้กับกลุ่มเยาวชน เพื่อสืบต่องาน ด้านวัฒนธรรมประเพณี พบว่า มีการปลูกฝังวัฒนธรรมประเพณีให้กับเยาวชนรุ่นหลัง เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของหมู่บ้าน ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม พบว่า มีการดูแลและเอาใจใส่โดยเฉพาะการจัดการด้านขยะมูลฝอยประชาชนให้ความร่วมมือในการรักษาความสะอาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในชุมชน ๒. แนวทางพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการของหมู่บ้านศาลาเม็ง ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง นอกจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งแล้วนั้น แนวทางการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งตาม

^{๔๔} พระธิติวีส ขยวฑฺโฒ (วิฑกวมณิขย์), รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต(สาขาการพัฒนาสังคม), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒.

หลักสูตรสัมปยุตธรรม ๗ ที่นำมาบูรณาการใช้ในการดำเนินการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งอีกด้วย นอกจากนี้ส่งเสริมความเข้มแข็งของคนในชุมชนแล้วยังได้บ่มเพาะปูพื้นฐานให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ มีความเข้มแข็งทางจิตสำนึก สามารถสืบสานวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในชุมชนให้เข้มแข็งสืบต่อไป^{๔๕}

พระมหานเรศ โฆสภิตติโก (ภทฺธิเดช) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของเทศบาลตำบลศรีรัตนะ อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า ๑) การพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของเทศบาลตำบลศรีรัตนะ อำเภอศรีรัตนะจังหวัดศรีสะเกษ ประชาชนมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = ๓.๕๓$, $S.D. = ๐.๖๖๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็น ด้านการพัฒนาสังคม และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับ คือ ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ($x = ๓.๕๙$, $S.D. = ๐.๗๓๓$) และด้านการพัฒนาสังคม ($x = ๓.๕๒$, $S.D. = ๐.๗๑๖$) ส่วนด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ อยู่ในระดับปานกลาง ($x = ๓.๔๘$, $S.D. = ๐.๗๕๓$)๒) เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของเทศบาลตำบลศรีรัตนะ อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, สถานภาพ, อาชีพ, และรายได้ต่อเดือน พบว่า ประชากรมีเพศ, อายุ, สถานภาพ, และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของเทศบาลตำบลศรีรัตนะ อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ ไม่แตกต่างกัน ประชากรที่มีระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของเทศบาลตำบลศรีรัตนะ อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕ ๓) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของเทศบาลตำบลศรีรัตนะ อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ด้านการพัฒนาสังคม พบว่าสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษาและด้านวิชาชีพยังไม่มีในท้องถิ่น ประชาชนในชุมชนไม่มีกิจกรรมร่วมกันด้านการพัฒนาเศรษฐกิจพบว่า ไม่มีผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมที่ทำให้เกษตรกรประหยัดค่าใช้จ่ายหรือทำผลผลิตให้ได้มากขึ้น มีการละเลยต่อความเป็นอยู่ของชุมชนด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม พบว่า ขาดการดูแล และเอาใจใส่ โดยเฉพาะฝุ่นละออง และการจัดการด้านขยะมูลฝอย ระบบระบายน้ำต่าง ๆ ทำให้เกิดมลพิษทางน้ำ ระบายน้ำไม่ทันท่วงที ทำให้มีน้ำขังและในชุมชนส่วน

^{๔๕} กัญจนพรพรรณ จุฬรมณี, การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการของหมู่บ้านศาลาเม็ง ตำบลท่าผา อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒.

ข้อเสนอแนะ ผู้บริหารเทศบาลควรมีการพัฒนารูปแบบโครงสร้างในการพัฒนา เพื่อให้มีความคลุมทั่วถึงทุกชุมชน และควรมีเครื่องมือในการพัฒนาที่ทันสมัย เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป^{๘๖}

ปณยา บุษบาตร ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การจัดกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ ของบริษัท จัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินนโยบายขององค์กรในเรื่องการวางแผนกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ต้องจัดลำดับความสำคัญและให้สอดคล้องกับชุมชนในแต่ละพื้นที่ และมีการนำกลยุทธ์การค้นหาคำความต้องการหลักทำให้ชุมชนเกิดความพึงพอใจสูงสุด สร้างเครือข่ายพันธมิตรกับกลุ่มสื่อมวลชนและผู้นำชุมชน และกลยุทธ์การเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในชุมชน มาใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อลดประเด็นความไม่เข้าใจในการดำเนินงานของ อีสท์ วอเตอร์ การจัดกิจกรรมเผยแพร่ข้อมูล ขยายความเข้าใจการดำเนินธุรกิจด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นนโยบายของฝ่ายสื่อสารองค์กร และในส่วนของคุณลักษณะการดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์ พบว่า การดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์ของกิจกรรมแต่ละโครงการ มีการดำเนินงานที่เป็นขั้นตอน รูปแบบและวิธีการที่มุ่งหวังจะสร้างความเข้าใจและถูกต้อง มีความรับผิดชอบ ใส่ใจและห่วงใยชุมชน ซึ่งเป็นอีกภาระหน้าที่สำคัญที่องค์กรจะต้องดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่องควบคู่ไปกับการให้ข้อมูลข่าวสาร และก่อให้เกิดเป็นความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนและอีสท์ วอเตอร์^{๘๗}

^{๘๖} พระมหานเรศ โฆสภิตติโก (ฤทธิเดช), การพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของเทศบาลตำบลศรีรัตนะ อำเภอสรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(รัฐประศาสนศาสตร์), บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

^{๘๗} ปณยา บุษบาตร, กลยุทธ์การจัดกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ ของบริษัท จัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด (มหาชน), การศึกษาค้นคว้าอิสระ สาขาวิชาการตลาด, บัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ๒๕๕๕.

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ(Strategies for community relations relations in the Buddhist way of life) ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็น การวิจัยแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กำหนดกรอบเนื้อหาการวิจัย ๓ ประเด็นหลัก คือ ๑) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ ๒) เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ ๓) เพื่อวิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ดเก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ทหุติย ภูมิ การสัมภาษณ์ (In-depth interviews) การเสวนากลุ่ม (Focus group) โดยมีขั้นตอนการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

๑) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เอกสารคำสอนในพระพุทธศาสนา หนังสือ รายงานการวิจัย และ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎียุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง หลักการและแนวทางปฏิบัติในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ดังนี้

(๑) ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย บทความ และเอกสารอื่นๆ โดยอาศัยหลักพุทธธรรม หลักการและแนวทางปฏิบัติ ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา แนวคิด ทฤษฎียุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ

(๒) ทำการศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรม หลักการและแนวทางปฏิบัติในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เพื่อบูรณาการเป็นแนวทางยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ

(๓) ทำการศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชน แนวคิดด้านยุทธศาสตร์และกระบวนการพัฒนาชุมชนในมิติต่างๆ

(๔) สรุปลผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงหลักพุทธธรรม หลักการและแนวทางปฏิบัติในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ที่สามารถนำมาเป็นหลักยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ

๒) การศึกษาในภาคสนาม (Field study) เพื่อให้ทราบถึงหลักพุทธธรรม หลักการและแนวทางปฏิบัติในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ และการสร้างเครือข่ายชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธที่ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

(๑) ทำการศึกษาและคัดเลือกพื้นที่ในการทำวิจัยโดยการคัดเลือกชุมชนบ้านโคกใหญ่ คำปลากั้ง ตำบลแวง อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด และชุมชนบ้านหนองบัว ตำบลช้างเผือก อำเภอสว่างรภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

(๒) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก

(๓) สรุปและนำเสนอผลการวิจัยที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ๑) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ ๒) เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ ๓) เพื่อวิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งนี้ เน้นการนำผลการวิจัยมาเผยแพร่ให้ผู้นำชุมชน ประชาชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับประเทศได้รับทราบ

(๔) สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๓.๒.กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ ประชาชน ผู้นำชุมชน นักวิชาการ รวมทั้งสิ้น ๓๒ รูป/คน ดังนี้ (รายชื่อผู้ให้ข้อมูลแสดงในภาคผนวก ข.)

๑) ประชาชนทั่วไป/แกนนำกลุ่มชุมชน จำนวน ๑๕ คน

๒) ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๕ คน

๓) ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรีเทศบาลแวง นายกเทศมนตรีเทศบาลช้างเผือก สมาชิกสภาเทศบาล จำนวน ๖ คน

๔) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนตามแผนพัฒนาชุมชน ได้แก่ ปลัดเทศบาล นักวิเคราะห์นโยบายและแผน นักพัฒนาชุมชน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๒ คน

๕) นักวิชาการ จำนวน ๒ คน

๖) พระสงฆ์ จำนวน ๒ รูป

๓.๓. เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ ในครั้งนี้ดำเนินการด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม ดังนี้

๓.๓.๑. ลักษณะเครื่องมือ

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ใช้เทคนิควิธีการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วยข้อคำถามตามประเด็นหลักของวัตถุประสงค์การวิจัย แบ่งเป็น ๔ ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับหลักยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ ตอนที่ ๓ เป็นคำถามเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ และ ตอนที่ ๔ เป็นคำถามเกี่ยวกับวิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก ก.)

๓.๓.๒. การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๓.๓.๒.๑. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎียุทธศาสตร์ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน ยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ แล้วนำมากำหนดนิยามศัพท์เฉพาะของการวิจัยครั้งนี้

๓.๓.๒.๒. เลือกประเด็นสำคัญจากนิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัยครั้งนี้มาเขียนร่างเป็นข้อคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์

๓.๓.๒.๓. นำชุดข้อคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์พร้อมด้วยวัตถุประสงค์การวิจัยและนิยามศัพท์เฉพาะของการวิจัยครั้งนี้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจพิจารณาความเที่ยงตรง ผู้เชี่ยวชาญ ๓ ท่าน ดังนี้

๑. ดร.พิภพ สินธุพงศ์ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนสุวรรณภูมิวิมลาลัย

๒. ดร.ลือภฤต เพชรบดี นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลสำโรงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

๓. ผศ.ดร.สุรพงษ์ แสงเรณู อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาวิทาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

๓.๓.๒.๔. ปรับปรุงข้อความตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญโดยปรับสำนวนการเขียนข้อความบางข้อ และเพิ่มข้อความให้ครอบคลุมเนื้อหาการวิจัยและประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย

๓.๓.๒.๕. นำชุดข้อความเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจอีกครั้งหนึ่งแล้วจัดพิมพ์ข้อความพร้อมด้วยและจัดทำแบบบันทึกการสัมภาษณ์ เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษายุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในครั้งนี้ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยดำเนินการ ดังนี้

๓.๔.๑. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องที่ปรากฏในพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย เอกสารที่แสดงให้เห็นถึงหลักธรรม คำสอน ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนา ดังนี้

๑) ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ

๒) วิเคราะห์ปัจจัยและยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ ในมิติต่างๆ

๓) สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยและกระบวนการยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ และ การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาชุมชน

๓.๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์

๑) นำหนังสือจากวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่งถึงผู้นำชุมชน และกลุ่มเป้าหมายเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๒) กำหนดนัดหมายวันเวลา และสถานที่ ที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ และขอหมายเลข โทรศัพท์ ไลน์ อีเมลล์หรือช่องทางอื่นเพื่อความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร

๓) คณะผู้วิจัยลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลตามวันเวลาที่นัดหมาย สถานที่สำหรับการสัมภาษณ์จัดตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลและปรับตามบริบทของแต่ละชุมชน โดยไม่เน้นความเป็นทางการ ได้แก่ นัดหมายที่บ้านของผู้ให้ข้อมูล/นัดหมายที่วัด/ ที่ทำการผู้นำชุมชน/ศาลาประชาคมของชุมชน

๔) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ เมื่อถึงวัน เวลานั้นนัดหมายและผู้ให้ข้อมูลพร้อมแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์โดยเรียงลำดับข้อความตามวัตถุประสงค์การวิจัยและเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้ตอบ

คำถามและแสดงความคิดเห็นได้เพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้องและประเด็นอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้

๕) ในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลยังไม่พร้อมที่จะให้ข้อมูลก็จะนัดหมายในคราวต่อไป หรือเมื่อสัมภาษณ์แล้วแต่ยังได้ข้อมูลไม่ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์การวิจัย คณะผู้วิจัยก็จะลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลซ้ำๆ อีก จนกว่าจะได้ข้อมูลครบตามวัตถุประสงค์และครอบคลุมเนื้อหาการวิจัย

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกต นำมาจัดหมวดหมู่ แล้วแปรความ ตีความ แล้วนำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) ในการอธิบายยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ๓ ข้อ ดังนี้

- ๑) ยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ
- ๒) กระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ
- ๓) วิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด” มีวัตถุประสงค์เพื่อการวิจัย ๑. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ ๒. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ ๓. เพื่อวิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งมีผลการศึกษาวิจัยดังนี้

๔.๑.ยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ

จากการศึกษายุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์ มีความหมายเชิงกว้างว่า วิธีการ เป้าหมาย ภารกิจของชุมชน การลงมือปฏิบัติ และกลยุทธ์ รูปแบบของการวางแผนในการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อพัฒนาตนเองไปสู่วัตถุประสงค์ใหม่ในอนาคตได้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับการกระจายอำนาจในการบริหารยุคปัจจุบัน การวางแผนเตรียมกระบวนการที่จะทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในอนาคต เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ด้วยวิธีการที่กำหนดไว้ จำเป็นต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากแนวคิดหรือวิธีการในการบริหารแบบเดิม ๆ ย่อมไม่สามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้เหมือนในอดีต ผู้บริหารในยุคโลกใหม่ จะต้องให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จากสาเหตุดังกล่าว ทำให้การศึกษาในด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์มีความสำคัญ ต่อผู้บริหารยุคใหม่^{๔๔}

แนวทางในการบรรลุจุดหมายของหน่วยงาน ดังนั้นจุดหมายจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการจัดทำยุทธศาสตร์ โดยผู้จัดทำจำเป็นต้องกำหนด จุดหมายของหน่วยงานให้ชัดเจน เพื่อให้ยุทธศาสตร์ที่ได้ออกมานั้นตรงตามความต้องการ และดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้องโดยมีขั้นตอนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ภารกิจหน้าที่ที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่ปฏิบัติงานให้เป็นไปตามภารกิจหน้าที่ตามที่ได้กำหนดไว้ เฉพาะตำแหน่งนั้น ๆ และบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ นำความรู้ ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม อย่างมีศาสตร์

^{๔๔} พักตร์ผจง วัฒนสินทร์และพสุ เตชะรินทร์, การจัดการเชิงกลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ

และศิลป์ในบทบาทหน้าที่นั้น ๆ มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำรวมถึงการติดต่อสื่อสารกันด้วย ชุมชนควรมีลักษณะ ๔ ประการ

๑. มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน
๒. มีความเอื้ออาทรต่อกัน
๓. มีการกระทำร่วมกัน
๔. มีการเรียนรู้ในการกระทำร่วมกัน^{๘๙}

ภายใต้กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและยุทธศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น บัณฑิต อ่อนคำ และวิริยา น้อยวงศ์ยางค์ ได้พยายามศึกษาเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการจัดการกับปัญหาและการพัฒนา ได้พบว่า องค์กรประกอบที่สำคัญของกระบวนการพัฒนาโดยเน้นชุมชน^{๙๐} ดังนี้ได้แก่

- ๑) ภูมิปัญญาและความรู้สืบสานและประยุกต์ให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก
- ๒) องค์กรชุมชนและกลุ่มผู้นำที่มีคุณธรรมและภูมิปัญญา รวมถึงการจัดตั้งกลุ่มและจัดระเบียบให้ชุมชน
- ๓) เวทีการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงและการบุกรุกจากภายนอก

งานชุมชนสัมพันธ์ (community relations) คือ การทำงานบำรุงชุมชนให้ชุมชนอยู่ดีมีสุขด้วยองค์กรของเรา และที่สำคัญคือ อย่าไปทำลายสิ่งแวดล้อมของชุมชน อย่าไปสร้างอันตรายให้กับชุมชน อย่าไปทำลายรูปแบบการดำเนินชีวิตของเขา และถ้าหากองค์กรทำอะไร ที่เป็นปัญหาของชุมชน ไม่ควรใช้คำว่า “ทดแทน” ถ้าต้องรื้อศาลของเขาก็ต้องสร้างศาลใหม่ทดแทนถ้าไปซื้อที่ดินเขามาสร้างโรงงาน ทำให้ชาวนาตงงานมากมายเราก็จ้างเขามาทำงาน ในโรงงานของเราเป็นการทดแทน หรือองค์กรไปไล่ที่อยู่ของชุมชน ก็ต้องหาที่อยู่ใหม่ให้เขา หาอาชีพให้โดยอาจจะแจกพืชผักเพื่อให้เขาสามารถเลี้ยงชีพได้หรือหาอาชีพทดแทนให้ถ้าเขามีพืชผักออกมามากแล้วขายไม่ได้เราก็ตั้งสหกรณ์ให้ เป็นต้น^{๙๑}

^{๘๙} ประเวศ วะสี, *บนเส้นทางใหม่การส่งเสริมสุขภาพวิถีชีวิตและสังคม*, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๑, หน้า ๒๓.

^{๙๐} บัณฑิต อ่อนคำ และวิริยา น้อยวงศ์, *ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชนบท: ประสบการณ์ของประเทศไทย*, (กรุงเทพมหานคร: สาขาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๓๔.

^{๙๑} เสรี วงษ์มณฑา, *การประชาสัมพันธ์ : ทฤษฎีเชิงปฏิบัติ*, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์, ๒๕๔๒, หน้า ๘๓.

ดังนั้นสรุปได้ว่า ชุมชนสัมพันธ์นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ความรักใคร่ ความศรัทธาเชื่อถือขึ้นในจิตใจของชุมชน เกิดภาพลักษณ์ที่ดีขององค์การธุรกิจในสายตาของชุมชน อันจะนำมาซึ่งแรงสนับสนุนและความร่วมมืออันดีซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินภารกิจขององค์กรเป็นไปอย่างราบรื่น อันเป็นปัจจัยสำคัญนำไปสู่ความสำเร็จในที่สุด ดังนี้

๔.๑.๑.วิธีการ

ในการดำเนินการวิธีการยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดร้อยเอ็ด คือ การดำเนินการทางด้านชุมชนสัมพันธ์ จะเน้นการดำเนินการสื่อสารและสร้างความร่วมมือไปยังกับชุมชนด้วยการออกแบบ เครื่องมือ กิจกรรม เนื้อหาที่เหมาะสม เพื่อก่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกับองค์กร โดยกระบวนการหรือวิธีการในการดำเนินการด้านชุมชนสัมพันธ์ ดังนี้

ทุกคนจะต้องมีความสามัคคีของคนในชุมชน การมีน้ำใจช่วยเหลือกัน การจัดกิจกรรมหรือแสวงหาความร่วมมือจากชุมชนจึงเป็นเรื่องไม่ยากนักสำหรับชุมชนนี้ สามารถการจัดกิจกรรมที่เป็นประจำสม่ำเสมอ เช่น การประชุมชุมชนประจำเดือน การจัดงานบุญ ประเพณีประจำปี การจัดตั้งกลุ่มจิตอาสาเพื่อพัฒนาชุมชน^{๙๒} ในการจัดการโครงการหรือกิจกรรมใดๆ กระบวนการในการวิเคราะห์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีผลต่อความสำเร็จของกิจกรรมในชุมชน เป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้เราสามารถบ่งชี้ และประเมินความพร้อมของสมาชิก เพื่อคัดสรรเข้าร่วมกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ หรือโครงการพัฒนาต่างๆ และสามารถมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๙๓} รูปแบบการดำเนินกิจกรรม ควรเป็นไปอย่างไม่เป็นทางการ เน้นการกระตุ้น สร้างแรงจูงใจ และเสียสละต่อประโยชน์ส่วนรวมแต่จำเป็นต้องมีแผนงาน และการจัดการอย่างมีระบบ และควรกำหนดระยะเวลาของโครงการหรือกิจกรรมให้แน่นอน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนจัดการและวางแผนได้ และเป็นช่วงเวลาที่ไม่ว่างต่อวิถีชุมชน^{๙๔}

สรุปได้ว่า วิธีการยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดร้อยเอ็ด คือ สร้างการมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ค้นหาศักยภาพภายในชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการ ดึงศักยภาพขององค์กรภายนอกเข้ามาเสริมสร้างความเข้มแข็ง หนุนช่วยในกระบวนการทำงานของชุมชน

^{๙๒} สัมภาษณ์ นายสมบุรณ์ บุตรบุญชู, นายกองกิจการบริหารส่วนตำบลข้างเผือก, อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๙๓} สัมภาษณ์ นางสาววิรัชยาภพ ทองจันทร์, บ้านเลขที่ ๔ หมู่ ๑ ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๙๔} สัมภาษณ์ นางนัญชิตา ไชยเสนา, ปลัดเทศบาลตำบลโพธิ์ทอง, อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเอง ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพ และมีธรรมาภิบาล เสริมสร้างองค์กรให้มีสมรรถนะสูง

๔.๑.๒.เป้าหมาย

การมีส่วนร่วมของชุมชนสัมพันธ์เพื่อให้ทุกคนในชุมชนสามารถแสดงออกทางความคิดอย่างสร้างสรรค์ เพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง สนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ ส่งเสริมให้ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นพลังร่วมในการพัฒนาสังคม พัฒนามาตรฐานระบบการคุ้มครองผู้บริโภค^{๙๕} เพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภค ส่งเสริมบทบาทสตรีในระดับการบริหาร และการตัดสินใจทั้งในชุมชนและระดับท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน^{๙๖} โดยสร้างค่านิยมใหม่ที่ยอมรับร่วมกันบนฐานของความไว้วางใจและเกื้อกูลกัน ในสังคม ส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองที่มีธรรมาภิบาลนำไปสู่การเป็นประชาธิปไตยที่ถูกต้องและเหมาะสม เสริมสร้างระบบบริหารราชการให้เข้มแข็งมีประสิทธิภาพ มีระบบถ่วงดุลอำนาจการตรวจสอบที่เข้มงวด และรอบด้าน^{๙๗} พัฒนาชุมชนในท้องถิ่นให้มีคุณภาพสูง มีคุณธรรม จริยธรรมทางอาชีพ และมีความรับผิดชอบ สร้างความเท่าเทียมในกระบวนการยุติธรรมและเพิ่มช่องทางในการรับข้อร้องเรียนและให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้เสียหายและผู้ได้รับผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสนับสนุนการใช้สื่อเพื่อสังคมทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่น และสังคมออนไลน์ให้เป็นพลังหนุนเสริมการพัฒนา^{๙๘} เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และพัฒนาบทบาทของสถาบันหลักทางสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาคน สร้างค่านิยมให้คนไทยภูมิใจในวัฒนธรรมไทย และยอมรับความแตกต่างของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ลดปัญหาความขัดแย้งทางความคิดและสร้างความเป็นเอกภาพในสังคม^{๙๙} สร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวัฒนธรรมร่วมกับประชาคมโลก โดยเฉพาะประชาคมอาเซียนให้เกิดการไหลเวียนทางวัฒนธรรมในรูปแบบ

^{๙๕} สัมภาษณ์ นายชาย สาหิณกอง, บ้านเลขที่ ๗๘ หมู่ ๘ ตำบลหนองพอก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๙๖} สัมภาษณ์ นางจิราพร เกษมทรัพย์, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลเหนือเมือง, อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๙๗} สัมภาษณ์ นายพัน มาโยธา, บ้านเลขที่ ๕๗ หมู่ ๑๐ ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๙๘} สัมภาษณ์ นายบุญธรรม อุทะสี, บ้านเลขที่ ๑๗๐ หมู่ ๙ ตำบลหนองพอก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๙๙} สัมภาษณ์ นางฐิตาภา เข้มขนาม, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลข้างเผือก, อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร^{๑๐๐}

สรุปได้ว่า เป้าหมายยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์ เป็นการเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง มีพลังร่วมกันในการพัฒนาสังคมชุมชน ให้มีคุณภาพสูง มีคุณธรรม จริยธรรมทางอาชีพ และมีความรับผิดชอบ ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ลดปัญหาความขัดแย้งทางความคิดและสร้างความเป็นเอกภาพในสังคมชุมชน

๔.๑.๓.ภารกิจของชุมชน

เป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการร่วมคิดร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมสร้างร่วมจัดทำ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในเขตพื้นที่ให้มีส่วนร่วมใน การพัฒนาท้องถิ่นในทุกด้านจะสมบูรณ์ได้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชนในพื้นที่เกิดความตระหนักร่วมกันแก้ไขปัญหาและความเข้าใจในแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ยังได้เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกกลุ่มทุกวัยของ ประชากร นอกจากนั้นยังได้เน้นการส่งเสริมและสนับสนุนให้การศึกษาเด็กก่อนวัยเรียน และพัฒนาเยาวชน ให้พร้อมที่จะเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพโดยยึดแผนแนวทางในการจัดระเบียบการศึกษา ส่วนด้านพัฒนา อาชีพนั้น จะเน้นพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในท้องถิ่น และยังจัดตั้งเศรษฐกิจแบบพอเพียงโดย ส่วนรวมได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยคำนึงถึงความต้องการของประชาชนในเขตพื้นที่ จะต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาตำบล นโยบายของรัฐบาล และนโยบายของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นสำคัญทั้ง ภารกิจหลักและภารกิจรอง

สรุปได้ว่าภารกิจของการสร้างชุมชนสัมพันธ์ คือ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการร่วมคิดร่วมแก้ไขปัญหา ยังได้เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกกลุ่มทุกวัยของประชากร พัฒนา เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในท้องถิ่น และยังจัดตั้งเศรษฐกิจแบบพอเพียงโดยส่วนรวมได้เป็นอย่างดีมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๔.๑.๔.การลงมือปฏิบัติ

ในการลงมือปฏิบัติสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนส่วนมากมักเป็นกิจกรรมที่ใช้จิตอาสา และเป็นความสัมพันธ์เชิงระนาบ ไม่มีใครมีอำนาจบังคับโดยหน้าที่ ที่จะกระตุ้น โน้มน้าว จูงใจ สมาชิกและผู้มี

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ นายสุริยา ชินคำ, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหนองพอก, อำเภอหนองพอก จังหวัด ร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

ส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการตามแผนจนบรรลุเป้าหมาย^{๑๐๑} ทั้งนี้รูปแบบการดำเนินกิจกรรม ควรเป็นไปอย่างไม่เป็นทางการ เน้นการกระตุ้น สร้างแรงจูงใจ และเสียสละต่อประโยชน์ส่วนรวมแต่จำเป็นต้องมีแผนงาน และการจัดการอย่างมีระบบ และควรกำหนดระยะเวลาของโครงการหรือกิจกรรมให้แน่นอน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนจัดการและวางแผนได้ และเป็นช่วงเวลาที่ไม่ว่างเว้น กิจกรรมต้องจัดเวลาที่สมาชิกส่วนใหญ่สะดวกที่สำคัญคือ มีการสื่อสารสม่ำเสมอ ในรูปแบบที่เหมาะสม ผู้นำชุมชนดำเนินการพัฒนาตนเองตามแผนการพัฒนาตนเองที่จัดทำไว้^{๑๐๒} โดยหาความรู้และลงมือทำมีทีมพี่เลี้ยงคอยส่งเสริมสนับสนุนให้คำปรึกษาแนะนำ ซึ่งผู้นำชุมชนสามารถที่จะพัฒนาตนเอง ฝึกทักษะ เพิ่มความรู้ได้ด้วยการเข้ารับการฝึกอบรม เข้าร่วมการประชุมสัมมนา เวทีประชาคม ที่มีการจัดดำเนินการขึ้นโดยหน่วยงานต่างๆ^{๑๐๓} เมื่อผู้นำชุมชนได้เริ่มลงมือปฏิบัติตามแผนการพัฒนาตนเองที่จัดทำไว้แล้ว ทีมพี่เลี้ยงควรชี้แนะให้ผู้นำชุมชนมีสมุดจดไว้และเขียนเป็นเอกสารรายงานผลในการพัฒนาตนเองเป็นระยะๆ อย่าปล่อยให้ใช้วิธีจำ สามารถบริหารจัดการตนเองได้เป็นอย่างดีเกิดประสิทธิผล สร้างกลุ่มองค์กรชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน และชุมชนที่เข้มแข็งพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน^{๑๐๔}

สรุปได้ว่า การลงมือปฏิบัติการสร้างชุมชนสัมพันธ์ คือ การกระตุ้น โน้มน้าว จูงใจ สมาชิกและผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการตามแผนจนบรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้รูปแบบการดำเนินกิจกรรม และเสียสละต่อประโยชน์ส่วนรวมแต่จำเป็นต้องมีแผนงาน และการจัดการอย่างมีระบบ และควรกำหนดระยะเวลาของโครงการหรือกิจกรรมให้แน่นอน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนจัดการและวางแผนได้ และเป็นช่วงเวลาที่ไม่ว่างเว้นวิธีชุมชน

๔.๑.๕. กลยุทธ์

กลยุทธ์การพัฒนาชุมชนสัมพันธ์ เป็นการบริหารจัดการชุมชนที่มีกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาทั้งองคาพยพ อันมีองค์ประกอบ ทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น ภาคเอกชน และประชาสังคม โดยท้องถิ่น เป็นองค์กรหลัก และประชาสังคมเป็นผู้รับประโยชน์ที่สุขสมบูรณ์ จึงเป็นภาระหน้าที่ของคนทุกคนที่จะต้อง

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ นายพงษ์พันธ์ วงศ์อำมาตย์, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเหนือเมือง, อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ นายไชยยง นพคุณ, นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลโพธิ์ทอง, อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ พ่อสุนทร สิงห์พัน, บ้านเลขที่ ๙๗ หมู่ที่ ๘ ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ นายมงคล เทียมมูลเหล็ก, บ้านเลขที่ ๙ หมู่ที่ ๘ ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๓ กันยายน พ.ศ.๒๕๖๒.

ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์สุขร่วมกัน^{๑๐๕} จึงเป็นกระบวนการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนท้องถิ่นในทางที่ดีขึ้น เจริญรุ่งเรืองขึ้น ในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสามารถจัดการกับภาวะการณของกระแสโลกาภิวัตน์เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ พัฒนาศักยภาพของประชาชนในชุมชนอย่างเต็มที่ ทั้งด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม สาธารณสุข และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อให้ชุมชน ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เพื่อให้เท่าทันกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม รวมทั้งได้รับการช่วยเหลือคุ้มครอง และได้รับการบริการอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม^{๑๐๖} ได้มีการสนับสนุนส่งเสริมสร้างจิตสำนึกในชุมชน ให้รักที่อยู่อาศัย ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้มีการจัดกิจกรรมในงานด้านพระพุทธศาสนาเพื่อให้ประชาชนในได้เข้าวัดฟังธรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา วันมาฆบูชาวันอาสาฬหบูชา เป็นการอบรมเพื่อพัฒนาทางด้านจิตใจของประชาชน ก็เพื่อเป็นการพัฒนาที่ทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระดับชุมชน^{๑๐๗} เพื่อให้เศรษฐกิจระดับชุมชนให้เข้มแข็งโดยยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและประสานความร่วมมือทุกฝ่าย คือ ผู้นำชุมชน ประชาชน และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อเป็นการเสริมสร้างการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน ผลักดันให้มีกระบวนการสร้างรายได้ให้กับประชาชนทุกระดับโดยจะส่งเสริมแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตามศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างรายได้ ในระดับครอบครัว และส่งเสริมการรวมตัว เพื่อดำเนินการเศรษฐกิจระดับชุมชนให้มีการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชนในท้องถิ่น โดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้^{๑๐๘}

สรุปได้ว่า กลยุทธ์การพัฒนาชุมชนสัมพันธ์ คือ การพัฒนาศักยภาพของประชาชนในชุมชนอย่างเต็มที่ ทั้งด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม สาธารณสุข และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อให้ชุมชน ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อให้เท่าทันกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม รวมทั้งได้รับการช่วยเหลือคุ้มครองและได้รับการบริการอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ได้มีการสนับสนุนส่งเสริมสร้างจิตสำนึกในชุมชน ให้รักที่อยู่อาศัย ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ นางสาวทิวาพร ไชยทะเล, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก, อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ นางขวัญจิรา แสนสิงห์, บ้านเลขที่ ๓๔ หมู่ที่ ๘ ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ นางสาววาสนา ฉวีโรจน์, บ้านเลขที่ ๓๐ หมู่ที่ ๘ ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ นายสมบุรณ์ บุตรบุญชู, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลช้างเผือก, อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

จากการศึกษา ยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ พอสรุปได้ว่า การสร้างชุมชนสัมพันธ์นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ความรักใคร่ ความศรัทธาเชื่อถือขึ้นในจิตใจของชุมชน เกิดภาพลักษณ์ที่ดีขององค์การธุรกิจในสายตาของชุมชน ค้นหาศักยภาพภายในชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการ ดึงศักยภาพขององค์กรภายนอกเข้ามาเสริมสร้างความเข้มแข็ง ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ลดปัญหาความขัดแย้งทางความคิดและสร้างความเป็นเอกภาพในสังคมชุมชน พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในท้องถิ่น และยังจัดตั้งเศรษฐกิจแบบพอเพียงโดยส่วนรวมได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งนี้รูปแบบการดำเนินกิจกรรม และเสียสละต่อประโยชน์ส่วนรวมแต่จำเป็นต้องมีแผนงาน และการจัดการอย่างมีระบบ และควรกำหนดระยะเวลาของโครงการหรือกิจกรรมให้แน่นอน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนจัดการและวางแผนได้ และเป็นช่วงเวลาที่ไม่ขัดต่อวิถีชุมชน ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อให้เท่าทันกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม รวมทั้งได้รับการช่วยเหลือคุ้มครองและได้รับการบริการอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม

๔.๒.กระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ

กระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ ผลการศึกษาพบว่า เป็นทิศทางหรือแนวทางปฏิบัติตามพันธกิจและภารกิจ (Mission) ให้สัมฤทธิ์ผลตามวิสัยทัศน์ (Vision) และเป้าประสงค์ขององค์การ (Corporate Goal) แผนยุทธศาสตร์ที่ตื้นนั้น จะต้องถูกกำหนดขึ้นตามวิสัยทัศน์ขององค์การ อันเป็นผลผลิตทางความคิดร่วมกันของสมาชิกในองค์การที่ได้ทำงานร่วมกันหรือจะทำงานร่วมกัน โดยวิสัยทัศน์นี้เป็นความเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นจุดหมายปลายทางที่องค์การประสงค์จะไปให้ถึง และวิสัยทัศน์นี้มีการแปลงออกมาเป็นวัตถุประสงค์ (Objective) ที่เป็นรูปธรรม และสามารถวัดได้ แนวทางในการบรรลุจุดหมายของหน่วยงาน ดังนั้นจุดหมายจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการจัดทำยุทธศาสตร์ จำเป็นต้องกำหนดจุดหมายของชุมชนให้ชัดเจน เพื่อให้ยุทธศาสตร์ที่ได้ออกมานั้นตรงตามความต้องการ และดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้องโดยมีขั้นตอนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ดังนี้

๔.๒.๑.การกำหนดวิสัยทัศน์

การกำหนดวิสัยทัศน์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ คือ ทิศทางของชุมชน หรือสิ่งที่เราต้องการให้ชุมชนเป็นไปตามที่ทุกคนในชุมชนต้องการร่วมกัน โดยการจัดทำวิสัยทัศน์ของชุมชน จากนั้นจึงนำพันธกิจทั้งหมด มาพิจารณาในภาพรวมว่าชุมชนจะต้องดำเนินการในเรื่องใดบ้าง และเพื่อให้ชุมชนสามารถบรรลุพันธกิจได้ครบถ้วนทุกข้อของชุมชนต้องมีความเป็นเลิศในด้านใด หรือควรมุ่งเน้น ไปในทิศทางใด ดังนี้

ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของชุมชนต้องมองที่ โครงสร้างพื้นฐานดี มีการศึกษาก้าวหน้า เสริมสร้างสุขภาพอนามัยที่ดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม^{๑๐๙} ในการกำหนด ทิศทางของชุมชนควรจะคำนึงถึงว่าจะต้องให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ อยู่คู่วัฒนธรรม รู้เท่าทัน โลก มุ่งสู่การพัฒนา เสริมสร้างคุณภาพชีวิต^{๑๑๐} ในการกำหนดวิสัยทัศน์ชุมชนจะมองและมีจุดหมายที่จะมุ่ง สร้างโพธิ์ทองเมืองน่าอยู่ คู่สังคมเกษตรที่ดี เศรษฐกิจก้าวหน้า พัฒนาการศึกษ เป็นชุมชนเข้มแข็ง ส่งเสริมสิ่งแวดล้อม พร้อมภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ใช้ข้อมูลจากสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ ที่มาจากสภาพ ปัญหา และความต้องการของประชาชน ประกอบด้วย นำนโยบายของรัฐ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแผนพัฒนา อำเภอบุรณการเป็นแนวทางในการพัฒนาเทศบาล เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และสามารถปรับตัวได้ ในโลกแห่งการแข่งขันยุคโลกาภิวัตน์^{๑๑๑} ในการมีส่วนร่วมการสร้างชุมชนสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในชุมชนการ กำหนดวิสัยทัศน์ที่นี้จะมองไปในเรื่องของคมนาคมสะดวก เศรษฐกิจดี ประชาชนมีส่วนร่วม ความรู้ทันสมัย มีน้ำใจเพื่อการเกษตร สังคมเอื้ออาทร สนองนโยบายรัฐ^{๑๑๒}

สรุปได้ว่า การกำหนดวิสัยทัศน์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ คือ ทิศทางของชุมชน หรือ สิ่งที่เราต้องการให้ชุมชนเป็นไปตามที่ทุกคนในชุมชนต้องการร่วมกัน โดยการจัดทำวิสัยทัศน์ของชุมชน จุดหมายที่จะมุ่งสร้างเมืองน่าอยู่ คู่สังคมเกษตรที่ดี เศรษฐกิจก้าวหน้า พัฒนาการศึกษ เป็นชุมชนเข้มแข็ง ส่งเสริมสิ่งแวดล้อม พร้อมภูมิปัญญาท้องถิ่น

๔.๒.๒.การกำหนดภารกิจ

การกำหนดภารกิจปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ คือ จัดให้มีและบำรุงรักษาทางสาธารณะ ชุมชน และสาธารณูปโภคพื้นฐานสำหรับประชาชน ส่งเสริมการประกอบอาชีพ ฝึกอาชีพ และเพิ่ม

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ นางสาววิรัชยาภพ ทองจันทร์, บ้านเลขที่ ๔ หมู่ ๑ ตำบลโพธิ์ทอง อำเภโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ นางนัญชิตา ไชยเสนา, ปลัดเทศบาลตำบลโพธิ์ทอง, อำเภโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ นายชาย สาหิณกอง, บ้านเลขที่ ๗๘ หมู่ ๘ ตำบลหนองพอก อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ นางจิราพร เกษมทรัพย์, นายองค์การบริหารส่วนตำบลเหนือเมือง, อำเภเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ.๑๕๖๒.

ศักยภาพในการสร้างรายได้และพัฒนาฝีมือแรงงาน^{๑๑๓} พัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการให้สามารถดำเนินงานเพื่อสนองความต้องการของประชาชน ส่งเสริมการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการศึกษา อนุรักษ์ประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ส่งเสริมและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน^{๑๑๔} ส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพพลานามัยที่แข็งแรงสมบูรณ์ มีคุณภาพชีวิตที่ดีถ้วนหน้า จัดให้มีและบำรุงรักษา พัฒนาแหล่งน้ำ และการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมสนับสนุน ให้การสงเคราะห์คนชรา คนพิการ คนยากจน ผู้ด้อยโอกาส และผู้ติดโรคร้ายแรง ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด^{๑๑๕} เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการศึกษาของประชาชนให้มีคุณภาพอย่างครอบคลุม สนับสนุนและส่งเสริมการเศรษฐกิจชุมชนในการประกอบอาชีพของประชาชน จัดให้มีบริการสาธารณะ โครงสร้างพื้นฐาน ที่มีความจำเป็นและให้ความน่าอยู่ ส่งเสริมการพัฒนาสังคม ชุมชน วัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สำคัญ การกำจัดขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พัฒนาการบริหารจัดการภาครัฐที่ดี และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนตามหลักธรรมาภิบาล^{๑๑๖}

สรุปได้ว่า การกำหนดภารกิจปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ คือ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการศึกษาของประชาชนให้มีคุณภาพอย่างครอบคลุม สนับสนุนและส่งเสริมการเศรษฐกิจชุมชนในการประกอบอาชีพของประชาชน จัดให้มีบริการสาธารณะ โครงสร้างพื้นฐาน ที่มีความจำเป็นและให้ความน่าอยู่ ส่งเสริมการพัฒนาสังคม ชุมชน วัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สำคัญ

๔.๒.๓.การกำหนดเป้าประสงค์

ในการกำหนดเป้าประสงค์ในการสร้างชุมชนสัมพันธ์ คือ จะต้องให้ประชาชนมีการบริโภค การคมนาคมมีความสะดวก รวดเร็ว ส่งเสริมการปลูกต้นไม้ ปรับปรุงภูมิทัศน์ ปลูกฝังให้เยาวชน ประชาชน รักการปลูกต้นไม้ สิ่งแวดล้อมใสสะอาด ปราศจากมลพิษ เป็นตำบลน่าอยู่ ส่งเสริม สนับสนุน การใช้เกษตร

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ นายพัน มาโยธา, บ้านเลขที่ ๕๗ หมู่ ๑๐ ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ นายบุญธรรม อุทะสี, บ้านเลขที่ ๑๗๐ หมู่ ๙ ตำบลหนองพอก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ นางฐิตาภา เข้มขนาม, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลช้างเผือก, อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ นายสุรียา ชินคำ, นายองค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก, อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

อินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ การปลูกพืชปลอดสารพิษ ประชาชนมีอาชีพและรายได้เพียงพอ^{๑๑๗} ส่งเสริมการออมทรัพย์ สร้างเศรษฐกิจพอเพียง ลดรายจ่ายในครอบครัว การบริการด้านสุขภาพของประชาชน ผู้สูงอายุ คนพิการ เป็นไปอย่างทั่วถึงช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยของประชาชนเพิ่มขึ้น ส่งเสริมการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก้าวทันเทคโนโลยี^{๑๑๘} ประชาชนเข้าใจบทบาทหน้าที่และมีส่วนร่วมในการบริหารงานส่งเสริมด้านการศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารงานของชุมชนเป็นไปอย่างถูกต้องรวดเร็วมีประสิทธิภาพโปร่งใสตรวจสอบได้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบมีจิตสำนึกในการรักษาและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ^{๑๑๙}

สรุปได้ว่า การกำหนดเป้าประสงค์ในการสร้างชุมชนสัมพันธ์ คือ ประชาชนมีอาชีพและรายได้เพียงพอ ส่งเสริมการออมทรัพย์ สร้างเศรษฐกิจพอเพียง ลดรายจ่ายในครอบครัว การบริการด้านสุขภาพของประชาชน ผู้สูงอายุ คนพิการ เป็นไปอย่างทั่วถึงช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยของประชาชนเพิ่มขึ้น ส่งเสริมการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก้าวทันเทคโนโลยี ประชาชนเข้าใจบทบาทหน้าที่และมีส่วนร่วมในการบริหารงานส่งเสริมด้านการศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น

๔.๒.๔. กำหนดยุทธวิธีหรือแผนงานในการปฏิบัติ

การกำหนดยุทธวิธีหรือแผนงานในการปฏิบัติสร้างชุมชนสัมพันธ์ จุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของชุมชนที่จะดำเนินการในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนานี้ได้กำหนดให้สอดคล้องกับพันธกิจหรือภารกิจหลักที่กล่าวมาแล้ว ประชาชนในเขตชุมชนตำบลมีการคมนาคมขนส่งที่สะดวกรวดเร็วปลอดภัยและได้มาตรฐานประชาชนมีระบบสาธารณสุขปฐมภูมิและสาธารณสุขการที่มีประสิทธิภาพได้มาตรฐานและเพียงพอ^{๑๒๐} พัฒนางานสาธารณสุขให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดีแข็งแรงทั้งกายและจิต สร้างสังคมแห่งความเอื้ออาทรช่วยเหลือแบ่งปันและอบอุ่น ชุมชนมีความเข้มแข็งเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ส่งเสริมการศึกษาในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ^{๑๒๑} ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข มีความสงบ เป็นระเบียบ

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ นายพงษ์พันธ์ วงศ์อำมาตย์, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเหนือเมือง, อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ นายไชยยง นพคุณ, นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลโพธิ์ทอง, อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ พ่อสุนทร สิงห์พันธ์, บ้านเลขที่ ๙๗ หมู่ที่ ๘ ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ นายมงคล เทียมมูลเหล็ก, บ้านเลขที่ ๙ หมู่ที่ ๘ ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๓ กันยายน พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ นางสาวทิวาพร ไชยทะ, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก, อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

เรียบง่ายและมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นดำรงอยู่คู่ท้องถิ่น และเป็นที่รู้จักแพร่หลายต่อสาธารณชน^{๑๒๒} เศรษฐกิจชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลมีความเข้มแข็งประชาชนมีคุณภาพ ชีวิตที่ดี มีอาชีพและรายได้ที่พอเพียงต่อการดำรงชีวิต ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และสิ่งแวดล้อมที่ดีอยู่คู่กับชุมชนตลอดไป ประชาชนได้รับการบริการที่มีประสิทธิภาพรวดเร็วและเท่าเทียมกันภายใต้แนวทางการบริหารจัดการที่ดี การเมืองการบริหารจัดการของท้องถิ่นมีประสิทธิภาพโปร่งใสโดยประชาชนมีส่วนร่วมตามวิถีแห่งประชาธิปไตย^{๑๒๓}

สรุปได้ว่า การกำหนดยุทธวิธีหรือแผนงานในการปฏิบัติสร้างชุมชนสัมพันธ์ คือ จุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของชุมชนที่จะดำเนินการในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนานี้ได้กำหนดให้สอดคล้องกับพันธกิจหรือ ภารกิจหลักที่กล่าวมาแล้ว ประชาชนในเขตชุมชนตำบลมีการคมนาคมขนส่งที่สะดวกรวดเร็ว ปลอดภัยและได้มาตรฐานประชาชนมีระบบสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการที่มีประสิทธิภาพได้มาตรฐาน และเพียงพอ พัฒนางานสาธารณสุขให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดีแข็งแรงทั้งกายและจิต ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และสิ่งแวดล้อมที่ดีอยู่คู่กับชุมชนตลอดไป ประชาชนได้รับการบริการที่มีประสิทธิภาพรวดเร็วและเท่าเทียมกันภายใต้แนวทางการบริหารจัดการที่ดี

๔.๒.๕.การกำหนดยุทธศาสตร์

การกำหนดยุทธศาสตร์สร้างชุมชนสัมพันธ์ คือ การคิดตั้งเป้าหมายไว้ล่วงหน้าอย่างมีเหตุผล และ บริหารหน่วยหรือองค์การไปสู่เป้าหมายนั้น ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่และภายในระยะเวลาที่กำหนด การวางยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ให้ชุมชนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกชุมชนที่ปรับเปลี่ยนเร็วคาดการณ์ได้ยากและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น โดยเร่งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยง และเสริมรากฐานประเทศด้านต่าง ๆ ให้เข้มแข็งควบคู่ไปกับการพัฒนาคนและสังคมท้องถิ่นให้มีคุณภาพ มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและชุมชนอย่างเป็นธรรม รวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้และความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมต่อชุมชนที่ดี ดังนี้

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ นางขวัญจิรา แสนสิงห์, บ้านเลขที่ ๓๔ หมู่ที่ ๘ ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ นางสาววาสนา ฉวีโรจน์, บ้านเลขที่ ๓๐ หมู่ที่ ๘ ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๒.

๑. ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ประชาชนมีการคมนาคมขนส่งที่สะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย ได้มาตรฐาน และครอบคลุม เชื่อมโยง เป็นโครงข่ายทุกพื้นที่ ประชาชนได้รับการสาธารณสุขโรค และสาธารณสุขการ ที่จำเป็นอย่างเพียงพอ ทัวถึง และได้มาตรฐาน มีน้ำสำหรับการอุปโภค บริโภค และน้ำเพื่อการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ที่เพียงพอและทั่วถึง จัดให้มีและปรับปรุงเส้นทางคมนาคมที่สะดวกทุกหมู่บ้านจัดให้มีการก่อสร้าง ปรับปรุง และบำรุงรักษา บริการสาธารณสุขโรค สาธารณูปการ สะพาน ท่อระบายน้ำ ภายในหมู่บ้าน

แนวทางการพัฒนา ก่อสร้าง ปรับปรุง และบำรุงรักษา ถนน สะพาน ทางเท้า ทางระบายน้ำ และพัฒนาระบบการวางผังเมืองพัฒนาระบบไฟฟ้าและระบบประปาพัฒนาระบบชลประทาน และพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ ผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาลให้ความสนใจที่จะแก้ไขปัญหาของประชาชน

๒. ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต

วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกคนอย่างถ้วนหน้าและเท่าเทียมกัน สร้างสรรค์ชุมชนให้น่าอยู่ ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดี ปลอดภัยจากอบายมุข และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สูญหาย พร้อมทั้งได้รับการสืบสานและพัฒนาตามยุคสมัยอย่างเหมาะสม ประชาชนทุกหมู่บ้านมีโอกาสได้รับการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน เด็ก สตรี คนชรา ผู้ด้อยโอกาสทุกกลุ่ม ได้รับสวัสดิการการสงเคราะห์ทุกคน ทุกหมู่บ้านมีสุขภาพอนามัยที่ดีไม่มีโรคติดต่อระบาด สถาบันครอบครัวและสังคมมีความเข้มแข็ง ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

แนวทางการพัฒนา ส่งเสริมสนับสนุนและเพิ่มโอกาสในการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ สนับสนุนการจัดสวัสดิการสังคม สำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ส่งเสริมสนับสนุนงานสาธารณสุข และเสริมสร้างสุขภาพอนามัยการออกกำลังกาย กีฬา และนันทนาการ อนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม สืบสานจารีตประเพณี และภูมิปัญญา ท้องถิ่น การจัดระเบียบชุมชน เสริมสร้างมาตรการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยรักษาความสงบเรียบร้อย และสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

๓. ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ

วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีอาชีพ และรายได้ที่มั่นคง ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดระบบเศรษฐกิจพอเพียง และเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งด้วยเกษตรอินทรีย์ชีวภาพ ประชาชนมีอาชีพและมีรายได้เพิ่มขึ้น กลุ่มอาชีพมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ ราษฎรทุกหมู่บ้านมีน้ำเพื่อ

อุปโภคบริโภคอย่างเพียงพอ และทั่วถึงในฤดูแล้ง รวมทั้งมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรและเลี้ยงสัตว์อย่างเพียงพอ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางนิเวศวิทยา วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนวิถีชีวิต ของคนในชุมชน เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน

แนวทางการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาอาชีพ การลงทุน การพาณิชย์ การกระจายรายได้ การเกษตรอินทรีย์ชีวภาพ และการท่องเที่ยว ได้ให้ความสนใจสนับสนุนส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชนในพื้นที่ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้น

๔. ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์ เพื่อฟื้นฟู ดูแลรักษาป่าไม้ ให้มีความอุดมสมบูรณ์ แบบยั่งยืน เพื่ออนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งน้ำ ป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ทรัพยากรธรรมชาติได้รับการฟื้นฟู ดูแลรักษา และพัฒนาที่ยั่งยืนโดยประชาชนมีส่วนร่วม สิ่งแวดล้อมได้รับการจัดการอย่างถูกสุขลักษณะ มีประสิทธิภาพ และไม่เป็นมลพิษ

แนวทางการพัฒนา บริหารจัดการ อนุรักษ์ ฟื้นฟู และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หน่วยงานรัฐให้ความร่วมมือแบบบูรณาการความรู้และข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับที่ดิน สาธารณประโยชน์พร้อมหาทางแก้ไขร่วมกันเกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์ และส่งเสริมการปลูกต้นไม้และประชาชนได้รับการ แก้ไขถ่วงรอนชะงัก มีสถานที่กำจัด ขยะ และมีรถขนถ่ายขยะที่เพียงพอ

๕. ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ด้านการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

วัตถุประสงค์ เพื่อให้การบริหารงานของ อบต. มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ประชาชนมีความพึงพอใจ ให้ประชาชนได้รับบริการที่มีประสิทธิภาพ รวดเร็วและทำเทียมกันภายใต้แนวทางการบริหารจัดการที่ดี เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น การให้บริการสาธารณะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประชาชนเกิดความพึงพอใจ บุคลากรในองค์กรมีคุณภาพและมีความสนใจในการทำงาน ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นของตนเอง ประชาชนมีความเข้าใจในหลักการในระบอบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วม

แนวทางการพัฒนา เพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติราชการ และการให้บริการสนับสนุนการปฏิบัติงานตามระเบียบการ บริหารจัดกิจการบ้านเมืองที่ใส เป็นคู่มือในการบริหารชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ มีเครื่องมือ อุปกรณ์และ เครื่องมือติดต่อสื่อสารที่มี ประสิทธิภาพเอื้อต่อการปฏิบัติงานของชุมชน

สรุปได้ว่า การกำหนดยุทธศาสตร์สร้างชุมชนสัมพันธ์ คือ การคิดตั้งเป้าหมายไว้ก่อน แล้วนำหน่วยไปให้ถึงเป้าหมายที่เรากำหนดไว้ ภายในระยะเวลาที่กำหนด มีวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับชุมชน พร้อมทั้งแนวทางการพัฒนาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ทุกภาคีส่วนขยายผลการ

พัฒนาศักยภาพชุมชน และ ชุมชนใช้แผนพัฒนาทุกระดับเป็นเครื่องมือทำงานประชาสัมพันธ์สื่อสาร
สาธารณะสร้างความร่วมมือ ของทุกภาคส่วนชุมชน

จากการศึกษา กระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ พอสรุป
ได้ว่า เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการจัดทำยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ จำเป็นต้องกำหนด
จุดหมายของชุมชนให้ชัดเจน เพื่อให้ยุทธศาสตร์ที่ได้ออกมานั้นตรงตามความต้องการ และดำเนินไปใน
ทิศทางที่ถูกต้องโดยอาศัยขั้นตอนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ เราต้องการให้ชุมชนเป็นไปตามที่ทุกคนใน
ชุมชนต้องการร่วมกัน โดยการจัดทำวิสัยทัศน์ของชุมชน จุดหมายที่จะมุ่งสร้างเมืองน่าอยู่ ส่งเสริมการ
พัฒนาสังคม ชุมชน วัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สำคัญ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ส่งเสริม
คุณภาพชีวิต สร้างเศรษฐกิจพอเพียง ลดรายจ่ายในครอบครัว การบริการด้านสุขภาพของประชาชน
ผู้สูงอายุ คนพิการ เป็นไปอย่างทั่วถึงช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยของประชาชนเพิ่มขึ้น
พัฒนางานสาธารณสุขให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดีแข็งแรงทั้งกายและจิต ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติ
ที่สมบูรณ์และสิ่งแวดล้อมที่ดีอยู่คู่กับชุมชนตลอดไป การคิดตั้งเป้าหมายไว้ก่อน แล้วนำหน่วยไปให้ถึง
เป้าหมายที่เรากำหนดไว้ ภายในระยะเวลาที่กำหนด มีวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับ
ชุมชน พร้อมทั้งแนวทางการพัฒนาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนขยายผลสู่การพัฒนาศักยภาพ
ชุมชน

๔.๓. วิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด

จากการศึกษายุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยจึงได้
วิเคราะห์ผลการศึกษา ดังนี้

๔.๓.๑. ยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ

จากการศึกษายุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนสัมพันธ์
นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ความรักใคร่ ความศรัทธาเชื่อถือขึ้นในจิตใจของชุมชน
เกิดภาพลักษณ์ที่ดีขององค์การธุรกิจในสายตาของชุมชน อันจะนำมาซึ่งแรงสนับสนุนและความร่วมมืออัน
ดีซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินการกิจขององค์กรเป็นไปอย่างราบรื่น อันเป็นปัจจัยสำคัญนำไปสู่ความสำเร็จใน
ที่สุด สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

วิธีการยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดร้อยเอ็ด คือ สร้างการมีส่วนร่วม
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ฯ ค้นหาศักยภาพภายในชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการฯ ดึง
ศักยภาพขององค์กรภายนอกเข้ามาเสริมสร้างความเข้มแข็ง หนุนช่วยในกระบวนการทำงานของชุมชน
สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเอง ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพ
และมีธรรมาภิบาล เสริมสร้างองค์กรให้มีสมรรถนะสูง

เป้าหมายยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์ เป็นการเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง มีพลังร่วมกันในการพัฒนาสังคมชุมชนให้มีคุณภาพสูง มีคุณธรรม จริยธรรมทางอาชีพ และมีความรับผิดชอบ ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ลดปัญหาความขัดแย้งทางความคิดและสร้างความเป็นเอกภาพในสังคมชุมชน

ภารกิจของการสร้างชุมชนสัมพันธ์ คือ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการร่วมคิดร่วมแก้ไขปัญหา ยังได้เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกกลุ่มทุกวัยของประชากร พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในท้องถิ่น และยังจัดตั้งเศรษฐกิจแบบพอเพียงโดยส่วนรวมได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การลงมือปฏิบัติการสร้างชุมชนสัมพันธ์ คือ การกระตุ้น โน้มน้าว จูงใจ สมาชิกและผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการตามแผนจนบรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้รูปแบบการดำเนินกิจกรรม และเสียสละต่อประโยชน์ส่วนรวมแต่จำเป็นต้องมีแผนงาน และการจัดการอย่างมีระบบ และควรกำหนดระยะเวลาของโครงการหรือกิจกรรมให้แน่นอน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนจัดการและวางแผนได้ และเป็นช่วงเวลาที่ไม่ว่างต่อวิถีชุมชน

กลยุทธ์การพัฒนาชุมชนสัมพันธ์ คือ การพัฒนาศักยภาพของประชาชนในชุมชนอย่างเต็มที่ ทั้งด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม สาธารณสุข และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อให้ชุมชน ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อให้เท่าทันกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม รวมทั้งได้รับการช่วยเหลือคุ้มครองและได้รับการบริการอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ได้มีการสนับสนุนส่งเสริมสร้างจิตสำนึกในชุมชน ให้รักที่อยู่อาศัย ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สรุปการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ คือ สร้างการมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ค้นหาศักยภาพภายในชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการ มีพลังร่วมกันในการพัฒนาสังคมชุมชนให้มีคุณภาพสูง มีคุณธรรม จริยธรรมทางอาชีพ และมีความรับผิดชอบ ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ลดปัญหาความขัดแย้งทางความคิดและสร้างความเป็นเอกภาพในสังคมชุมชน การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการร่วมคิดร่วมแก้ไขปัญหา ยังได้เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกกลุ่มทุกวัยของประชากร พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในท้องถิ่น ทั้งนี้รูปแบบการดำเนินกิจกรรม และเสียสละต่อประโยชน์ส่วนรวมแต่จำเป็นต้องมีแผนงาน และการจัดการอย่างมีระบบ และควรกำหนดระยะเวลาของโครงการหรือกิจกรรมให้แน่นอน ทั้งด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม สาธารณสุข และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อให้ชุมชน ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อให้เท่าทันกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม รวมทั้งได้รับการช่วยเหลือคุ้มครองและได้รับการบริการอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

๔.๓.๒.กระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ

จากการศึกษากระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ผลการศึกษา ดังนี้

การกำหนดวิสัยทัศน์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ คือ ทิศทางของชุมชน หรือสิ่งที่เราต้องการให้ชุมชนเป็นไปตามที่ทุกคนในชุมชนต้องการร่วมกัน โดยการจัดทำวิสัยทัศน์ของชุมชน จุดหมายที่จะมุ่งสร้างเมืองน่าอยู่ คู่สังคมเกษตรที่ดี เศรษฐกิจก้าวหน้า พัฒนาการศึกษา เป็นชุมชนเข้มแข็ง ส่งเสริมสิ่งแวดล้อม พร้อมภูมิปัญญาท้องถิ่น

การกำหนดภารกิจปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ คือ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการศึกษาของประชาชนให้มีคุณภาพอย่างครอบคลุม สนับสนุนและส่งเสริมการเศรษฐกิจชุมชนในการประกอบอาชีพของประชาชน จัดให้มีบริการสาธารณะ โครงสร้างพื้นฐาน ที่มีความจำเป็นและให้มีความน่าอยู่ ส่งเสริมการพัฒนาสังคม ชุมชน วัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สำคัญ

การกำหนดเป้าประสงค์ในการสร้างชุมชนสัมพันธ์ คือ ประชาชนมีอาชีพและรายได้เพียงพอ ส่งเสริมการออมทรัพย์ สร้างเศรษฐกิจพอเพียง ลดรายจ่ายในครอบครัว การบริการด้านสุขภาพของประชาชน ผู้สูงอายุ คนพิการ เป็นไปอย่างทั่วถึงช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยของประชาชนเพิ่มขึ้น ส่งเสริมการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก้าวทันเทคโนโลยี ประชาชนเข้าใจบทบาทหน้าที่และมีส่วนร่วมในการบริหารงานส่งเสริมด้านการศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น

การกำหนดยุทธวิธีหรือแผนงานในการปฏิบัติสร้างชุมชนสัมพันธ์ คือ จุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของชุมชนที่จะดำเนินการในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนานี้ได้กำหนดให้สอดคล้องกับพันธกิจหรือ ภารกิจหลักที่กล่าวมาแล้ว ประชาชนในเขตชุมชนตำบลมีการคมนาคมขนส่งที่สะดวกรวดเร็วปลอดภัย และได้มาตรฐานประชาชนมีระบบสาธารณสุขปฐมภูมิและสาธารณสุขการที่มีประสิทธิภาพได้มาตรฐานและเพียงพอ พัฒนางานสาธารณสุขให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดีแข็งแรงทั้งกายและจิต ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และสิ่งแวดล้อมที่ดีอยู่คู่กับชุมชนตลอดไป ประชาชนได้รับการบริการที่มีประสิทธิภาพรวดเร็วและเท่าเทียมกันภายใต้แนวทางการบริหารจัดการที่ดี

การกำหนดยุทธศาสตร์สร้างชุมชนสัมพันธ์ คือ การคิดตั้งเป้าหมายไว้ก่อน แล้วนำหน่วยไปให้ถึงเป้าหมายที่เรากำหนดไว้ ภายในระยะเวลาที่กำหนด มีวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับชุมชน พร้อมทั้งแนวทางการพัฒนาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ทุกภาคีส่วนขยายผลการพัฒนาศักยภาพชุมชน และ ชุมชนใช้แผนพัฒนาทุกระดับเป็นเครื่องมือทำงานประชาสัมพันธ์สื่อสาร สาธารณะสร้างความร่วมมือ ของทุกภาคส่วนชุมชน

สรุปการวิเคราะห์กระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ คือ มีจุดหมายที่จะมุ่งสร้างชุมชนให้น่าอยู่ คู่สังคมเกษตรที่ดี เศรษฐกิจก้าวหน้า พัฒนาการศึกษ เป็นชุมชนเข้มแข็ง ส่งเสริมสิ่งแวดล้อม พร้อมภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนและส่งเสริมการเศรษฐกิจชุมชนในการประกอบอาชีพของประชาชน จัดให้มีบริการสาธารณะ โครงสร้างพื้นฐาน ที่มีความจำเป็นและให้มีความน่าอยู่ เป็นไปอย่างทั่วถึงช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยของประชาชนเพิ่มขึ้น ส่งเสริมการศึกษา เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก้าวทันเทคโนโลยี ประชาชนเข้าใจบทบาทหน้าที่ ให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดีแข็งแรงทั้งกายและจิต ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และสิ่งแวดล้อมที่ดีอยู่คู่กับชุมชนตลอดไป ประชาชนได้รับการบริการที่มีประสิทธิภาพรวดเร็วและเท่าเทียมกันภายใต้แนวทางการบริหารจัดการที่ดี มีวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับชุมชน พร้อมทั้งแนวทางการพัฒนาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ทุกภาคีส่วนขยายผลการพัฒนาศักยภาพชุมชน และ ชุมชนใช้แผนพัฒนาทุกระดับเป็นเครื่องมือทำงานประชาสัมพันธ์สื่อสาร สาธารณะสร้างความร่วมมือ ของทุกภาคส่วนชุมชน

๔.๓.๓.ผลยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด

จากการศึกษาวิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ผลการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

วิเคราะห์ยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ พบว่า เป็นการสร้างการมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ฯ ค้นหาศักยภาพภายในชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการ มีพลังร่วมกันในการพัฒนาสังคมชุมชนให้มีคุณภาพสูง มีคุณธรรม จริยธรรมทางอาชีพ และมีความรับผิดชอบ ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ลดปัญหาความขัดแย้งทางความคิด และสร้างความเป็นเอกภาพในสังคมชุมชน การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการร่วมคิดร่วมแก้ไขปัญหา ยังได้เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกกลุ่มทุกวัยของประชากร พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในท้องถิ่น ทั้งนี้รูปแบบการดำเนินกิจกรรม และเสียสละต่อประโยชน์ส่วนรวมแต่จำเป็นต้องมีแผนงาน และการจัดการอย่างมีระบบ และควรกำหนดระยะเวลาของโครงการหรือกิจกรรมให้แน่นอน ทั้งด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม สาธารณสุข และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อให้ชุมชน ได้มีคุณสภาพชีวิตที่ดีเพื่อให้เท่าทันกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม รวมทั้งได้รับการช่วยเหลือคุ้มครองและได้รับการบริการอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

การวิเคราะห์กระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ พบว่า มีจุดหมายที่จะมุ่งสร้างชุมชนให้น่าอยู่ คู่สังคมเกษตรที่ดี เศรษฐกิจก้าวหน้า พัฒนาการศึกษ เป็นชุมชนเข้มแข็ง ส่งเสริมสิ่งแวดล้อม พร้อมภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนและส่งเสริมการเศรษฐกิจชุมชนในการประกอบอาชีพของประชาชน จัดให้มีบริการสาธารณะ โครงสร้างพื้นฐาน ที่มีความจำเป็นและให้มีความน่า

อยู่ เป็นไปอย่างทั่วถึงช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยของประชาชนเพิ่มขึ้น ส่งเสริมการศึกษา เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก้าวทันเทคโนโลยี ประชาชนเข้าใจบทบาทหน้าที่ ให้ประชาชนมีสุขภาพ อนามัยที่ดีแข็งแรงทั้งกายและจิต ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และสิ่งแวดล้อมที่ดีอยู่คู่กับชุมชน ตลอดไป ประชาชนได้รับการบริการที่มีประสิทธิภาพรวดเร็วและเท่าเทียมกันภายใต้แนวทางการบริหารจัดการที่ดี มีวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับชุมชน พร้อมทั้งแนวทางการพัฒนาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ทุกภาคีส่วนขยายผลการพัฒนาศักยภาพชุมชน และ ชุมชนใช้แผนพัฒนาทุกระดับเป็น เครื่องมือทำงานประชาสัมพันธ์สื่อสาร สาธารณะสร้างความร่วมมือ ของทุกภาคส่วนชุมชน

สรุปได้ว่า จากการศึกษาวิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัด ร้อยเอ็ด คือ

ขั้นที่ ๑ การแสวงหาจุดร่วมค้นหาอัตลักษณ์ของตน : ชุมชนค้นหาอัตลักษณ์ชุมชน ทนทาง วัฒนธรรมของชุมชน และการร่วมเชิดชูยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยแกนนำ ชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำทางศาสนา ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรจากองค์กร/หน่วยงาน ในชุมชน และ จิตอาสา ร่วมกันประชุมหารือกับชาวบ้านในชุมชน ค้นหาหนดจุดร่วมในการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม พลังบวรฯ โดยน้อมนำ แนวพระราชดำริ “ส่งเสริมการประสานความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ทุกฝ่าย” และ “การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ และอัตลักษณ์/ทนทาง วัฒนธรรมมาพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน” เพื่อเฉลิมพระเกียรติ น้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณแต่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีคุณูปการต่อประเทศชาติอย่างอเนกอนันต์ โดย ๑) ให้ชาวบ้านในชุมชน ยึดถือหลักธรรมทางศาสนาที่ตนเคารพนับถือ ๒) น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการ พัฒนาคุณภาพชีวิต ๓) ดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม

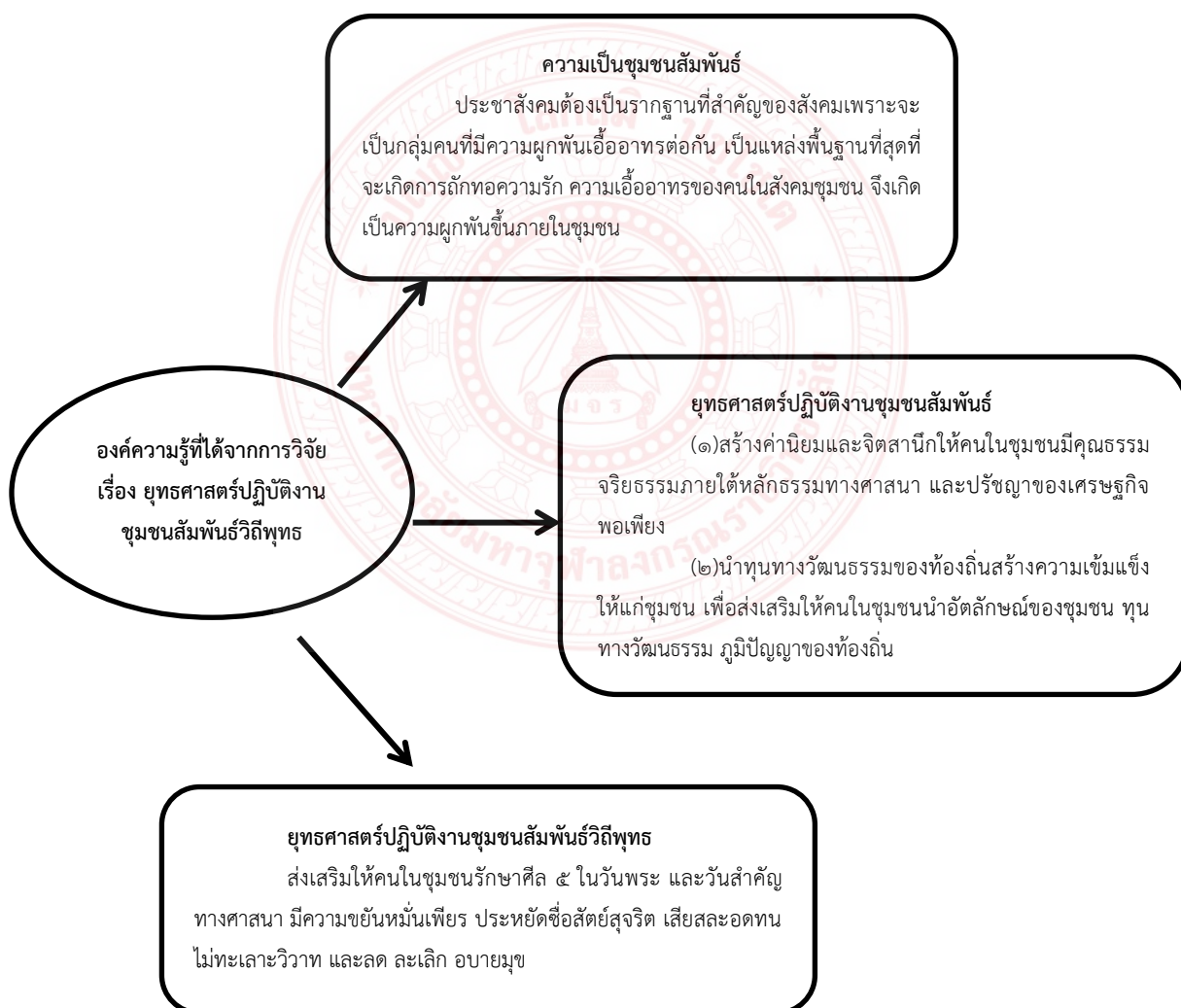
ขั้นที่ ๒ การร่วมคิด - ร่วมทำ “แกนนำชุมชน” ชาวบ้านในชุมชน ร่วมกับสำนักงาน วัฒนธรรมจังหวัด จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ/เวทีประชาคม เพื่อระดมความคิด ร่วมกันวางแผนงาน กำหนดขั้นตอน และวิธีการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมฯ โดยจัดทำแผนงาน /โครงการ กำหนดกิจกรรม เวลา สถานที่ และวิธีการดำเนินงาน กำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จ การสื่อสาร /ประชาสัมพันธ์ และ กำหนดวิธีการตรวจสอบติดตาม ผลการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนงาน/โครงการฯ

ขั้นที่ ๓ การแสวงหาเครือข่าย ชุมชนคุณธรรมต้องประสานความร่วมมือภาคีเครือข่าย หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ทั้งในและนอกพื้นที่ร่วมสนับสนุนการดำเนินงานทั้ง ด้านความรู้ทางวิชาการ บุคลากร สถานที่ วัสดุ/อุปกรณ์และงบประมาณ

ขั้นที่ ๔ แต่งตั้งคณะทำงานและกำหนดบทบาท และภารกิจ เพื่อให้การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมพลังบวรฯ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพชุมชนควรแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมพลังบวร

๔.๔.องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย เป็นประเด็นไว้ดังนี้

แผนผัง องค์ความรู้จากการวิจัย

๑.ความเป็นชุมชนสัมพันธ์ คือ ความเป็นชุมชนหรือความเป็นประชาสังคมจึงเป็นรากฐานที่สำคัญของสังคมเพราะจะเป็นกลุ่มคนที่มีความผูกพันเอื้ออาทรต่อกัน เป็นแหล่งพื้นฐานที่สุดที่จะเกิดการถักทอความรัก ความเอื้ออาทรของคนในสังคมชุมชน จึงเกิดเป็นความผูกพันขึ้นภายในชุมชน นอกจากนี้แนวทางในการศึกษาถึงความเป็นชุมชนมีลักษณะ มีความหลากหลาย เช่น มีความหลากหลายของการรวมตัว พื้นที่ รูปแบบของกิจกรรม ประเด็นความสนใจ/ปัญหาและกลุ่มคนที่มารวมตัวกัน ความเป็นชุมชนที่อาจมีอาณาบริเวณหรือบริบทขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงติดต่อกันทางใดทางหนึ่งหรือความเป็นชุมชนขนาดเล็กที่รวมตัวกันด้วยความรัก ความผูกพัน ความเอื้ออาทร ความสนใจและหรือผลประโยชน์ร่วมกัน ชุมชนในความหมายมิติประชาสังคมนี้จะมีลักษณะของความเคลื่อนไหวและเป็นกระบวนการกลุ่มที่มีการประสานกลุ่มคนเข้าด้วยกัน ตั้งแต่กลุ่มที่มีขนาดเล็กจนถึงกลุ่มใหญ่ในระดับประเทศ เพื่อดำเนินงานหรือมีกิจกรรมร่วมกันในการผลักดันในเชิงนโยบายที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนหรือประชาสังคมให้เกิดมีความเข้มแข็ง โดยมีการเอื้ออาทรต่อกันและการเรียนรู้ร่วมกัน

๒.ยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์

(๑)สร้างค่านิยมและจิตสำนึกให้คนในชุมชนมีคุณธรรมจริยธรรมภายใต้หลักธรรมทางศาสนา และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อรณรงค์ส่งเสริมให้คนในชุมชนยึดมั่นในหลักธรรมทางศาสนาที่ตนเคารพนับถือ และน้อมนาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

(๒)นำทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนนำอัตลักษณ์ของชุมชน ทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ความหลากหลายทางทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมมาเสริมสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนและเสริมสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน

๓.ยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด คือ ส่งเสริมการนำหลักธรรมคำสอนทางศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนส่งเสริมคุณธรรมของชุมชน ส่งเสริมให้คนในชุมชนรักษาศีล ๕ ในวันพระ และวันสำคัญทางศาสนา มีความขยันหมั่นเพียร ประหยัดซื่อสัตย์สุจริต เสียสละอดทน ไม่ทะเลาะวิวาท และลด ละเลิกอบายมุข หรือส่งเสริมให้คนในชุมชนปฏิบัติตามหลักการศาสนาหรือข้อปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา ชุมชนรณรงค์ส่งเสริมให้คนในชุมชนยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนทางศาสนาที่ตนเคารพนับถือ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดกิจกรรมทางศาสนา/อบรมคุณธรรมจริยธรรมในวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเข้าวัดในวันพระ ตามประเพณีความเชื่อ พัฒนาสมรรถนะการบริหารจัดการดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมแก้ปัญคลากร และองค์กรเครือข่าย โดยจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร พร้อมการศึกษางาน พร้อมเป็น

เครือข่ายชุมชนคุณธรรมเข้ารับการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร
พร้อมการศึกษางานและนำผลการศึกษาเรียนรู้ไปขยายผลการดำเนินงานร่วมกับชุมชนในพื้นที่

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้ศึกษา ยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ” มีผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ กระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์ปฏิบัติงาน ชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ วิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ ดำเนินการโดยระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทุติยภูมิ เช่น รายงาน การวิจัย รายงานการสัมมนาที่เกี่ยวข้อง หนังสือ วารสารและบทความต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลจากระบบ เครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประมวลเป็นข้อมูล วิเคราะห์หาข้อสรุปและข้อเสนอแนะ เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ แบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการดำเนินการวิจัยตาม ระเบียบวิธีวิจัย จึงสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ พบว่า สร้างการมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยน เรียนรู้ฯ ค้นหาศักยภาพภายในชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการ มีพลังร่วมกันในการ พัฒนาสังคมชุมชนให้มีคุณภาพสูง มีคุณธรรม จริยธรรมทางอาชีพ และมีความรับผิดชอบ ยอมรับความ คิดเห็นที่แตกต่างของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ลดปัญหาความขัดแย้งทางความคิดและสร้างความ เป็นเอกภาพในสังคมชุมชน การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการร่วมคิดร่วมแก้ไขปัญหา ยังได้เน้นให้ คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกกลุ่มทุกวัยของประชากร พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในท้องถิ่น ทั้งนี้รูปแบบการดำเนินกิจกรรม และเสียสละต่อประโยชน์ส่วนรวมแต่จำเป็นต้องมีแผนงาน และการ จัดการอย่างมีระบบ และควรกำหนดระยะเวลาของโครงการหรือกิจกรรมให้แน่นอน ทั้งด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม สาธารณสุข และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อให้ชุมชน ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เพื่อให้เท่าทันกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม รวมทั้งได้รับการช่วยเหลือคุ้มครอง และได้รับการบริการอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

๕.๑.๒ กระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ พบว่า มี จุดหมายที่จะมุ่งสร้างชุมชนให้น่าอยู่ คู่สังคมเกษตรที่ดี เศรษฐกิจก้าวหน้า พัฒนาการศึกษิต เป็นชุมชน เข้มแข็ง ส่งเสริมสิ่งแวดล้อม พร้อมภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนและส่งเสริมการเศรษฐกิจชุมชนในการ ประกอบอาชีพของประชาชน จัดให้มีบริการสาธารณะ โครงสร้างพื้นฐาน ที่มีความจำเป็นและให้มีความน่า

อยู่ เป็นไปอย่างทั่วถึงช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยของประชาชนเพิ่มขึ้น ส่งเสริมการศึกษา เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก้าวทันเทคโนโลยี ประชาชนเข้าใจบทบาทหน้าที่ ให้ประชาชนมีสุขภาพ อนามัยที่ดีแข็งแรงทั้งกายและจิต ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และสิ่งแวดล้อมที่ดีอยู่คู่กับชุมชน ตลอดไป ประชาชนได้รับการบริการที่มีประสิทธิภาพรวดเร็วและเท่าเทียมกันภายใต้แนวทางการบริหารจัดการที่ดี มีวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับชุมชน พร้อมทั้งแนวทางการพัฒนาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ทุกภาคีส่วนขยายผลการพัฒนาศักยภาพชุมชน และ ชุมชนใช้แผนพัฒนาทุกระดับเป็น เครื่องมือทำงานประชาสัมพันธ์สื่อสาร สาธารณะสร้างความร่วมมือ ของทุกภาคส่วนชุมชน

ขั้นที่ ๑ การแสวงหาจุดร่วมค้นหาลักษณะของตน : ชุมชนค้นหาลักษณะชุมชน ทน ทางวัฒนธรรมของชุมชน และการร่วมเชิดชูยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยแกนนำ ชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำทางศาสนา ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรจากองค์กร/หน่วยงาน ในชุมชน และ จิตอาสา ร่วมกันประชุมหารือกับชาวบ้านในชุมชน ค้นหาจุดร่วมในการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม พลังบวรฯ โดยน้อมนำ แนวพระราชดำริ “ส่งเสริมการประสานความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ทุกฝ่าย” และ “การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ และอัตลักษณ์/ทุนทาง วัฒนธรรมมาพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน” เพื่อเฉลิมพระเกียรติ น้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณแต่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีคุณูปการต่อประเทศชาติอย่างเนืองนิตย์ โดย ๑) ให้ชาวบ้านในชุมชน ยึดถือหลักธรรมทางศาสนาที่ตนเคารพนับถือ ๒) น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการ พัฒนาคุณภาพชีวิต ๓) ดำรงชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมไทยที่งดงาม

ขั้นที่ ๒ การร่วมคิด - ร่วมทำ “แกนนำชุมชน” ชาวบ้านในชุมชน ร่วมกับสำนักงาน วัฒนธรรมจังหวัด จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ/เวทีประชาคม เพื่อระดมความคิด ร่วมกันวางแผนงาน กำหนดขั้นตอน และวิธีการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมฯ โดยจัดทำแผนงาน /โครงการ กำหนดกิจกรรม เวลา สถานที่ และวิธีการดำเนินงาน กำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จ การสื่อสาร /ประชาสัมพันธ์ และ กำหนดวิธีการตรวจสอบติดตาม ผลการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนงาน/โครงการฯ

ขั้นที่ ๓ การแสวงหาเครือข่าย ชุมชนคุณธรรมต้องประสานความร่วมมือภาคีเครือข่าย หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ทั้งในและนอกพื้นที่ร่วมสนับสนุนการดำเนินงานทั้ง ด้านความรู้ทางวิชาการ บุคลากร สถานที่ วัสดุ/อุปกรณ์และงบประมาณ

ขั้นที่ ๔ แต่งตั้งคณะทำงานและกำหนดบทบาท และภารกิจ เพื่อให้การขับเคลื่อน ชุมชนคุณธรรมพลังบวรฯ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพชุมชนควรแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนชุมชน คุณธรรมพลังบวร

๕.๑.๓ วิเคราะห์ยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด ผลวิจัยพบว่า ส่งเสริมการนำหลักธรรมคำสอนทางศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนส่งเสริมคุณธรรมของชุมชน ส่งเสริมให้คนในชุมชนรักษาศีล ๕ ในวันพระ และวันสำคัญทางศาสนา มีความขยันหมั่นเพียร ประหยัดซื่อสัตย์สุจริต เสียสละอดทน ไม่ทะเลาะวิวาท และลด ละเลิก อบายมุข หรือส่งเสริมให้คนในชุมชนปฏิบัติตามหลักการศาสนาหรือข้อปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา ชุมชนรณรงค์ส่งเสริมให้คนในชุมชนยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนทางศาสนาที่ตนเคารพนับถือ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดกิจกรรมทางศาสนา/อบรมคุณธรรมจริยธรรมในวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเข้าวัดในวันพระ ตามประเพณีความเชื่อ พัฒนาสมรรถนะการบริหารจัดการดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมแก่บุคลากร และองค์กรเครือข่าย โดยจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร พร้อมการศึกษางานพร้อมเป็นเครือข่ายชุมชนคุณธรรมเข้ารับการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวรพร้อมการศึกษางานและนำผลการศึกษาเรียนรู้ไปขยายผลการดำเนินร่วมกับชุมชนในพื้นที่

(๑) สร้างค่านิยมและจิตสำนึกให้คนในชุมชนมีคุณธรรมจริยธรรมภายใต้หลักธรรมทางศาสนา และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อรณรงค์ส่งเสริมให้คนในชุมชนยึดมั่นในหลักธรรมทางศาสนาที่ตนเคารพนับถือ และน้อมนาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

(๒) นำทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนนำอัตลักษณ์ของชุมชน ทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ความหลากหลายทางทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมมาเสริมสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนและเสริมสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน

๕.๒.อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยจึงได้อภิปรายผลการศึกษา ดังนี้ เป็นสร้างการมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ฯ ค้นหาศักยภาพภายในชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการ มีพลังร่วมกันในการพัฒนาสังคมชุมชนให้มีคุณภาพสูง มีคุณธรรม จริยธรรมทางอาชีพ และมีความรับผิดชอบ ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ลดปัญหาความขัดแย้งทางความคิดและสร้างความเป็นเอกภาพในสังคมชุมชน การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการร่วมคิดร่วมแก้ไขปัญหา ยังได้เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกกลุ่มทุกวัยของประชากร พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในท้องถิ่น ทั้งนี้รูปแบบการ

ดำเนินกิจกรรม และเสียสละต่อประโยชน์ส่วนรวมแต่จำเป็นต้องมีแผนงาน และการจัดการอย่างมีระบบ และควรกำหนดระยะเวลาของโครงการหรือกิจกรรมให้แน่นอน ทั้งด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม สาธารณสุข และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อให้ชุมชน ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อให้เท่าทันกับ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม รวมทั้งได้รับการช่วยเหลือคุ้มครองและได้รับการ บริการอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **โสทรินทร์ โชคดีวัฒน์** ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐ แห่งสหภาพเมียนมาร์ ผลการวิจัยพบว่า ได้มีมติ ๔ ด้านคือ ๑. ด้านศาสนสถาน ศาสนาวัตถุ ศาสนสถาน คือ สถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วัดวาอาราม โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ศาสนวัตถุ คือวัตถุมงคลใน พระพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูป พระไตรปิฎก ตำราทางพระพุทธศาสนา ๒. ด้านศาสนธรรม ธรรมคือคำสั่ง สอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธพจน์ เนติปกรณ์ ๓. ด้านศาสนบุคคลคือ พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี ๔. ด้านศาสนพิธี คือด้าน วัฒนธรรมประเพณีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ไว้อย่างยั่งยืน เพื่อให้สามารถบรรลุ วัตถุประสงค์ตามต้องการ สิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยยุทธศาสตร์ทางการบริหารจัดการมาเพื่อการพัฒนาแหล่ง ท่อเที่ยว วัดวาอาราม เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว มีจุดหมายที่จะมุ่งสร้างชุมชนให้น่า อยู่ คู่สังคมเกษตรที่ดี เศรษฐกิจก้าวหน้า พัฒนาการศึกษา เป็นชุมชนเข้มแข็ง ส่งเสริมสิ่งแวดล้อม พร้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนและส่งเสริมการเศรษฐกิจชุมชนในการประกอบอาชีพของประชาชน จัดให้มี บริการสาธารณะ โครงสร้างพื้นฐาน ที่มีความจำเป็นและให้มีความน่าอยู่ เป็นไปอย่างทั่วถึงช่องทางในการ รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยของประชาชนเพิ่มขึ้น ส่งเสริมการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก้าวทัน เทคโนโลยี ประชาชนเข้าใจบทบาทหน้าที่ ให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดีแข็งแรงทั้งกายและจิต ชุมชน มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และสิ่งแวดล้อมที่ดีอยู่คู่กับชุมชนตลอดไป ประชาชนได้รับการบริการที่มี ประสิทธิภาพรวดเร็วและเท่าเทียมกันภายใต้แนวทางการบริหารจัดการที่ดี มีวัตถุประสงค์ในการจัด กิจกรรมให้สอดคล้องกับชุมชน พร้อมทั้งแนวทางการพัฒนาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ทุกภาคีส่วนขยาย ผลการพัฒนาศักยภาพชุมชน และ ชุมชนใช้แผนพัฒนาทุกระดับเป็นเครื่องมือทำงานประชาสัมพันธ์สื่อสาร สาธารณะสร้างความร่วมมือ ของทุกภาคส่วนชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นันทนิษฏ์ สมคิด** ได้ ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ๑. ชุมชน สร้างสรรค์ของประเทศไทย พบว่า มีการพัฒนาที่เน้นระบบเศรษฐกิจที่ผสมผสานทางวัฒนธรรมและภูมิ ปัญญาท้องถิ่น เข้ากับองค์ความรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อ ผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ยกระดับ คุณภาพชีวิตของชุมชน มีวัฒนธรรมเป็นสิ่งยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง ทำให้เกิด ความหวงแหน ภูมิใจที่จะรักษา อนุรักษ์ พันธุ์ พัฒนาและต่อยอด เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว

ชุมชน และประเทศชาติ และมีการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นความรับผิดชอบต่อสังคมที่ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คำนึงถึงทางสายกลาง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียน ไม่แสวงหาผลกำไรจนเกินระดับความยั่งยืน เพราะเศรษฐกิจในระดับชุมชนมีลักษณะเป็นองค์รวม มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ๒. กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า ๑) การส่งเสริมการเรียนรู้ มีการลงพื้นที่เพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการของชุมชน ๒) การเสริมสร้างจิตอาสา มีการเคารพความคิดเห็นของกันและกัน มีจิตอาสา ยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงามร่วมกัน ๓) การพัฒนาความร่วมมือ มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ สร้างกรอบพื้นฐานของการมีส่วนร่วม และการสร้างจิตสำนึกให้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน ๔) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้านพื้นที่สีเขียว มีการจัดสรรแบ่งปันประโยชน์อย่างเท่าเทียม และมีการปลูกจิตสำนึกให้ห่วงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ ๕) การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการนำเอาเทคโนโลยี มาพัฒนาชุมชนเพื่อลดต้นทุนการผลิตสินค้าและบริการของชุมชน ๓. แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า ๑) สาราณียธรรม มีการบูรณาการหลักธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน เป็นไปเพื่อสงเคราะห์และความพร้อมเพรียงกัน ๒) การเรียนรู้ มีการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการจัดกิจกรรมที่สร้างการรับรู้ และความเข้าใจวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีการสร้างกลุ่มการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ๓) เทคโนโลยี มีการประสานการทำงานกับ พหุภาคีโดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาช่วยเหลือในการผลิตและการตลาด ๔) เศรษฐกิจ มีการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจด้วยการสร้างงาน สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตและความสุขของประชาชน มากกว่าการเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ ๕) การมีส่วนร่วม เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมความคิด ร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะและ ร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขัน และ ๖) จิตอาสา มีการตระหนักรู้และคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม ยึดมั่นในระบบคุณธรรม จริยธรรม และการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย รู้ถึงขอบเขต สิทธิ เสรีภาพ และมีการปลูกฝังเยาวชนให้มีความพอเพียง มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์สุจริตและ มีจิตอาสา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กัญจนพรพรรณ จุพรมณี** ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการของหมู่บ้านศาลาเม็ง ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า ๑. การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการ ความเข้มแข็งของชุมชน มีพื้นฐานของความมีจิตสำนึกที่ตรงกันจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยความสามัคคี ชุมชนสามารถที่จะวิเคราะห์ปัญหา และตัดสินใจเลือกนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้สำเร็จพัฒนาไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้ชุมชน มีความสามารถที่พึ่งตนเองได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทุกกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จจะใช้หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน ๕ ระดับ คือ ขั้นการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาใน

ชุมชนตลอดจน กำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ ขึ้นการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้ขึ้นการดำเนินงานพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วม บริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก ขึ้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้จากการพัฒนาหรือยอมรับ ผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ขึ้นการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วม ประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ด้านความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า ชาวบ้านมีความรักความสามัคคี สามารถดำเนินชีวิตอย่างสงบสุข มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นหัวใจหลักของหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็ง ด้านอาชีพ พบว่า มีการสร้างอาชีพให้ชาวบ้านมีการประกอบอาชีพที่สุจริต มีการฝึกอาชีพสงวนของไทยให้กับกลุ่มเยาวชน เพื่อสืบต่องาน ด้านวัฒนธรรมประเพณี พบว่า มีการปลูกฝังวัฒนธรรมประเพณีให้กับเยาวชนรุ่นหลัง เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของหมู่บ้าน ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม พบว่า มีการดูแลและเอาใจใส่โดยเฉพาะการจัดการด้านขยะมูลฝอยประชาชนให้ความร่วมมือในการรักษาความสะอาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในชุมชน ๒. แนวทางพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการของหมู่บ้านศาลาเม็ง ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง นอกจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งแล้วนั้น แนวทางการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งตามหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ที่นำมาบูรณาการใช้ในการดำเนินการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งอีกด้วย นอกจากส่งเสริมความเข้มแข็งของคนในชุมชนแล้วยังได้บ่มเพาะปูพื้นฐานให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ มีความเข้มแข็งทางจิตสำนึก สามารถสืบสานวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในชุมชนให้เข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปณยา บุษบาตร** ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การจัดกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ ของบริษัท จัดการ และพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินนโยบายขององค์กรในเรื่องการวางแผนกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ต้องจัดลำดับความสำคัญและให้สอดคล้องกับชุมชนในแต่ละพื้นที่ และมีการนำกลยุทธ์การค้นหาความต้องการหลักทำให้ชุมชนเกิดความพึงพอใจสูงสุด สร้างเครือข่ายพันธมิตรกับกลุ่มสื่อมวลชนและผู้นำชุมชน และกลยุทธ์การเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในชุมชน มาใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อลดประเด็นความไม่เข้าใจในการดำเนินงานของ อีสท์ วอเตอร์ การจัดกิจกรรมเผยแพร่ข้อมูลขยายความเข้าใจการดำเนินธุรกิจด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นนโยบายของฝ่ายสื่อสารองค์กร และในส่วนของลักษณะการดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์ พบว่า การดำเนินงานชุมชนสัมพันธ์ของกิจกรรมแต่ละโครงการ มีการดำเนินงานที่เป็นขั้นตอน รูปแบบและวิธีการที่มุ่งหวังจะสร้างความเข้าใจและถูกต้อง มีความรับผิดชอบ

ใส่ใจและห่วงใยชุมชน ซึ่งเป็นอีกภาระหน้าที่สำคัญที่องค์กรจะต้องดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่องควบคู่ไปกับการให้ข้อมูลข่าวสาร และก่อให้เกิดเป็นความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนและอีสท์ วอเตอร์

๕.๓. ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ภาครัฐควรเข้ามาส่งเสริมให้ชุมชนได้มีระเบียบแผนหรือออกกฎหมายที่สอดคล้องในบางเรื่องที่ชุมชนสามารถจะนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาตนเองโดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การอยู่ร่วมกันในสังคม

๒) ควรส่งเสริมให้มีแนวทางการพัฒนาชุมชนสัมพันธ์ในทุกระดับของชุมชน ศึกษาวิธีการข้อมูลในการวางแผนการบริหารการพัฒนาชุมชนและการสร้างเครือข่ายชุมชนพัฒนาตนเองโดยใช้ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดร้อยเอ็ด

๕.๓.๒. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องควรนำ กระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดร้อยเอ็ด ไปใช้ในหลายด้าน โดยให้ความสำคัญโดยการส่งเสริมให้ชุมชนมีจิตสำนึกที่จะปฏิบัติตามยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดร้อยเอ็ด อย่างมีระเบียบวินัย ส่งเสริมให้ทุกคนมุ่งสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

๕.๓.๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการที่มุ่งเน้นศึกษาในประเด็นการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมชุมชน

๒. ควรมีการศึกษารูปแบบยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นต้นแบบ

บรรณานุกรม

๑.หนังสือทั่วไป

- กรมสามัญศึกษา. การวางแผนกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา. ๒๕๔๕.
- กรมการศาสนา. แนวทางการดำเนินงานชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลัง “บวร”. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๐.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. ชุมชนนิยม : ฝ่าวิกฤตชุมชนล่มสลาย. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ชัคเซสมิเดียจำกัด. ๒๕๔๔.
- กิตติพันธ์ รุจิรกุล. พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส พรีนติ้งเฮาส์. ๒๕๒๙.
- กิตติศักดิ์ ปรกติ. สิทธิของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน. กรุงเทพฯ : มิสเตอร์ก๊อปปี้. ๒๕๕๐.
- คู่มือการปฏิบัติงาน. การบริหารยุทธศาสตร์สำนัก/กอง : สำนักบริหารยุทธศาสตร์. ม.ป.ป.
- ครรชิต พุทธิโกษา. คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. ๒๕๕๔.
- จ่านอง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๔๐.
- จุฑารัตน์ ชมพันธ์. การวิเคราะห์หลัก “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ใน “The Public Participation Handbook : Making Better Decisions through Citizen Involvement.” กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ๒๕๕๕.
- ชม ภูมิภาค. การศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม. กรุงเทพมหานคร : สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย. ๒๕๒๖.
- ชินรัตน์ สมสืบ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ๒๕๓๙.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุล. หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์. ๒๕๒๙.
- บัญชา แกวเกตุทอง. ผู้นำการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้ว. ๒๕๒๓.
- บัณฑิต อ่อนดา และวิริยา น้อยวงศ์. ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชนบท: ประสบการณ์ของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สาขาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๓๓.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. จิตวิทยาการบริหารบุคคล. กรุงเทพมหานคร: สหมิตรออฟเซต. ๒๕๓๕.
- ประเวศ วะสี. บนเส้นทางใหม่การส่งเสริมสุขภาพอนามัยชีวิตและสังคม. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน. ๒๕๔๑.

ประจวบ อินอ้อด. “ความรับผิดชอบต่อสังคม : เบื้องต้นและท้ายสุดของงานประชาสัมพันธ์ธุรกิจ”

โลกของการประชาสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ. ๒๕๒๗.

พัชร์ผจญ วัฒนสินทร์ และพสุ เตชะรินทร์. การจัดการเชิงกลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๒.

พวงรัตน์ เกศาแพทย์. การวางแผนกลยุทธ์สำหรับจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.

๒๕๔๓.

พุทธทาสภิกขุ. **คู่มือมนุษย (ฉบับสมบูรณ์)**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา. ๒๕๔๓.

พุทธทาสภิกขุ แห่งสวนโมกขพลาราม. **คู่มือมนุษย (ฉบับสมบูรณ์)**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์

ธรรมสภา. ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

ธรรมสภาและสถาบันสื่อธรรม จัดพิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่. ๒๕๔๖.

----- การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก

จำกัด. ๒๕๓๙.

----- พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร:

บริษัทสหธรรมิก จำกัด. ๒๕๔๕.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). พุทธธรรมฉบับปรับขยาย. พิมพ์ครั้งที่ ๓๒. กรุงเทพฯ: สนองบุญ

ปณิธาน. ๒๕๕๓.

----- จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร?. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: บุญปณิธาน. ๒๕๕๑.

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ธีระมโฆ). **ทฤษฎีรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. พะเยา

: หอวัฒนธรรมนิทัศน์วัดศรีโคมคำ. ๒๕๕๐.

พิสมัย จันทวิมล. **นิยามศัพท์ส่งเสริมสุขภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. โครงการตำราสำนักพิมพ์สถาบันระบบ

สาธารณสุขชนบทบุรี. ๒๕๔๑.

ไพเราะ ไตรติลาพันธ์. **พัฒนาความคิด พัฒนาคคน พัฒนาคุณภาพชีวิตจังหวัดฉะเชิงเทรา**.

ฉะเชิงเทรา: สาธารณสุขจังหวัดฉะเชิงเทรา. ๒๕๔๑.

ไพบุลย์ ช่างเรียน และสมปราชญ์ จอมเทศ. **การจัดองค์การและการปฏิบัติงาน**. กรุงเทพมหานคร:

แพรววิทยา. ๒๕๑๙.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**.

รัตนาวดี ศิริทองถาวร. **การประชาสัมพันธ์ธุรกิจ (Public Relations for Business)** (กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . ๒๕๔๘.

วิสันติ สระศรีดา. พันเอก. **ทฤษฎีทางยุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: กองศึกษา กรมยุทธศึกษาทหารบก. ๒๕๕๗.

วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ และคณะ. **การวางแผนกลยุทธ์ : ศิลปะการกำหนดแผนองค์การสู่ความเป็นเลิศ**. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดดูเคชั่นฯ. ๒๕๕๖.

วันเพ็ญ ตั้งสะสม. **อิทธิพลของสถานภาพส่วนบุคคล ความสามารถในการปฏิบัติงานและภาวะผู้นำที่มีต่อการจำแนกผลการปฏิบัติงานสาธารณสุขมูลฐาน ของหัวหน้าสถานีอนามัย**. กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๓๕.

วิรัช ลภีรัตนกุล. **การประชาสัมพันธ์ขนาดสมบูรณ์**. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . ๒๕๔๐.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. **ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองหลักสูตรการบริหารงาน : การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่**. นนทบุรี : สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน. ๒๕๕๖.

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. **การวางแผนกลยุทธ์จัดการศึกษาภาคบังคับ ๙ ปี**. กรุงเทพมหานคร : กรมศาสนา. ๒๕๔๓.

เสถียร เหลืองอราม **การจัดองค์การและการปฏิบัติงาน**. กรุงเทพมหานคร : แพรว พินทยา. ๒๕๑๙.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. **พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๒๒.

สำนักงานข้าราชการพลเรือน. อางใน ธุวรรณ พานิชโยทัย. **การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการทำงานของกรมส่งเสริมการเกษตร พ.ศ. ๒๕๓๘**. กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมการเกษตร. ๒๕๔๑.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. **สังคมวิทยาผู้สูงอายุ : ความเป็นจริงและการคาดการณ์ในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

สมพงษ์ เกษมสิน. **การบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๑๗.

สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่๔. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์. ๒๕๔๕.

เสรี วงษ์มณฑา. **การประชาสัมพันธ์ : ทฤษฎีเชิงปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์. ๒๕๔๒.

อรุณ รักรธรรม. **หลักมนุษยสัมพันธ์และการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๒๗.

อุทัย หิรัญโต. **การปกครองท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์. ๒๕๒๓.

อเนก นาคุบุตร. **คนกับดิน ป่าน้ำ จุดเปลี่ยนแปลงแห่งความคิด**. (กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชน

ท้องถิ่นพัฒนา. ๒๕๓๖.

๒.เอกสาร/วารสาร/รายงานการวิจัย

ทองหล่อ เดชไทย. เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารสาธารณสุขทั่วไปมหาวิทยาลัย สุโขทัย

ธรรมาธิราช. กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์. ๒๕๒๘.

ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์กร. “กระบวนการประชาสัมพันธ์“บวร”หลักในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน”.

รายงานวิจัย. สาขาการจัดการสาธารณสุขสำหรับผู้บริหารยุคใหม่: มหาวิทยาลัยเอเชีย
อาคเนย์. ๒๕๕๙.

ราณีัย พันมุล . อาแว มะแส. “กระบวนการพัฒนาชุมชนสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง:กรณีศึกษาบ้านนา
เวียง อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง”. **รายงานวิจัย.** คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม:
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ๒๕๕๔.

สุรชาติ ณ หนองคาย. “ศักยภาพของข้าราชการ”. **วารสารดำรงราชานุภาพ.** ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๘
(มกราคม-มีนาคม ๒๕๔๙).

อนุพันธ์ ภูพุกข์. **งานวิจัยสถานโครงการการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายพื้นที่คุ้มครองทาง
ทะเลอันดามัน.** กรุงเทพฯ : กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช. ๒๕๕๓.

๓.งานวิจัย

กัญจนพรรณณี จุฬรณณี. การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการของหมู่บ้านศาลาเม็ง ตำบลท่า
ผา อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๒.**

นันทนิษฐ์ สมคิด. แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี. **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต(สาขาการพัฒนาสังคม).** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๒.

ปุกญา บุชบาสร. กลยุทธ์การจัดกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ ของบริษัท จัดการ และพัฒนาทรัพยากรน้ำ
ภาคตะวันออก จำกัด (มหาชน). **การศึกษาค้นคว้าอิสระ สาขาวิชาการตลาด.** บัณฑิตศึกษา
: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. ๒๕๕๕.

พระมหาประกาศิต สิริเมธ. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง
ของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย. ๒๕๕๗.

พระธิดีวัธ ชยวฑูโตม (วัดกวนิชย์). รูปแบบการพัฒนาชุมชนวัดท่าขนุนตามแนววิถีพุทธของพระสงฆ์
วัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต(สาขาการพัฒนา
สังคม)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๒.

พระมหานเรศ โฆสภิตติโก (ฤทธิเดช). การพัฒนาชุมชนเชิงพุทธบูรณาการของเทศบาลตำบลศรีรัตน
อำเภอศรีรัตน จังหวัดศรีสะเกษ. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต(รัฐประศาสน
ศาสตร์)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๘.

โสทรินทร์ โชคคติวัฒน์. รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่าง
ราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎี
บัณฑิต(พระพุทธศาสนา)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
๒๕๖๒.

๔.สืบค้นออนไลน์/อินเทอร์เน็ต

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: http://๘๔๐๐๐.org/tipitaka/dic/d_seek.php?text=%CD%BB%C๓%D๔%CB%D๒%B๙%D๔%C๒%B๘%CD%CD%CD&detail=on [๑๐ มกราคม ๒๕๖๒].

พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุธรรมปญโญ). วิธีสร้างเสน่ห์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [https://](https://www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=๑๕๕๕)

www.watthakhanun.com/webboard/showthread.php?t=๑๕๕๕ [๑๐ มกราคม
๒๕๖๒].

รศ.ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชนและการพัฒนาชุมชน.[ออนไลน์].แหล่งที่มา:

<https://www.gotoknow.org/posts/๓๐๐๑๔๙/>[๒๙ ก.ย. ๖๑]

๕.ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ นายสมบุรณ์ บุตรบุญชู, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลข้างเผือก, อำเภอสุวรรณภูมิ
จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นางสาววิรัชยาภพ ทองจันทร์, บ้านเลขที่ ๔ หมู่ ๑ ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอโพธิ์ทอง
จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นางนัญชิตา ไชยเสนา, ปลัดเทศบาลตำบลโพธิ์ทอง, อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด,
วันที่ ๒๗ กรกฎาคมพ.ศ.๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นายชาย สาหิณกอง, บ้านเลขที่ ๗๘ หมู่ ๘ ตำบลหนองพอก อำเภอหนองพอก จังหวัด

ร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นางจิราพร เกษมทรัพย์, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเหนือเมือง, อำเภอเมือง จังหวัด

ร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นายพัน มาโยธา, บ้านเลขที่ ๕๗ หมู่ ๑๐ ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด,

วันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นายบุญธรรม อุทะสี, บ้านเลขที่ ๑๗๐ หมู่ ๙ ตำบลหนองพอก อำเภอหนองพอก

จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นางจิตติภา เหมขนาม, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลข้างเผือก, อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัด

ร้อยเอ็ด, วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นายสุริยา ชินคำ, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก, อำเภอหนองพอก จังหวัด

ร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นายพงษ์พันธ์ วงศ์อำมาตย์, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเหนือเมือง, อำเภอเมือง

จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นายไชยยง นพคุณ, นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลโพธิ์ทอง, อำเภอโพนทอง จังหวัด

ร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ พ่อสุนทร สิงห์พัน, บ้านเลขที่ ๙๗ หมู่ที่ ๘ ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด,

วันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นายมงคล เทียมมูลเหล็ก, บ้านเลขที่ ๙ หมู่ที่ ๘ ตำบลข้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ

จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๓ กันยายน พ.ศ.๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นางสาวทิวาพร ไชยทะ, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก, อำเภอหนองพอก

จังหวัดร้อยเอ็ด, วันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นางขวัญจิรา แสนสิงห์, บ้านเลขที่ ๓๔ หมู่ที่ ๘ ตำบลข้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัด

ร้อยเอ็ด, วันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นางสาววาสนา ฉวีโรจน์, บ้านเลขที่ ๓๐ หมู่ที่ ๘ ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัด

ร้อยเอ็ด, วันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๒.

๖.หนังสือภาษาอังกฤษ

Beatrice Heuser. *The Evolution of Strategy: Thinking War from Antiquity to the Present*. Cambridge University: Cambridge University Press Inc. ๒๐๑๐.

- Henry George Liddell. Robert Scott “**στρατηγία**”. A Greek-English Lexicon. on Perseus Digital Library. Gregory Crane. Editor in Chief. Tufts University. ๒๐๐๘. แหล่งที่มา <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/searchresult>. ๖ July. ๒๕๖๑.
- Colin McIntosh. **Cambridge Learner’s Dictionary**. ๔th ed. (Cambridge University: Cambridge press Inc. ๒๐๑๒.
- A.M. Maslow. **Eupsychian Management**. (Home Wood. Illinois : Richard D. Irwin and the Dorsey Press. ๑๙๖๕.
- F. Herzberg. **Work and the Nature of Man**. (New York : The World Publishing Co.. ๑๙๖๖.
- J.S. Adams. **Towaed an understanding of inequity**. (Journal of Abnormal & Social Psychology. November. ๑๙๖๓.
- V. Gilmer. B. Haller and Other. **Industrial Psychology**. (New York : McGraw Hill. ๑๙๖๗.
- Merriam-Webster พจนานุกรมฉบับออนไลน์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.merriamwebster.com/dictionary/strategy>. ๖ July. ๒๕๖๑.
- Peter Cook. **An Ideal City**. In R. Middleton (ed.) ๑๙๙๖. **The Idea of the City**. Massachusetts: MIT Press. ๑๙๙๖.
- Massie and Douglas. **Managing : A Contemporary introduction**. Englewood Cliffs : Prentice – Hall. ๑๙๘๑.
- J.M. Cohen. & N.T. Uphoff. **Participation’s Place in Rural Development : Seeking Clarify Through Specificity**. n.p. ๑๙๘๐.

ภาคผนวก ก

เครื่องมือวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ.....

วัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ ๒. เพื่อกระบวนการดำเนินงานยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ ๓. เพื่อวิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด

คำชี้แจง ๑. เครื่องมือการวิจัยแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ประกอบด้วย ๒ ส่วน คือ
 ส่วนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์
 ส่วนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ
 ๒. ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้ทำเป็นความลับไม่นำข้อมูลไปเปิดเผยในทางที่เสียแก่ผู้ให้ข้อมูล และขอขอบคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

๑. ชื่อ.....สกุล.....อายุ.....ปี

๒. การศึกษาสูงสุด

๓. ตำแหน่ง.....

๔. ที่อยู่ปัจจุบัน.....

๕. สถานที่ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์.....

๖. ช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล วันที่.....เดือน.....ปี.....
 ระหว่างเวลา.....

๗. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้โทรศัพท์.....Email.....

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ประเด็นในการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย เรื่อง ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ

๒.๑ ท่านมีรูปแบบยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ หรือไม่อย่างไร

๑.วิธีการ.....

.....

๒.เป้าหมาย.....

.....

๓.ภารกิจของชุมชน

.....

๔.การลงมือปฏิบัติ.....

.....

๕.กลยุทธ์.....

.....

**๒.๒ ท่านมีกระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ
อย่างไร**

๑.การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision).....

.....

๒.การกำหนดภารกิจ (Mission)

.....

๓.การกำหนดเป้าประสงค์ (Corporate Goal).....

.....

๔.กำหนดยุทธวิธี (Tactics) หรือแผนงานในการปฏิบัติ.....

.....

๕.การกำหนดยุทธศาสตร์ (Strategy).....

.....

๒.๔. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....
.....

ลงชื่อ.....ผู้เก็บรวบรวมข้อมูล

(.....)

ตำแหน่ง.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ภาคผนวก ข
หนังสือเชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิ, ผู้ให้ข้อมูล

ที่ พิเศษ/๒๕๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด ถนนแจ้งสนิท ตำบลนิเวศน์
อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๑๗๐

๓๐ เมษายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร/เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย ดร.สุกานดา จันทวารีย์ และคณะ บุคลากรวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำงานวิจัย เรื่อง “ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ เพื่อวิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด ขณะนี้การดำเนินการอยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ในเรื่องดังกล่าว เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำงานวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ดังนั้น เพื่อให้การทำงานวิจัยเรื่องดังกล่าวเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยจึงจัดทำแบบเครื่องมือวิจัย โดยได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ดแล้ว จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย และให้ความคิดเห็นในแบบสัมภาษณ์ เพื่อนำมาปรับปรุงให้ครอบคลุมเนื้อหาและสามารถนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

(พระครูวาปีจันทคุณ, ดร)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

โทร ๐๙๓-๗๓๔๓๑๑๐

ที่ พิเศษ/๒๕๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด ถนนแจ้งสนิท ตำบลนิเวศน์
อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๑๓๐

๑๐ เมษายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นักวิจัยสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลทำงานวิจัย

เรียน/เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย **ดร.สุกานดา จันทวารีย์ และคณะ** บุคลากรวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำงานวิจัย เรื่อง “ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ เพื่อวิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด ขณะนี้การดำเนินการอยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ในเรื่องดังกล่าว เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำงานวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ดังนั้น วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ สามารถให้ข้อมูลสำคัญแก่นักวิจัยได้เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้ **ดร.สุกานดา จันทวารีย์ และคณะ** ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านตามประเด็นในแบบสัมภาษณ์ที่ได้แนบมาพร้อมนี้แล้ว ส่วนวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ขอให้ท่านเป็นผู้กำหนดตามความเหมาะสม โดยจะนำข้อมูลที่ได้นำมาใช้เฉพาะในวิทยานิพนธ์นี้เท่านั้น ซึ่งจะไม่มีผลกระทบต่อท่านในทุกกรณี

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

(พระครูวาปีจันทคุณ, ดร)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

โทร ๐๙๓-๗๓๔๓๑๑๐

ภาคผนวก ง

ภาพถ่ายการลงพื้นที่วิจัย, ภาพการสัมภาษณ์

ประมวลภาพถ่ายการลงพื้นที่ทำวิจัย / การสัมภาษณ์

ประมวลภาพถ่ายการลงพื้นที่ทำวิจัย / การสัมภาษณ์

ภาคผนวก ง

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์:

- ด้านวิชาการ
- ด้านเศรษฐกิจ/พาณิชย์/อุตสาหกรรม
- ด้านสังคม/ชุมชน
- ด้านนโยบาย

หน่วยงานร่วมดำเนินการและการบริหารจัดการ:

ประเภท ชื่อหน่วยงาน โทรศัพท์ หนังสือยินยอม จัดการ

ประโยชน์ที่ได้จากการร่วมมือกับภาคเอกชน:

- พัฒนาบุคลากร
- ถ่ายทอดองค์ความรู้
- แลกเปลี่ยนประสบการณ์และถ่ายทอดเทคโนโลยี
- อื่น ๆ (กรุณาอธิบาย)

สร้างการมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ฯ ค้นหาศักยภาพภายในชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการ มีพลังร่วมกันในการพัฒนาสังคมชุมชนให้มีคุณภาพสูง มีคุณธรรม จริยธรรมทางอาชีพ และมีความรับผิดชอบ ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ลดปัญหาความขัดแย้งทางความคิดและสร้างความเป็นเอกภาพในสังคมชุมชน การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการร่วมคิดร่วมแก้ไขปัญหา ยังได้เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกกลุ่มทุกวัยของประชากร พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในท้องถิ่น ทั้งนี้รูปแบบการดำเนินกิจกรรม และเสียสละต่อประโยชน์ส่วนรวมแต่จำเป็นต้องมีแผนงาน และการจัดการอย่างมีระบบ และควรกำหนดระยะเวลาของโครงการหรือกิจกรรมให้แน่นอน ทั้งด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม สาธารณสุข และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อให้ชุมชน ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อให้เท่าทันกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม รวมทั้งได้รับการช่วยเหลือคุ้มครองและได้รับการบริการอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

หน่วยงานที่นำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์:

- ๑) ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
- ๒) ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอโพ้นทอง จังหวัดร้อยเอ็ด

๓) ตำบลช้างเผือก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

๔) ตำบลหนองพอก อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

รายละเอียดการใช้ประโยชน์:

(๑) สร้างค่านิยมและจิตสำนึกให้คนในชุมชนมีคุณธรรมจริยธรรมภายใต้หลักธรรมทางศาสนา และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อรณรงค์ส่งเสริมให้คนในชุมชนยึดมั่นในหลักธรรมทางศาสนาที่ตนเคารพนับถือ และน้อมนาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

(๒) นำทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนนำอัตลักษณ์ของชุมชน ทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ความหลากหลายทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมาเสริมสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน และเสริมสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน

ภาคผนวก จ

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย

ผลผลิต (Output) จากงานวิจัย

ประเภทผลงานที่ได้รับ:

- ต้นแบบผลิตภัณฑ์
- ต้นแบบเทคโนโลยี
- กระบวนการใหม่
- องค์ความรู้
- การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์
- การใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ
- การพัฒนากำลังคน
- ทรัพย์สินทางปัญญา
- บทความทางวิชาการ
- การประชุม/สัมมนาระดับนานาชาติ
- การประชุม/สัมมนาระดับชาติ

ระดับของผลงานที่ได้รับ:

- ระดับอุตสาหกรรม
- ระดับกึ่งอุตสาหกรรม
- ระดับภาคสนาม
- ระดับห้องปฏิบัติการ

รายละเอียดผลงาน:

ตีพิมพ์บทความเพื่อการวิจัย ชื่อ ยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ

จำนวนผลงาน: ๑ หน่วยนับ: ๑

ผลลัพธ์ (Outcome) ที่ได้ตลอดระยะเวลาโครงการ:

ชื่อผลลัพธ์ แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านหนองผักแว่น อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

ประเภท:

- เชิงปริมาณ

เชิงคุณภาพ

เชิงเวลา

เชิงต้นทุน

รายละเอียด:

- ๑) ได้ทราบยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด
- ๒) ได้ทราบกระบวนการดำเนินการยุทธศาสตร์ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ
- ๓) ได้ทราบการวิเคราะห์ผลยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด

ผลกระทบจากการดำเนินโครงการ:

- ผลกระทบทางเศรษฐกิจของประเทศ
- ผลกระทบต่อภาคการผลิตและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง
- ผลกระทบต่อขีดความสามารถทาง วทน.
- ผลกระทบต่อการจ้างงาน
- ผลกระทบต่อสังคม
- ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
- เพิ่มความสามารถการแข่งขันของเอกชนที่ร่วมโปรแกรม
- เพิ่มความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
- สนับสนุนให้เกิดวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup)

รายละเอียด:

ชุมชนได้นำผลจากการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาชุมชน ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องควรรนำกระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดร้อยเอ็ด ไปใช้ในหลายด้าน โดยให้ความสำคัญโดยการส่งเสริมให้ชุมชนมีจิตสำนึกที่จะปฏิบัติตามยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์ในจังหวัดร้อยเอ็ด อย่างมีระเบียบวินัย ส่งเสริมให้ทุกคนมุ่งสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ส่งผลที่ทำให้เกิดปัญหาอื่นๆตามมา สามารถเข้าใจหลักในการแก้ไขปัญหาของชุมชนเป็นชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป

ภาคผนวก ข

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติคณะผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ - นามสกุล : ดร.สุกานดา จันทวารีย์
วัน เดือน ปีเกิด : -
ภูมิลำเนาที่เกิด : บ้านเลขที่ ๓๕๐ หมู่ที่ ๗ ตำบลดงลาน อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
รหัสไปรษณีย์ ๔๕๑๗๐

การศึกษา : พ.ศ. ๒๕๕๙ ร.ป.ด. รัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์
พ.ศ. ๒๕๕๕ น.ม. นิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยรังสิต
พ.ศ. ๒๕๕๓ น.บ. นิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยรังสิต

ประสบการณ์การทำงาน :
สังกัด : วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำแหน่ง : อาจารย์ / รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานวิชาการ

ประวัติคณะผู้วิจัย

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - นามสกุล : นายณภวศันต์ อังกาน

วัน เดือน ปีเกิด : -

ภูมิลำเนาที่เกิด : บ้านหนองผักแว่น ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

การศึกษา : ปริญญาโท พธ.ม สาขา รัฐประศาสนศาสตร์ (รป.ม)

ปริญญาตรี พธ.บ. สาขา บริหารรัฐกิจ(เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง)

ประสบการณ์การทำงาน :

พ.ศ.๒๕๕๗ เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชารัฐศาสตร์ ที่ มจร.วิทยาเขตแพร่

พ.ศ.๒๕๕๙ เป็นเลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ทอง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

พ.ศ.๒๕๖๑ เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ที่วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

ผลงาน : บทความวิชาการ เรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการ : ผู้นำวิถีพุทธ

บทความวิชาการ เรื่อง สตรีไทยในศตวรรษที่ ๒๑ : บทบาทผู้นำร่วมสมัย

บทความวิชาการ เรื่อง ธรรมภิบาลกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา

บทความเพื่อการวิจัย เรื่อง ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญตำบลเชิงพุทธ

สังกัด : วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตำแหน่ง : อาจารย์